

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Matkalla yhteisöasumiseen

Tutkimus kahdesta ryhmärakennuttamishankkeesta

Helsingin yliopisto
Kotitalousopettajan koulutus
Pro gradu -tutkielma 40 op
Kotitaloustiede
Huhtikuu 2019
Kirsi-Marja Ajosenpää

Ohjaaja: Mari Niva

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		
Tekijä - Författare - Author Kirsi-Marja Ajosenpää		
Työn nimi - Arbetets titel Matkalla yhteisöasumiseen – Tutkimus kahdesta ryhmärakennuttamishankkeesta		
Title		
Oppiaine - Läroämne - Subject Kotitaloustiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Mari Niva	Aika - Datum - Month and year Huhtikuu 2019	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 78 s + 4 liitettä.
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>Ryhmärakennuttaminen luo uusia mahdollisuuksia parantaa yksittäisten asukkaiden asumisen ja arkielämän laatua, se lisää kilpailua asuntotuotantoon ja edistää yhteisöllistä toimintaa. Yhteisöasuminen nähdään yhtenä vaihtoehtona yhteisöjä kohtaan lisääntyvässä kiinnostuksessa.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yhteisöasumishankkeiden toimintatapoja ja niiden luomisprosessia hankkeiden suunnittelu- ja rakennusvaiheessa. Tutkimuskohteina oli kaksi erillistä yhteisöasumishanketta, joissa rakennuttaminen toteutettiin asukaslähtöisenä ryhmärakennuttamisena. Ryhmärakennuttamisella tarkoitetaan rakennuttamisen tapaa, jossa tulevat asukkaat suunnittelevat yksityisasunnot ja yhteiset tilat ja toimivat itse rakennuttajina. Kuvatuissa hankkeissa yhteisöllinen asuminen toteutetaan pohjoismaisella yhteisöasumisen mallilla. Sitä määrittävät yhteinen toiminta, yhteiset tilat ja yhteisöllinen organisaatio. Tutkimuksessa kuvataan hankkeiden toimintatapoja kerrostalon suunnitteluvaiheesta rakennuttamisen aloittamiseen. Lisäksi tarkastellaan yhteisöasumisen valinnan taustalla vaikuttavia tekijöitä, toiveita ja odotuksia, yhteisön muodostamista sekä yhteisöllisten toimintatapojen luomista. Tutkimuksen pääkäsitteinä toimivat yhteisö, yhteisöllisyys, luottamus, sosiaalinen pääoma sekä asuminen.</p> <p>Aineisto koostui kymmenestä (10) teemahaastattelusta. Tutkimukseen osallistujat edustivat tulevia asukkaita molemmista yhteisöasumishankkeista. Aineisto kerättiin kevään ja syksyn 2018 aikana ja tuloksia kuvattiin laadullisten tutkimusmenetelmien avulla. Tutkimuksesta oli löydettävissä myös tapaustutkimuksen piirteitä. Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua ja tulokset analysoitiin hyödyntämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia.</p> <p>Yhteisöasumisen valintaan vaikuttivat sosiaaliset, yhteisölliset, ekologiset ja taloudelliset tekijät. Valinta perustui ihmisille luonnolliseen haluun jakaa elämää toisten ihmisten kanssa. Yhteisöasumisen luomisprosessia määrittivät yhteiset päämäärät, tärkeimpänä itse talon rakennuttaminen. Yhteisöllisyyttä ei jätetty sattuman tai satunnaisuuden varaan, vaan sitä rakennettiin tietoisesti toimintatapoihin ja yhteisesti suunniteltuihin tiloihin. Toimintatapoja olivat tutustuminen, kokouskäytännöt, päätöksentekoprosessi, jokaisen näkemyksen kuuleminen ja vaikuttamismahdollisuudet toimintaan. Yhteisölliseltä asumiselta toivottiin turvallisuutta, helpotusta arkeen ja sosiaalisen elämän monipuolisuutta erityisesti naapuriavun, suunnitellun ja spontaanin yhdessä tekemisen sekä tiedon ja hyödykkeiden jakamisen kautta. Yleisesti toivottiin yhteisöasumisen ja rakennustapana ryhmärakennuttamisen yleistymiseen asuntomarkkinoilla.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Yhteisöasuminen, yhteisö, yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma, asuminen, ryhmärakennuttaminen		
Keywords Cohousing, community, communal, social capital, dwelling, group building		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Kirsi-Marja Ajosempää		
Työn nimi - Arbetets titel On the way to the cohousing – Study of two group building projects		
Title		
Oppiaine - Läroämne - Subject		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Mari Niva	Aika - Datum - Month and year April 2019	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 78 pp. + 4 appendices
Tiivistelmä - Referat – Abstract Group building creates new possibilities to improve the quality of living and everyday life of individual inhabitants. It adds the competition to the housebuilding and promotes communal operation. The communal living is seen as one alternative because there is an increasing interest in communities. The aim of the study was to clear the ways of action of cohousing projects and their creation process at the planning stage and building stage of projects. The research subjects were two separate cohousing projects in which the building was carried out as non-profit group building. Group building means that the future inhabitants design their private apartments and the common premises, and function as constructors themselves. In the described projects the communal living is carried out with the Nordic model of communal living which is determined by common operation, common premises and the communal organization. The study describes the ways of action of the two projects starting with the planning stage of the block of flats and ending with the beginning of the building. Furthermore, the study examines factors, wishes and expectations affecting the choice of communal living, forming of the community and the creation of communal ways of action. The head concepts of the study are community, sense of communality, confidence, social capital and living. The material consisted of ten (10) theme interviews. The participants in the study represented the future inhabitants from both cohousing projects. The material was collected in spring and autumn 2018 and the results were described with the help of qualitative research methods. It was possible to find features of the case study also in this study. A theme interview was used as an interview method and the results were analyzed by utilizing a content analysis. Social, communal, ecological and economic factors affected the choice of communal living. The choice based on a natural desire to share the life with other people. The creation process of the communal living was determined by the common goals of which the building of the house was the most important. The sense of communality was not left to chance or randomness, but it was consciously built in the ways of action and in the jointly planned premises. Getting acquainted with each other, meeting practices, decision-making process, hearing different point of views and the possibilities to influence the operation were some of the ways of action. The inhabitants hoped that communal living would create safety and versatility of the social life as well as make every-day life easier through neighbourly help, planning and spontaneous doing together and also through shearing information and commodities. It was generally hoped that communal living and group building as a method of construction would become more common on the housing market.		
Avainsanat - Nyckelord Yhteisöasuminen, yhteisö, yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma, asuminen, ryhmärakennuttaminen		
Keywords Cohousing, community, communal, social capital, dwelling, group building		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO.....	1
2	ASUMINEN SUOMESSA	3
	2.1 Asumisen polkuriippuvuudet ja muutokset Suomessa.....	3
	2.2 Asumispreferenssit, asumisen arvot ja valinnat.....	8
3	YHTEISÖASUMINEN	11
	3.1 Yhteisöasumisen historiaa	11
	3.2 Ryhmärakennuttaminen.....	13
4	YHTEISÖLLISYYS JA SOSIAALINEN PÄÄOMA.....	15
	4.1 Yhteisö ja yhteisöllisyys	15
	4.2 Gemeinschaft ja Gesellschaft	18
	4.3 Sosiaalinen pääoma	19
	4.4 Luottamus.....	21
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	25
6	MENETELMÄ JA AINEISTOT	27
	6.1 Tutkimusmenetelmä	27
	6.2 Tutkimuksen toteutus.....	29
	6.2.1 Tutkimuskohteena yhteisötalot	29
	6.2.2 Haastateltavien rekrytointi	32
	6.2.3 Tutkimuksen osallistujat ja aineiston kerääminen	32
	6.2.4 Haastattelumenetelmä ja haastattelurunko.....	34
	6.2.5 Aineiston käsittely ja analyysi	35
7	TUTKIMUSTULOKSET	38
	7.1 Matka alkaa, yhteisötalo löytyy	38
	7.2 Yhteisötalon valintaan vaikuttavia tekijöitä	41
	7.2.1 Taloudelliset tekijät, ratkaiseeko raha?	41
	7.2.2 Sosiaaliset ja yhteisölliset tekijät.....	44
	7.2.3 Sijainti, sijainti, sijainti.....	49
	7.2.4 Vaikutusmahdollisuudet kerrostalorakentamisessa	51
	7.2.5 Ekologisuus rakentamisessa, asumisessa ja elämisessä	53
	7.3 Yhteisöllisyyttä ja käytänteitä luomassa	55
	7.3.1 Prosessin kuvaus	55
	7.3.2 Tutustuminen toisiin	56
	7.3.3 Toiveista toteutukseen	58

7.3.4 Yhteiset toimintatavat muotoutuvat.....	60
7.3.5 Asukastoimikunta	62
7.4 Toiveita, odotuksia ja kehittämiskohteita yhteisöasumisessa	64
8 YHTEENVETO	68
9 LUOTETTAVUUS.....	71
10 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	73

LÄHTEET

LIITTEET

TAULUKOT

Taulukko 1. Yhteisötaloihin suunnitellut yhteistilat	31
--	----

1 Johdanto

Yksilöllistyvän elämäntavan vastapainona yhteisöt ja yhteisölliset toimintatavat ovat alkaneet kiinnostaa ihmisiä entistä enemmän. Muutto maaseudulta kaupunkiin, sukulaisten turvaverkon puuttuminen sekä kaupungistuminen kasvattavat ihmisten yksinäisyyttä ja lisäävät turvattomuuden tunteita. Samaan aikaan monet ovat kadottaneet yhteyden kanssaihmiin ja yhteisöllisyyteen. Yhteisöasuminen voisi olla yksi ratkaisu tähän, sillä yhteisöasumisessa yhteisöllisyyden nähdään olevan perinteistä asumismuotoa paremmin saavutettavissa. (Asumisen tulevaisuus 2011–2015.) Kerovuoren (2012, 2) mukaan yhteisöllinen asuminen voi olla myös ratkaisu yhteiskunnassa esiin nouseviin haasteisiin, kuten ikääntymiseen, eliniän pidentymiseen ja maahanmuuttoon. Perinteisesti ihmiset mieltävät yhteisöksi perheen, suvun, kylän tai työyhteisön. Yhteisöllisyys voi siis ilmetä monella tavalla ja liittyä paikkaan tai ihmisiä yhdistävään aiheeseen. Kuuluminen yhteisöön nähdään välttämättömänä ihmisen olemassaololle ja hyvinvoinnille. (mm. Hyypä 2002; 2005.)

Yhteisöasuminen on vielä harvinainen asumisen muoto Suomessa (Helamaa & Pylvänen 2012; Kerovuori 2012), mutta kiinnostus yhteisöasumisesta kohtaan on kasvanut. Väestön ikärakenteen ja perhemuotojen muutokset, taloudelliset, sosiaaliset sekä ekologiset tekijät vaikuttavat yhteisöllistä asumista kohtaan tunnettuun kiinnostukseen. Perhekäsityksen monipuolistuminen ja toisaalta yksinelävien lisääntynyt määrä, etenkin kaupunkiympäristössä, synnyttävät tarpeita yksilöllisempiin asumisratkaisuihin. Helamaan ja Pylväsen (2012) mukaan pitkään jatkunut rakennusliikkeiden ylivalta on osaltaan yksipuolistanut asuntotuotantoa ja tarjonnut liian samanlaisia asuntoja kaupunkiympäristöissä asuville. Yhteisöasumisella halutaan edistää monipuolisempia asumisratkaisuja.

Yksittäistä perhekuntaa laajempiin sosiaalisiin verkostoihin ja arjen yhteiseen toiminnallisuuteen perustuva yhteisöasuminen mahdollistaa uusia näkökulmia yhteisöllisyyteen, kestävään elämäntapaan sekä asukkaiden osallisuuteen ja tuo kaivattua monipuolisuutta asumisen vaihtoehtoihin, toteavat arkkitehdit Helamaa ja Pylvänen (2012, 14). Yhteisiä määrittäviä tekijöitä asumisen yhteisöllisyydessä ovat muun muassa yhteinen toiminta, yhteiset tilat ja yhteisöllinen organisaatio (Asumisen tulevaisuus 2011–2015). Yhteisöasumisessa ei ole kyse kommuunista eli yhteistaloudesta, ei myöskään kolhoosista (Korpela 2012, 83) vaan yhteisöllisyyden ja yksityisyyden yhteen sovittamisesta.

Tässä maisterintutkielmassa tarkastelen yhteisöasumisen valintaan vaikuttavia tekijöitä sekä tutkittavien toiveita ja odotuksia yhteisöasumisesta. Kuvaan sitä, millä tavalla yhteisöä sen alkuvaiheessa rakennetaan ja miten tulevan asuinyhteisön toimintamalleja, sääntöjä ja normeja luodaan. Olen kiinnostunut siitä, miksi ihmiset valitsevat yhteisöllisen asumisen kaupungissa, miten yhteisöllisyys koetaan ja minkälaisia merkityksiä sille annetaan. Lisäksi tarkastelen sitä, miten mahdollisiin haasteisiin valmistaudutaan ja millä tavalla aloitteleva asuinyhteisö määrittää yhteisön arvoja, toimintatapoja sekä tulevaisuutta.

Yhteisöllisyys yhteisöasumisessa tarjoaa monia mielenkiintoisia tarkastelukulmia, mutta olen rajannut tutkimuksen aiheen yhteisön luomisen alkuvaiheeseen. Yhteisöllisyysprosessin luomisvaihe ansaitsee mielestäni tulla tutkituksi, koska se on tärkeä vaihe yhteisön toimivuuden kannalta jatkossa ja se määrittää pitkälti asuinyhteisössä toteutettavia sääntöjä ja normeja. Aikaisempien pro gradu -tutkielmien (mm. Harjunen 2016; Gruborovics 2013) mukaan, mitä enemmän yhteisön toimintatapoihin luomisvaiheessa panostetaan, sitä paremmin yhteisöt toimivat ja ne pystyvät ratkaisemaan myöhemmin eteen nousevia ristiriitoja, joita väistämättä esiintyy. Samansuuntaisia havaintoja on saatu kansainvälisissä tutkimuksissa. (mm. Tummers 2015; Williams 2005)

Tutkielman teoreettinen viitekehys pohjautuu sosiologiaan ja kotitaloustieteeseen. Sen pääkäsitteinä toimivat yhteisö, yhteisöllisyys, luottamus, sosiaalinen pääoma sekä asuminen. Yhteisön syntymistä ja yhteisöllisyyden erilaisia ilmenemismuotoja tarkastellaan laadullisten tutkimusmenetelmien avulla. Tutkimuksesta on löydettävissä myös tapaustutkimuksen piirteitä, koska tutkimus käsittelee kahden ryhmärakennuttamishankkeen tapauskohtaisia ja verrattain ainutlaatuisia yhteisöalojen suunnittelu- ja rakennusprosesseja. Aineisto kerättiin haastatteleamalla tulevia asukkaita molemmista ryhmärakennuttamishankkeista. Haastattelumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua ja tulokset analysoitiin hyödyntämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

2 Asuminen Suomessa

Tässä luvussa kuvataan asumisen historiaa Suomessa, suomalaista asuntopoliitikkaa ja ihmisten asumispäätösten taustalla vaikuttavia tekijöitä. Luvussa esitellään asumishistorian tarkastelussa käytettäviä käsitteitä, kuten polkuriippuvuutta, asumispolkua ja asumisuran käsitteitä. Niiden avulla tarkastellaan kotitalouksien asumisvalintoihin vaikuttavia tekijöitä ja sitä, miten asumista koskeva historia ja eri aikakausina harjoitettu asuntopoliitikka suhteutuu ihmisten asumista koskeviin tavoitteisiin ja asumispäätöksiin.

2.1 Asumisen polkuriippuvuudet ja muutokset Suomessa

Muutokset asumisessa ovat olleet suuria 1900-luvun alun jälkeen. On muutettu maalta kaupunkiin, tuvasta kerrostaloon, lähiöön. Vuosisadan alussa vielä yhdeksän kymmenestä suomalaisesta asui maalla (87 %) ja asunnoissa oli keskimäärin 1-2 huonetta. Kodin varustelu oli vähäistä, eikä kodinkoneita tunnettu. Vuosisadan alussa asunnoista oli sähköistetty vasta yksi prosentti. (Juntto 1999.) Sähkön yleistymisen myötä 1920-luvulla kotitalouksista jo puolet nautti sähkövalosta, sisä-wc yleistyi 1960-luvulla ja kylpyhuone 1970-luvulla, jolloin kotitalouksien perusvarustetaso muutenkin nousi jyrkästi. Modernille perusvarustetasolle kohottiin nopeasti vain kymmenessä vuodessa. 1970-luku oli asuntotuotannon suurin vuosikymmen ja myös tulojen kasvu oli tuolloin suhteellisesti suurinta sodanjälkeisten vuosikymmenten aikana tarkasteltuna. (Juntto 2010, 26.) 1970-luvulle tultaessa asuntopoliitikkaa tietoisesti kevennettiin, säännöstelyä ja tukia purettiin (Puustinen 2010, 318).

Asumisen tasoerot ovat historian aikana vaihdelleet. 1900-luvun alussa erot asunnoissa ja asumisratkaisuissa olivat suuret, 1970-luvulla erot ovat olleet ehkä pienimmillään ja 2000-luvulla eletään kasvavien erojen aikaa uudelleen. (Juntto 2010, 28.)

Sääty-yhteiskunnan vaikutus määritteli 1900-luvun alkuun saakka asumistakin vahvasti. Kaupungeissa ylemmän porvariston asunnot olivat suuria ja huonejärjestyksiltään moninaisia. Pohjaratkaisu oli kaikissa saman tyyppinen. Julkiset tilat käsittivät salit, herrainhuoneet ja ruokasalit. Keittiötilat ja makuuhuoneet puolestaan olivat perheen ja palveluskunnan aluetta. Yläluokkaa oli vähän ja sen kulutus oli runsasta. Muuten hallitsevaa agraariyhteiskuntaa ja teollistumisen

alkuvaihetta leimasi niukkuus ja selviäminen. Työväenluokan mukavuudet olivat vähäisiä kotien ollessa usein yhden huoneen asuntoja. Maaseudulla vain alle kolmasosa omisti oman tilan, elettiin vuokramaalla, torppareina, mäkitupalaisina ja tämän lisäksi sadat tuhannet elivät palkollisina isäntäväen taloudessa vailla omaa asuntoa tai taloa. (Juntto 2010, 28.)

Suomalaista asumista ja asuntopolitiikan vaihteita tutkineiden Anneli Juntton (1990) ja Hannu Ruonavaaran (1993) mukaan suomalaiselle asuntopolitiikalle tyypillisiä piirteitä ovat asuntopolitiikan yleinen ponnettomuus, passiivisuus ja keskittyminen kriisiaikoihin. Erityisesti 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla valtion puuttumista asuinoloihin pidettiin suorastaan epäsuotavana (Ruonavaara 1993, 275). Sen jälkeen asuntopolitiikka muuttui sotien jälkeisen jälleenrakentamisen vuosina aktiivisemmaksi. Tämä ajanjakso oli hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen aikakautta monella taholla, niin asumisessakin.

Nupponen (2010, 184) kuvaa jälleenrakennuksen aikaa Suomessa, jossa valtio osaltaan huolehti kansalaisten asumisen tasosta, koska tervettä ja kyvykästä työvoimaa tarvittiin sotakorvaustuotantoon ja kansantalouden kohentamiseksi. Viranomaiset kannustivat kansalaisia esimerkiksi neuvonnan ja lainojen (Aravalaina - järjestelmä) avulla parempaan asumiseen. Näillä asuntopoliittisilla toimilla tavoiteltiin sodan jälkeisen kansantalouden menestystä ja edullista väestönkehitystä. Tällä aikakaudella kehittyivät niin asukkaiden voimin syntyneet kaupunkien aseveli- ja tyypitaloalueet kuin rintamamieskaupunginosat tai työläisyhdyskunnat, joita isommat työnantajat saattoivat edistää mahdollisin tontin- tai tarvikeluovutuksin. Tämän seurauksena "omakotiasuminen vakiintui kansalliseksi hyvän elämän normiksi", kirjoittaa Nupponen (2010, 184). Väestön asumistaso kasvoi jälleenrakennusvuosina omistusasumisen yleistymisen myötä. Näihin kehityskulkuihin pohjautuu myös nuoren sukupolven tämän päivän asumisihanne, jota hallitsee omakotiasuminen. (emt. 2010, 184.) Omakotiasuminen on monen toiveena myös siksi, että se tarjoaa oman reviirin ja suuremman määräysvallan asunnon suunnittelussa verrattuna markkinamekanismien ehdoilla toteutettavaan asuntorakentamiseen (Juntto 2010, 11–10). Samoin kaupunkitutkijat ovat tunnistaneet suomalaisen asumiskulttuurin ytimeksi itsemääräämisoikeuden, joka varsin usein kumpuaa pientaloasumisen haaveesta (mm. Mäenpää 2008). Tätä samaa itsemääräämisoikeuden ihannetta tavoitellaan yhteisöllisen ryhmärakennuttamisen avulla. Ryhmärakennetussa kerrostalossa samoin kuin pientaloasumisessa asukkaat pääsevät alusta asti suunnittelemaan asuntoaan omia tarpeita vastaavaksi ja pystyvät vaikuttamaan siihen, minkälaisia yhteistiloja,

viheralueita tai pihoja rakennetaan. Talon ja piha-alueiden huollosta sekä korjauksista vastataan kuitenkin yhteistyössä kaikkien asukkaiden kanssa sovitulla tavalla. Ryhmärakennetut yhteisötalot voidaan nähdä yhdistelmänä pientalo- ja kerrostaloasumisen ominaisuuksia, jossa hyödynnetään molempien asumismuotojen hyviä puolia.

Juntto (2010, 18) käyttää apuna suomalaisen asumisen historiallisissa tarkasteluissa polkuriippuvuuden (path dependency) käsitettä. Polkuriippuvuudella tarkoitetaan sitä, että aiemmin tehdyt päätökset ja syntyneet käytänteet ohjaavat ja vaikuttavat myöhempiin ratkaisuihin. Polkuriippuvuus korostaa asumisen historiallisuutta. Siihen liittyy historiallinen säännönmukaisuus, joka vaikuttaa ratkaisuihin, mutta ei niitä yksioikoisesti määrää. Polkuriippuvuus voi ilmetä pysyvyytenä tai muutoksina ja etenkin taipumuksina ohjautua tiettyyn suuntaan. Polkuriippuvuuden nähdään koskevan kunkin maan asumiskulttuuria, johon sisältyvät asumisen instituutiot sekä poliittiset ja osin asenteellisetkin rakenteet.

Juntto (2010, 19) kirjoittaa polkuriippuvuuden käsitettä hyödyntäneestä laajasta yhteispohjoismaisesta "Miksi niin erilaisia" -tutkimusprojektista, jossa erilaisuuden taustaa ja pohjoismaiden erilaisten asumisratkaisujen syntyä pyrittiin selvittämään. Siinä tarkasteltiin pohjoismaisen hyvinvointimallin ainutlaatuisuutta ja useissa asioissa pohjoismaiden välistä yhdenmukaisuutta, toisaalta erot asumisratkaisuissa olivat tutkimuksen mukaan yllättävän suuria maiden välillä. Norja ja Suomi ovat kehittyneet liberaaliin suuntaan, Ruotsi edustaa universaalia, sosiaalidemokraattiseksiin kutsuttua hyvinvointimallia. Ruotsissa asuminen on pohjautunut pitkälti vuokra-asumiseen, toisin kuin Norjassa ja Suomessa. Suomalaiseen yhteisölliseen asumiseen on otettu paljon vaikutteita Ruotsista, jossa yhteisölliset talot ovat usein omistuspohjaltaan vuokra-asuntoja. Suomessa ryhmärakennuttamalla toteutetut yhteisötalot ovat kaikki omistusasuntoja. Tämä vaikuttaa osaltaan ihmisten mahdollisuuksiin lähteä mukaan ryhmärakennuttamishankkeisiin.

Pohjoismaiseen asumisen malliin liittyy myös yhteisiä arvoja, jotka ovat säilyneet maakohtaisista eroista huolimatta. Pohjoismaisen hyvinvointimallin arvojen vaikutus näkyy edelleen suhtautumisessa asuinalueiden välisiin sosiaalisiin eroihin. Liian suuria eroja pidetään epäsuotavina. Vähäisten sosiaalisten erojen katsotaan vaikuttavan myönteisesti asuinalueen turvallisuuteen ja viihtyisyyteen, joita pidetään arvossa. Pohjoismaiseen hyvinvointimalliin kuuluu niin ikään sosiaalisen asuntotuotannon korkea laatutaso ja siitä kiinnipitäminen. (Juntto 2010, 18–19).

Polkuriippuvuuden käsitettä voidaan soveltaa asuntopolitiikan ohella muussa asumisen muutoksen tutkimuksessa, muun muassa tutkittaessa kuluttajien valintoja asuntomarkkinoilla tai asumisen fyysistä ympäristöä. Polkuriippuvuuden nähdäänkin vaikuttavan monella asumisen alueella; asumistavoissa, asuntokannan koostumuksessa, asuntojen koossa, talotyyppissä, rakennus- ja sisustustyyllissä sekä rahoitusmarkkinoiden toimijoissa. Asuntoluottojen sääntely edusti aikoinaan vahvaa polkuriippuvuutta. Luotonsaantia, lainan määrää ja omarahoitusosuutta säädeltiin vuosikymmenten ajan. Rahamarkkinoiden vapautuessa 1980-luvulla sääntelystä asteittain luovuttiin, mutta myöhemmin pankkikriisien myötä asuntoluottojen saatavuutta ja ehtoja on uudelleen kiristetty. Asuntolainasääntelyn ajasta on jäänyt vahva polkuriippuvuus luotonsaannin edellytyksille. Ryhmärakennuttamishankkeet eivät pääsääntöisesti ole saaneet rakennusaikaista asuntolainaa, toisin kuin omakotirakentajat, joille lainaa on myönnetty vuosikymmeniä.

Asuntopoliittisten päätösten ja luotonsaannin sääntelyn lisäksi asunto- ja rakentamismarkkinoiden ominaispiirteet ovat historiallisesti määräytyneitä. (Junto 2010, 19, 23.) Historia siis näkyy väistämättä asumisratkaisuissa. Monet tämän päivän asumisen piirteet, lait ja käytännöt ovat hyvin vanhaa historiallista perua. Tämän lisäksi polkuriippuvuuteen liittyy Suomessa myös myöhäinen teollistuminen, asuntojen purkamiset sekä runsaat muutot, joiden vuoksi asuntoja on hävinnyt. Asuntokannassamme on vähän vanhoja taloja ja Suomessa uutta pidetään usein vanhaa parempana. (Junto 2010, 26.)

Mielenkiintoista asumisen muutoksessa on se miten satunnainen muutos, historiallisesti rakentunut toimintaympäristö ja jopa ulkoiset shokit vaikuttavat toisiinsa. Tästä on esimerkkinä pankkikriisin aiheuttama poikkeuksellisen syvä lama Suomessa 1990-luvun alussa tai Yhdysvaltojen vuonna 2008 roskalainoista alkanut pankkikriisi, joka uhkasi koko maailmantalouden vakautta ja vaikutti myös asuntomarkkinoihin. Polkuriippuvuustutkijoiden mukaan jokin aikaisempi merkittävä tekijä voi oleellisesti muuttaa edellytyksiä myöhemmälle kehitykselle. (Junto 2010, 20.) Lamavuosien aikana rakentaminen hiipui Suomessakin, ihmiset olivat varovaisia asumiseen liittyvissä valinnoissaan ja vaatimattomuus nähtiin hyveenä lamaa edeltäneen näyttävän rakentamisen sijaan.

Polkuriippuvuutta voidaan löytää asumisessa niin isoista kuin pienistäkin asioista. Siihen kuuluvat esimerkiksi suomalaisten ihannoimat saunat, astiankuivauskaapit,

kesämökit, luonnon arvostus sekä asuntopolitiikan antama heikko tuki, omillaan pärjäämisen perinne, liikepankkien hallitsevuus asuntoluototuksessa ja asukkaiden vähäiset vaikutusmahdollisuudet omaan asumiseensa (Juntto 2010, 20). Asuntopoliittiset uudistukset ja innovaatiot ovat muutenkin olleet Suomessa hitaita ja eri ajanjaksoina on törmätty uudelleen samoihin ongelmiin, toteaa Juntto (1990, 19). Tämä on nähtävissä myös tämän tutkimuksen ryhmärakennuttamista tarkasti säätelevissä laeissa ja määräyksissä. Jos katsotaan koko suomalaista asuntosektoria ja sen ohella maankäytön suunnittelua ja rakentamista, niille on tyypillistä säätelyn ja normien paljous. Tämä asumista koskeva sääntely sekä rakentamisen normittaminen ja standardointi alkoi jo 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä ja sen vaikutukset näkyvät edelleen. (Ruonavaara 1993, 276–277.) Toisaalta yhteisöasuminen pyrkii muuttamaan polkuriippuvuuden perinnettä lisäämällä ihmisten tietoisuutta yhteisöllisemmistä asumismuodoista ja hankkimalla tontteja ja muita edellytyksiä kunnilta ja kaupungeilta toimiakseen laajemmin. (Hem i Stan – Koti kaupungissa ry. 2018)

Omillaan selviämisen perinne on vaikuttanut suomalaiseen asumiseen, mutta arvostukset näyttävät olevan muuttumassa. Perinteisestä vaatimattomuudesta ollaan vähitellen siirtymässä näyttävään erottautumiseen. Varhain itsenäistyvät ja omaan asuntoon muuttavat nuoret ovat omaksuneet yksilöllisyyttä korostavat arvot ja edistävät näin osaltaan muutosta. (Juntto 2010, 20.) Tällä hetkellä asumiseen toivotaan käytännöllisyyden lisäksi ainutlaatuisia, erottuvia ratkaisuja. Asumisen keskittyminen kaupunkeihin on lisännyt pohdintaa uudenlaisesta tilankäytöstä ja tehokkaasta yksilöllisestä rakentamista. Eräs viime vuosina Suomessakin esiin noussut trendi on ollut minikodit, ekologinen rakentaminen ja erilaiset viherrakentamisen ratkaisut kaupunkiympäristöissä. Kodin viihtyisyys ja kauneus ovat useille tärkeitä arvoja ja kodinsisustuspuhe näkyy vallitsevana eri medioissa. Kodin sisustuksen toivotaan olevan elävä ja muuttuva ja eri elämänvaiheisiin mukautuva. (Sarantola-Weiss 2011, 7.)

Kahden eri käsitteen, *asumispolun ja asumisuran* avulla voidaan kuvata yksittäisten ihmisten tai kotitalouksien asumisen historiaa ja siihen vaikuttavia valintoja, päätöksiä ja arvoja. Asumispolun käsite (housing pathways) kuvaa asukkaan ja perheen asumishistoriaa, jossa aikaisemmat tapahtumat vaikuttavat myöhempisiin valintoihin. Asumispolkuun ei liitetä asumisura -käsitteen sisältämää normatiivisuutta ja odotusta sijoittumisesta arvostetuille asuinalueille. Asuminen nähdään vahvasti arvopohjaisena ja esimerkiksi asumisura -käsitteen ideaalimallissa asumisuralla edetään pienestä

vuokra-asunnosta velattomaan omakotitaloon arvostetulla asuinalueella. (Ruonavaara 1993, Juntto 2004). Kiinnostavaa on, miten kotitalouksien asumisen tavoitteet ja asumispäätökset suhteutuvat olemassa oleviin historiallisiin rakenteisiin ja kuinka paljon polkuriippuvuus säätelee asukkaiden valintoja. Junton (2010, 21) mukaan asukkaiden valinnat kytkeytyvät polkuriippuvuuteen, asukas on mukana luomassa omaa asumistaan ja samat ilmiöt ja arvot voidaan nähdä poliittisissa päätöksissä sekä kuluttajan arjen ratkaisuisissa. Yhteisöasumisen mallit voivat osaltaan monipuolistaa ja vaikuttaa vallitseviin asumisvalintoihin. Niillä voi olla myös vaikutusta muutoksiin asumisen unelmissa, jotka voivat kytkeytyä esimerkiksi yhteisöllisyyden ideaaliin.

2.2 Asumispreferenssit, asumisen arvot ja valinnat

Asumisen tutkimuksessa usein käytetty käsite on asumispreferenssi. Sillä kuvataan ihmisten asumiseen liittyviä toiveita, tarpeita, arvostuksia ja mieltymyksiä (Laakso & Loikkanen 2004, 257). Asumispreferensseiksi tulkitaan niin asumisen tavoitteet kuin toteutunut toimintakin. Preferenssi käsitteenä liittyy taloustieteisiin, mutta sitä hyödynnetään myös asumista koskevassa tarkastelussa. Mikrotaloustieteissä preferenssit tulkitaan ihmisten käyttäytymistä perustelevina tekijöinä, taloustieteissä puolestaan preferenssit ovat kotitalouden kulutuskäyttäytymistä ohjaavia muuttujia. Taloustieteissä kotitaloudet nähdään ensisijaisesti rationaalisina, taloudellisina yksikköinä, jonka jäsenet pyrkivät valinnoissaan maksimaaliseen hyötyyn. Kotitalouden jäsenten mieltymykset ja arvostukset ohjaavat kuitenkin kulutustottumuksia ja valintojen tekemistä. Todellisuudessa kotitalouksien asumispreferenssit eivät ole vain rationaalista hyödyntavoittelua, myös tunteilla ja intuitiolla on merkitystä valintoihin. (Hasu 2010, 59–63.)

Asumispreferenssi ei ole käsitteenä kovin tarkasti määritelty tai yksiselitteinen. Preferenssi merkitsee etusijalle asettamista, se mielletään vaihtoehtoista parhaimmaksi. Kyselytutkimusten mukaan esimerkiksi omakotiasumista pidetään yleisesti kerrostaloasumista tavoiteltavampana vaihtoehtona. (Hasu 2010, 60.) Preferenssi voi olla potentiaalinen valinta, mutta kaikki valinnat eivät ole toteutuneita preferenssejä (Saukkonen 2004, 18). Preferenssit sellaisenaan eivät ole havaittavia, mutta niiden vaikutukset ovat. Preferenssien uskotaan ilmentävän niitä syitä, jotka johtavat toteutuneeseen valintaan. Näin ollen tietty valinta, toteutunut käyttäytyminen, paljastaa preferenssin. Paljastetuista preferensseistä puhutaan silloin, kun preferenssejä arvioidaan toteutuneen toiminnan perusteella. (Emt. 2010, 60.)

Ajatellaan, että asukkaan valitessa tietyn asunnon, tietyllä hinnalla, hän paljastaa asumismieltymyksenä ja -arvostuksensa. (Laakso & Loikkanen 2004, 257). Kotitalouden jäsenten mieltymykset arvostuksineen ohjaavat kunkin kotitalouden kulutustottumuksia sekä sitä minkälaisia valintoja tehdään. Kotitaloudet päättävät muun muassa siitä, kuinka paljon asumismenoihin käytetään rahaa ja miten muuta kulutusta vähennetään, mikäli asumisväljyyttä arvostetaan. Preferenssit tunnistetaan myös asumismuodon valinnassa eli siinä minkälaista asumisen yhdistelmää tavoitellaan. Asumisen yhdistelmä voi olla esimerkiksi neliömäärältään pieni asunto kaupungissa palveluiden ja joukkoliikenteen saavutettavissa tai rivitaloasunto lähiössä mahdollistaen hyötyviljelyn omalla takapihalla. (Laakso & Loikkanen 2004, 254–257).

Pelkästään toimintaa havainnoimalla ei kuitenkaan voida päätellä kuinka vahvoja preferenssit ovat. Valintojen paljastamia preferenssejä tulisi pitää paremminkin heikkoina preferensseinä, jolloin vaihtoehdot voivat olla myös yhtä hyviä. Kotitalouksien asumiseen liittyvä valinta saattaa liittyä olosuhteisiin tai on tietyssä kontekstissa tehty päätös. Useimmiten preferenssit tulkitaan vahvoiksi, mutta heikkojen preferenssien tiedostaminen auttaa kyseenalaistamaan voimakkaat vastakkainasettelut. Preferensseihin liittyy myös hyväksytyt näkemys niiden liittymisestä vaihtoehtojen arvottamiseen, "A" on parempi kuin "B". Näkemykseen kuuluu lisäksi preferenssien siirrettävyys eli transitiivisuus. Jos A nähdään parempana kuin B ja B parempana kuin "C", pidetään tässä tapauksessa myös A:ta parempana kuin C:tä. Todellisuudessa näin suoraviivaista se ei välttämättä ole. C:ssä saattaa kuitenkin olla joitakin parempia ominaisuuksia kuin A:ssa. Asumisessa tällaista ilmiötä voidaan kuvata perinteisellä ajattelulla omakotitalon, rivitalon ja kerrostalon välillä. Kotitalous ehkä arvostaa kehyskunnan omakotitaloa lähiön rivitaloa enemmän ja lähiöalueen rivitaloa keskustan kerrostaloa enemmän, mutta lopulta viimeinen vie voiton, jos tarkastellaan työmatkoihin liitettäviä kustannuksia, oman työn osuutta asunnon ylläpidossa tai esimerkiksi palveluiden saatavuutta. (Hasu 2010, 61.) Todellisuudessa kotitalouksien asumispreferenssit eivät ole pelkästään rationaalisen hyödyn tavoittelua, sillä preferensseihin liittyy aina irrationaalisempaa, ehkä intuitioonkin perustuvaa valintaa. Asuminen on samalla elämäntapavalintoja ja päinvastoin. (Hasu 2010, 63.)

Lapintie (2008, 30) suhtautuu kriittisesti asumispreferenssitutkimuksiin ja niiden tulkintaan. Hänen mukaansa emme tiedä mikä ihmisten asuintoiveissa toistuvien toiveiden, pientalomaisuuden, asumisväljyyden, rauhallisuuden ja luonnonläheisyyden suhteellinen merkitys lopulta on. Hänen mukaansa asumistoiveet ja -unelmat ovat ehkä oma lukunsa, erottuen väistämättä varsinaisista realistisista asumisvalinnoista.

Myös Kortteinen, Tuominen ja Vaattovaara (2005) ovat esittäneet ihmisten asuintoiveiden ja asuintodellisuuden välillä vallitsevan ristiriitaa, koska suurin osa kotitalouksista asuu melko ahtaasti kerrostaloasunnoissa, tiiviissä ympäristössä, rauhattomilla alueilla ja etäällä luonnosta. Samanaikaisesti tutkimukset ja selvitykset osoittavat ihmisten olevan verrattain tyytyväisiä valitsemaansa asuinmuotoon ja asuinalueeseen. Vastoin oletuksia ihmiset ovat tyytyväisiä, vaikka asuminen ei toteuta heidän kaikkia toiveitaan. Mäenpään mukaan (2008, 37–39) selityksenä tälle pidetään vaurastumisen myötä kasvanutta kulutuskulttuuria sekä sen mukanaan tuomaa toiveiden ja todellisuuden suhdetta, jossa haaveiden ja niiden ylläpitäminen ja tavoittelu ovat tärkeämpää kuin niiden tavoittaminen.

Kulutuskulttuurin näkökulmasta katsoen näyttää siltä, että asumista koskeva ajattelu, asumisen käsitteellistäminen ja mielikuvat asumisesta ovat muuttuneet enemmän kuin asumisen käytäntö ja arki (Mäenpää 2008, 35). Yhteisöasumisen tavoitteena on puolestaan vaikuttaa kulutuskulttuuriin tavalla, jossa asumisen käytänteitä ja arjen rutiineja toteutettaisiin kulutuskulttuuria vähentäen. Kulutusta pyritään vähentämään tekemällä perinteisiä kotitöitä, kuten ruoanvalmistusta, hyötyviljelyä, pihan kunnossapitoa tai pyykkihuoltoa enemmän yhdessä. Energiakulutusta voidaan vähentää yksityisasuntojen pienemmällä koolla, suunnittelemalla kaikille yhteisesti käytössä olevia tiloja enemmän kuin perinteisissä kerrostaloissa ja yhteisöalojen asukkaat tavoittelevat myös laajempaa tavaroiden tai hyödykkeiden yhteisomistajuutta keskenään.

Asumista koskevat päätökset ja valintojen tekeminen ovat monitasoinen prosessi. Ihmisiin vaikuttavat niin kokemukset lapsuudesta, vanhempien tarjoama arvomaailma, kuin jokaisen henkilökohtaiset asumista koskevat preferenssit. Hasun (2010) mukaan myöhemmissä elämänvaiheissa, etenkin aikuistumisvaiheessa tai perhesuhteiden muuttuessa, omat preferenssit on sovittava yhteen toisen tai toisten preferenssien kanssa. Asumista koskevassa päätöksenteossa on todettu eniten vaikuttavan valintahetken asumistarpeet, koettu arvostus sekä käytössä olevat resurssit, oma riskinotto kyky ja markkinoiden tarjonta. (Hasu 2010, 87.) Tyypillisesti ihminen toivoo löytävänsä asunnon alueelta, joka tukee omaa elämäntapaa ja sopii yhteen hänen elämäntilanteensa ja arjen sujuvuuden kanssa.

3 Yhteisöasuminen

Tässä luvussa kerrotaan yhteisöasumisen historiasta, pohjoismaisesta yhteisöasumisen mallista ja sen toteutustavoista Suomessa.

3.1 Yhteisöasumisen historiaa

Suomessa yhteisöasuminen tekee vasta tuloaan, verrattuna muuhun Eurooppaan. Ruotsi, Tanska, Hollanti, Saksa ja Itävalta ovat toteuttaneet jo pitkään yhteisöasumisen muotoja erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille. Yhteisöllistä asumista voidaankin toteuttaa monella tavalla, se ei ole sidoksissa vain yhteen asumisen hallintamuotoon, rakennustyyppiin tai sijaintiin, vaan se mahdollistaa monia toteutustapoja. (Helamaa ja Pylvänäinen 2012, 4.) Yhteisötaloista vanhimmat ovat toimineet yli neljäkymmentä vuotta. Nämä yhteisötalot ovat pääsääntöisesti saavuttaneet niille asetetut taloudelliset, sosiaaliset ja ekologisen kestävyys tavoitteet sekä ne inhimillisen elämän toiveet, joiden varaan yhteisötalot aikoinaan rakennettiin. (Korpela 2010, 13).

Yhteisöasumisen pohjoismainen malli on lähtöisin Tanskasta ja Ruotsista 1960- ja 1970-luvuilta. Ensimmäinen yhteisöasumisen malli oli Tanskaan perustettu yhteisö Saettedammen ja se valmistui vuonna 1972. Muutamaa vuotta myöhemmin rakennettiin Skårplanet. Molemmat ovat yhä toiminnassa. Nämä yhteisöt koostuvat pientalorykelmistä ja niillä on alueella erillinen yhteistalo ruokailuja sekä muuta yhteistoimintaa varten. Yhteisöllistä asumismallia toteutetaan nykyään monissa muissakin Euroopan maissa Tanskan lisäksi ja muun muassa Yhdysvalloissa. Nykyisin Tanskassa on yli 700 taloyhteisöä, Hollannissa muutama sata ja eri puolilla Yhdysvaltoja myös yli sata pientaloyhdyskuntaa. (Korpela 2012.)

Pohjoismaisen yhteisöasumisen päämääränä on lisätä sosiaalista hyvinvointia ja vuorovaikutusta. Asuinyhteisö ei rajoita asukkaiden yksityisyyttä, mieltymyksiä, ajatuksen vapautta tai asukkaiden arkisia valintoja. Yhteisöasumisesta käytetään ruotsissa nimitystä kollektivhus tai bo i gemenskap (BIG), englanniksi cohousing ja tanskassa puolestaan bofaelleskab. (Korpela 2012, 83-84, 94.) Suomessa termillä yhteisöasuminen voidaan viitata monenlaisiin yhteisöllisiin asumismalleihin, eikä sillä tarkoiteta pelkästään pohjoismaista yhteisöasumisen tapaa. Joskus se rinnastetaan opiskelijoiden soluasumiseen tai aatteen, kuten ekologisuuden, uskonnon tai maailmankatsomuksen mukaan tapahtuvaan yhteisölliseen asumistapaan. Yleisesti

käytetty nimitys "yhteisöasuminen" voi johtaa kuulijaa harhaan ja joskus käsitykset pohjoismaisesta yhteisöasumisesta ovat herättäneet epäluuloja käsitteen laaja-alaisuuden vuoksi.

Ruotsalaisella yhteisöasumisella on ollut Suomessa perustettuihin yhteisötaloihin merkittävä vaikutus. Esimerkiksi Helsingin Arabianrannassa sijaitsevan yhteisöllisen senioritalo Loppukirin esikuvana on toiminut Färdknäppen senioriyhteisö Tukholmassa. (Dahlström & Minkkinen 2009, 30–35.)

Korpelan (2012, 83) mukaan yhteisöasumisen pohjoismaisella mallilla tarkoitetaan asumisen muotoa, jossa jokaisella taloudella on oma yksityinen asunto ja elämän arvot, mutta näiden lisäksi asumisyhteisössä tehdään tietoista ja sopimukseen perustuvaa yhteistoimintaa. Asuinyhteisöllä on yhteisöllinen organisaatio, jossa ei ole johtajaa, vaan päätökset tehdään yhdessä (Nirkkonen 2017.) Keskeisimpiä yhteisen toiminnan muotoja ovat ruokailut ja saunominen, jälkimmäinen etenkin Suomessa. Muita asuinyhteisön toimintamuotoja voivat olla lastenhoitoringit, yhteiset harrastukset, juhlat, lukupiirit ja niin edelleen. (Korpela 2012, 84.)

Jyväskylän asunomessujen yhteyteen vuonna 1985 rakennettu Tuulenkyän yhteisö Kuokkalassa oli ensimmäinen suomalainen sovellus pohjoismaisesta yhteisöasumisen mallista (Korpela 2012, 84; Lyytikä & Kuusinen 2001). Tuulenkyän asumismuotoa tutkinut Anttonen kuvaa sitä yhteisöksi, jossa arkielämä on organisoitu totutusta poikkeavalla tavalla. Toimintaa määrittää moderni yhteisöasumisen muoto, jossa arjen kotitaloustyöt ja esimerkiksi päivittäinen lastenhoito on järjestetty asuinyhteisön tiloihin. Muina aikoina tilat palvelevat muuta yhteisöllistä toimintaa. (Anttonen 1989, 5.) Myös tämän tutkimuksen kohteet ovat organisoineet toimintaansa samalla periaatteella eli yhteisön päämäärä on yhteisöllisessä arjen toiminnassa ja yhteishengen luomisessa, ei niinkään aatteiden ylläpidossa. Tietyille aatteelle (uskonto, ekologisuus jne.) rakentuvassa asuinyhteisössä yhteisöllisyys puolestaan nähdään vain yhtenä osatekijänä muiden joukossa (Gruborovics 2013, 28).

Lyytikä ja Kuusinen (2001, 9) ovat tehneet selvityksen suomalaisista 1980- ja 1990-luvun uudisrakennetuista asuinyhteisöistä. Mukaan valittiin viisi kohdetta Tampereelta, Oulusta ja Jyväskylästä, mukaan lukien Tuulenkyä. Senioritalo Loppukiri Helsingin Arabianrannassa (2006), Malta-talo (2013) ja senioritalo Aikalisä (2016) Helsingin Jätkäsaarella ovat esimerkkejä myöhemmin valmistuneista yhteisötaloista. Kohdeyhteisöt perustavat toimintansa niin ikään pohjoismaiseen asumisen malliin.

Yhteisöasumisen edellisestä kehitysaallosta 1970–1980-luvulta sen suosio on uudelleen kasvanut tutkijoiden ja omatoimisten kansalaisten keskuudessa. Helamaan ja Pylväsen (2012, 14) mukaan yhteisöasuminen on kehittynyt tiiviissä kytköksessä muuhun yhteiskuntaan ja sen muutoksiin. Kehitys kulkee pääsääntöisesti alhaalta ylöspäin, ihmisten arkielämän tarpeista ja heidän toimestaan.

3.2 Ryhmärakennuttaminen

Yhteisöasumiseen liitetään kuuluvaksi ryhmärakennuttaminen. Ryhmärakennuttaminen tarkoittaa tulevien asukkaiden ehdoilla toteutettavaa rakentamista (Korpela 2014, 31). Se eroaa perinteisestä rakennuttaja- eli grynderivetoisesta rakentamisesta siinä, että asukkaat valitaan ensin ja heidän ehdoillaan suunnitellaan ja toteutetaan koko projekti alusta loppuun. Ryhmärakennuttamisessa asukkailla on mahdollisuus vaikuttaa oman asuntonsa kokoon, tilaratkaisuihin, muunneltavuuteen ja materiaalivalintoihin. Lisäksi yhteisten tilojen sijoittelua, kokoa ja käyttötarkoitusta suunnitellaan yhdessä. Asuinyhteisöjä rakennuttavat ryhmät voivat olla omaehtoisesti perustettuja, aluksi usein pienempiä ryhmiä, joihin kerätään mukaan yhteisöasumisesta kiinnostuneita. Ryhmä voi järjestäytyä yhdistykseksi (kuten tämän tutkielman tutkimuskohteissa) tai toimia ilman sitä, kunnes asunto-osakeyhtiö on muodostettu.

Asukaslähtöisessä ryhmärakennuttamisessa ryhmä vastaa hankkeen käynnistämisestä, rahoituksesta, ammattilaisten palkkaamisesta ja rakentamiskäytäntöihin liittyvistä valinnoista. Varsinaisesta rakentamisesta vastaa hankkeeseen valittu urakoitsija. Ryhmärakennuttamisessa tulevilla asukkailla on iso vastuu niin taloudellisesti kuin juridisestikin. Ryhmärakennuttaminen on pitkä ja kärsivällisyyttä vaativa prosessi, mutta tutkimusten mukaan se palkitsee osallistujansa rakennusprosessin päättyessä moninkertaisesti. (Korpela 2012; Helamaa & Pylvänen 2012.)

Toisena rakentamismuotona yhteisöasumisessa on niin kutsuttu konsulttivetoinen ryhmärakennuttamismalli, jossa projektia johtavat ammattilaiset tarjoavat valmiin rakennuttamismallin ja asiantuntijapalvelut. Korpelan (2014, 33–34) mukaan konsulttivetoisissa rakennushankkeissa yhteisön muodostumiseen ja yhteisöllisyyteen ei panosteta samassa määrin kuin asukaslähtöisessä ryhmärakennuttamisessa.

Yhteisöllisyyden muodostuminen voi kuitenkin olla rakennusprosessin positiivinen sivutuote.

Ryhmärakennuttamisesta ja ryhmärakentamisesta puhutaan usein synonyymeinä. Ryhmärakentamisella tarkoitetaan puhtaasti asukasryhmää, joka rakentaa ja suunnittelee talon itse ilman perinteistä rakennusliikettä (Kerovuori 2012, 6). Ryhmärakennuttamishankkeissa asukkaat eivät osallistu fyysiseen rakentamiseen, vaan toimivat rakennuttajina. Ryhmärakennuttajat ry suosittelee tästä rakennustavasta käytettävään termiä ryhmärakennuttaminen. (Kerovuori 2012, 6.)

4 Yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma

Ihminen on aina elänyt yhteisöissä. Tästä lähtökohdasta käsin yhteisöt ja yhteisöllisyys nähdään ihmisen perusolemukseen kuuluvana pysyvänä asiana. Tämä luku käsittelee tutkimuksen keskeisiä käsitteitä yhteisöä, yhteisöllisyyttä ja yhteisöllisen toiminnan kautta syntyvää sosiaalisen pääoman käsitettä. Yhteisön muodostamisessa ihmisten keskinäinen luottamus toisia kohtaan on tärkeässä asemassa ja sitä tarkastellaan tässä luvussa myös.

4.1 Yhteisö ja yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyteen kohdistuvalla teoreettisella ajattelulla ja tutkimuksella on pitkät perinteet. Yhteisöllisyyttä ovat tutkineet niin psykologit, sosiologit kuin kasvatustieteilijätkin. Vaikka yhteisöllisyys on ollut kiinnostava tutkimuskohde kaikkina aikoina, sen arvostus on vaihdellut kausittain. Hautamäki (2005, 7) käyttää sosiologi Hirschmanin esittämää sykliteoriaa kuvaamaan yhteisöllisyyden ja yksityisyyden arvostuksen vaihteluita. Ajatus heiluriliikkeestä osallistumisen ja omiin asioihin keskittymisen välillä kuvaa hyvin tätä teoriaa. Toisessa ääripäässä kansalaiset suuntautuvat yhteisöihin ja osallistuvat joukoittain yhteisten asioiden hoitoon. Tämä kestää aikansa, kunnes siihen kyllästytään ja keskitytään enemmän yksityiselämään, hyvinvointiin ja kuluttamiseen. Yksilöllisyyteen ja kuluttamiseen kyllästytään ja yhteisöllisyys alkaa taas kiinnostaa. Heilurin syklit ovat keskimäärin 10–15 vuoden mittaisia. (Hautamäki 2005, 7.)

Myös Nisbet (1953, 46–47) päätyy yhteisöllisyyden nousua tarkastellessaan tulkintaan, että yhteisön kaipuu on ikuinen. Sen intensiteetti vain vaihtelee ajan mukana. 1990-luku oli Suomessa yksilöllisyyden ja kuluttamisen aikaa, nyt yhteisöllisyys on taas vahvistumassa. Siitä on osoituksena muun muassa lukuisien yhdistysten perustaminen, ihmisten kuuluminen kansalaisjärjestöihin ja tämän tutkimuksen aiheena oleva yhteisöasumiseen kohdistuva lisääntyvä kiinnostus. (Hautamäki 2005, 11.)

Yhteisöä voidaan tarkastella useista eri näkökulmasta, siksi yhteisön käsitteestä tulee väistämättä monimerkityksinen. Yhteisö voi perustua taloudellisiin tai poliittisiin seikkoihin ja lisäksi se voi muodostua sukulaisuuteen, intresseihin, harrastuksiin tai elämäntapoihin perustuen. Yleisimmillään yhteisön käsitettä käytetään kuvamaan ihmisten välistä vuorovaikutusta, yhteisyyttä, ihmisten välisiä suhteita tai ryhmää

yhdistäviä tekijöitä. Lopulta yhteisö saa tutkimuksissa usein vielä paljon moninaisemman merkityksen. Wellmann (2001, 227–228) määrittelee yhteisön verkostoksi, joka antaa sen jäsenille sosiaalisia suhteita, tukea, informaatiota, yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja sosiaalista identiteettiä. Lehtosen (1990, 14–15) mukaan yhteisöä käytetään kuvaamaan yleisesti erilaisia ryhmiä yleisnimityksenä, ihmiskunnasta muutaman ihmisen pienryhmään. Yhteisöinä voidaan käsitellä erilaisia värin, etnisen taustan tai kielen mukaan määrittyviä ihmisryhmiä ja alueellisesti tai aatteellisesti toimivia ryhmiä, joissa vuorovaikutusmuodot vaihtelevat.

Yhteisö ja yhteisöllisyys eivät ole toistensa synonyymeja, vaan ne eroavat toisistaan. Yhteisö on tila tai paikka, jossa voi toimia erilaisia ihmisiä, mutta he eivät välttämättä koe keskinäistä yhteisöllisyyttä. Tällaisesta yhteisöstä esimerkkinä voi toimia esimerkiksi työyhteisö. Yhteisöllisyys puolestaan nähdään sosiaalisista suhteista tunteina syntyvänä kokemuksena. (Heinonen 2008, 14.) Lehtonen (1990, 15) on samoilla linjoilla Heinosen kanssa. Hän huomauttaa, että on liian yleistä käyttää yhteisön käsitettä kaikissa tapauksissa, joissa ihmiset elävät tai asuvat yhdessä, toimivat yhdessä ja ajattelevat tietyistä asioista samalla tavalla. Jotta yhteisön käsite voitaisiin määritellä, pitäisi osata myös selvittää kohta, jossa yhteisyys muuttuu laadullisesti erityiseksi yhteisyydeksi sekä määritellä, mitkä sosiaalisen vuorovaikutuksen muodot ovat tyypillisiä juuri tietyille yhteisölle ja milloin symbolinen yhteisyys voidaan hyväksyä yhteisömuotona. Kangaspuntakin (2006, 77) muistuttaa muodikkaaksi ja myönteiseksi muuttuneen yhteisökäsitteen liian kepeästä ja epämääräisestä käytöstä. Yhteisöksi ei siis pidä kutsua mitä tahansa ihmisten yhteenliittymää.

Lehtonen (1990, 12–14) kuvaa yhteisöjen monimuotoisuutta kolmesta eri näkökulmasta. Hänen mukaansa yhteisöä voidaan tarkastella empiirisen tutkimuksen näkökulmasta, jolloin yhteisö esitetään ainutkertaisena pienryhmänä ja enemmänkin yksittäistapauksena kuin yleisenä ilmiönä. Tavallisesti tällöin tarkasteltavana lähtökohtana on yhteisö. Toinen näkökulma yhteisölle on hyvinvointivaltion tulevaisuutta pohtivissa puheenvuoroissa, jolloin näkökulma on yhteiskuntapoliittinen. Tässä tapauksessa kyseessä ei ole vain pienryhmän toiminta, vaan yhteiskuntapoliittiset ideat ja suunnitelmat yleensä. Kolmas näkökulma on teorianhistoriallinen ja siitä katsottuna yhteisöä ei luonnehdita ajankohtaisena aiheena vaan käsitteellisenä ja historiallisena ilmiönä. (Lehtonen 1990, 12–14.)

Yhteisön jäsenten väliselle yhteisyydelle voidaan erottaa kaksi kehitysprosessia. Yhteisyys voi syntyä vuorovaikutuksessa, jolloin jäsenten ryhmäidentiteetti muodostuu yhteisen toiminnan seurauksena. Tällöin puhutaan **toiminnallisesta yhteisöstä**. Vuorovaikutuksen tuloksena syntyvät jäsenten väliset vuorovaikutussuhteet (käyttäytymissäännöt, moraaliset sitoumukset, normit, sisäinen hierarkia ja sanktiot), yksittäisen jäsenen yksilöllinen vapaus ja valintavaihtoehdot yhteisössä (poikkeavan käyttäytymisen sieto) sekä jäsenten ja ei-jäsenten välisen vuorovaikutuksen säännöt. (Lehtonen 1990, 24–25.) Yhteisyys voidaan nähdä myös tietoisuudessa vahvistuvana yhteenkuuluvuuden tunteena, josta kehittyy **symbolinen** ryhmäidentiteettiä vahvistava **yhteisö**. Yhteisöt eivät siis aina edellytä fyysistä ja samanaikaista läsnäoloa. Symbolinen yhteisöllisyys ei noudata toiminnallisten yhteisöjen rajoja, vaan näkyy jaettuina uskomuksina, tunteina ja subjektiivisina kokemuksina. Se voi muodostua esimerkiksi maailmankatsomuksellisten näkemysten tai poliittisen asenteen kautta ja yhdistää hajallaankin olevia ihmisryhmiä. (emt. 1990, 23, 26–27.) Maffesoli (1995, 89) käyttää esimerkkinä televisiota samanaikaisesti katsovia ihmisiä, jotka eivät ole kasvotusten toistensa kanssa, mutta heidän välilleen syntyy kuitenkin tietynlainen yhteisyys. Samanlainen "mystinen side" saattaa koskettaa saman konsertin tai juhlan osanottajien välillä. Maffesolin (1995, 89) mukaan jonkinlainen laumavietti ajaa ihmisen etsimään toista. Yhteisöt edellyttävät kuitenkin aina, olivat niiden toimintamuodot ja tavoitteet mitä tahansa, vuorovaikutusta ja tietoisuutta, eivätkä tunteet johda kuin symboliseen yhteyteen, korostaa Lehtonen (1990, 24). Tämän tutkimuksen yhteisöt voidaan nähdä toiminnallisina yhteisöinä, joissa suunnitellaan rakennutettava talo vuorovaikutuksessa toisten asukkaiden kanssa. Hankkeen aikana toiminnallinen yhteisö syntyy tulevien asukkaiden välisessä yhteisöllisessä toiminnassa, samanhenkisyiden ja yhteisen päämäärän kokemuksissa.

Kangaspunta (2006, 90) lisää Lehtosen esittämiin yhteisöihin vielä kolmannen, **kuvitteellisen yhteisön**. Hänen mukaansa toiminnalliset yhteisöt ovat yhteisöjä käsitteen perusmerkityksessä, symboliset puolestaan yhteisöjä, joiden välillä on vuorovaikutusta, mutta ei välttämättä fyysistä kohtaamista. Kuvitteelliset yhteisöt taas ovat väljiä, usein lyhytaikaisia ja ei niin sitouttavia ihmisiä yhdistäviä yhteisyyden muotoja. Ne perustuvat yhteenkuuluvuuden tunteeseen tai muuhun yhteiseen tietoisuuteen. (Kangaspunta 2006, 90.)

4.2 Gemeinschaft ja Gesellschaft

Yhteisöllisyyttä voidaan tarkastella Ferdinand Tönniesin (1887) klassisen sosiologian yhteisökäsitteen laajasti omaksuttuun kahtiajakoon; Gemeinschaft – Gesellschaft. Ne viittaavat yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen ihmisten yhteenliittymisen tapaan. Tönnies nähdään merkittävänä ajattelijana ja yhtenä yhteisöllisyyttä koskevan sosiologisen keskustelun aloittajana (Anttila 2015, 19). Lehtonen (1990, 21) on suomentanut Tönniesin jaottelun Gemeinschaftin yhteisöksi ja Gesellschaftin joko yhdistykseksi tai yhteiskunnaksi. Näiden käsitteiden välillä ei ollut eroa tutkimuksissa ennen Tönniesin tekemää kahtiajakoa.

Gemeinschaft eli yhteisö on Tönniesin (1887, 1–3) mukaan aitoa, orgaanista ja kestävästä yhteiselo, jossa yhteenliittyminen on ihmisille päämäärä jo sinänsä. Siinä ihmiset noudattavat yhteisön sääntöjä ehdoitta ja luonnostaan, laskelmoimatta itselle koituvia hyötyjä tai haittoja. Gemeinschaft on jo itsesään toimiva organismi, johon ihminen tuntee kuuluvansa ja olevansa sidottu heti syntymästä lähtien. Koska se on ihmisille itseisarvoista ja perustuu yksilöiden väliseen samankaltaisuuteen, se voi syntyä esimerkiksi sukulaisuudesta tai naapuruudesta. Gemeinschaft -tyyppiset yhteisöt ovat usein pienimuotoisia ja intiimejä, sen jäsenet tuntevat toisensa henkilökohtaisella tasolla. Yhteisöllisyys pohjautuu näissä yhteisöissä henkilökohtaiseen tuntemiseen ja ne ovat paikkaan sidottuja. Vaikka Gemeinschaft – yhteisöllisyyttä oli Tönniesin mukaan modernin maailman erilaisissa yhteisöllisyyden esiintymissä, kuten ydinperheissä ja erilaisissa uskonnollisissa yhteisöissä, hän kiinnitti sen ensisijaisesti teollista aikaa edeltäneeseen esimoderniin maailmaan, jossa se oli hänen mukaansa ollut hallitseva sosiaalisen liittymisen muoto. (Tönnies 1887, 1–3; Anttila 2015, 19.)

Siinä missä Gemeinschaft edustaa vanhaa, perinteistä yhteisöllisyyttä, Gesellschaft eli yhdistys tai yhteiskunta viittaa johonkin uuteen ja moderniin. Gesellschaft alkoi Tönniesin mukaan lisääntyä markkinatalouden, yhteiskunnan ja modernin valtiokäsityksen kehittymisen myötä. Ihmisten kuuluminen perinteisiin yhteisöihin korvautui nyt yksilöllisyyttä ihannoivilla sosiaalisilla suhteilla. Gesellschaftin kaltaisissa suhteissa sosiaaliset verkostot ovat ihmisille vain välineellinen arvo ja niiden avulla pyritään saavuttamaan pääasiassa henkilökohtaista hyötyä itselle. Tätä kuvaavat laskelmointi, lait, sopimukset ja ihmisten välinen keskinäinen kilpailu. Tönnies on kuvannut Gesellschaftin olevan jotakin ihmiselle vierasta, tuntematonta ja siinä missä perinteinen Gemeinschaft -yhteisön piiriin kuuluvat kieli, tavat ja uskonto, keinotekoinen

yhdistys tai yhteiskunta tarkoittaa hänen mukaansa esimerkiksi ansiotyötä ja tiedettä. (Tönnies 1887, 1–3; Anttila 2015, 19.)

Tönniesiä ja muita 1800-luvun yhteisötutkijoita on myös kritisoitu liian myönteisistä ja romantisoivista näkemyksistään. Lehtonen (1990, 186) kirjoittaa, että he näkivät menneen ajan yhteisöjen kannalta kadonneena, mutta myös toivottavana tulevaisuutena. Gemeinschaftin menneisyys oli hyvä ja toivottava, nykyinen Gesellschaft puolestaan kylmä, laskelmoiva ja ei-toivottava. Lehtosen mielestä tällainen menneisyyden romantisointi johtaa epärealistisiin yhteisökäsityksiin, joissa yhteisö nähdään pelkästään positiivisena ilman mitään negatiivisia piirteitä. (Lehtonen 1990, 186.) Nykyään yhteiskunnassa on hyvin monenlaisia yhteisöjä, eikä Gemeinschaft ole siinä mielessä mihinkään kadonnut.

4.3 Sosiaalinen pääoma

Korkiamäki (2013, 16) pohtii sosiaalityötä koskevassa väitöskirjassaan *Kaveria ei jätetä!*, millä tavalla puhe yksilöllistymisestä ja perinteisten yhteisöjen haurastumisesta nostaa esiin kysymyksen sosiaalisten verkostojen ”sosiaalisuuden” kasvamisesta nykykulttuurissa. Tällaisessa kulttuurissa arki rakentuu usein ihmissuhteiden epävarmuuteen, yksilöinä pärjäämiseen ja oman edun tavoitteluun. Yhtenä ratkaisuna tähän pidetään uudenlaisen yhteisöllisyyden muodon esiinnousua, joka perustuu autonomialle, ystävyydelle, jaetulle ymmärrykselle ja suhteista saatavalle tilapäiselle hyödyllä. Tällaista yhteisöllisistä suhteista kumpuavaa hyötyä ja hyvinvointia kutsutaan usein sosiaalisiksi pääomaksi (Chambers 2006, 94).

Korkiamäen (2013, 5) mukaan sosiaalinen pääoma kuvaa niitä voimavaroja, joita saamme osaksemme silloin, kun olemme tekemisissä toisten ihmisten kanssa. Niiden avulla voimme saavuttaa asioita, joiden saavuttaminen ei olisi mahdollista ilman muita ihmisiä tai se olisi äärimmäisen vaikeaa. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan yleisesti sellaisia hyvinvointia tuottavia asioita, jotka syntyvät ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa. Siinä missä taloudellinen pääoma sijaitsee pankkitilillä ja inhimillinen pääoma korviemme välissä, sijaitsee sosiaalinen pääoma ihmisten välisissä suhteissa. (Korkiamäki 2013, 5, 17.)

Suomessa sosiaalisen pääoman käsite otettiin käyttöön ensimmäisenä talous- ja yhteiskuntatieteissä 1990-luvulla. Myöhemmin käsitteen käyttö kasvoi laajalti, Suomen

Akatemian 2000-luvun alussa käynnistämän laajan tutkimusohjelman myötä. Sen tarkoituksena oli selvittää sosiaalisen pääoman merkitystä yhteiskunnallisissa oloissamme. (Hyypä 2005, 7; Korkiamäki 2013, 18.) Käsitteen varhainen alkuperä on kuitenkin jo 1900-luvun alussa, jolloin Lyda J. Hanifan (1916) tarkasteli yhdyskunnassa esiintyvän veljeyden, keskinäisen sympatian ja sosiaalisen kanssakäymisen yhteyttä koulujen menestymiseen (Korkiamäki 2013, 18).

Petri Ruuskanen (2002, 6) mukaan sosiaalista pääomaa koskevan nykykeskustelun tausta on lähinnä 1970-1980-luvuilla, jolloin sosiologit James Coleman ja Pierre Bourdieu nostivat käsitteen yhteiskuntatieteelliseen keskusteluun. Tästä seurasi laajempi kiinnostus sosiaalista pääomaa kohtaan 1990-luvulla. Samaan aikaan yhdysvaltalainen Robert D. Putnam (1993) julkaisi teoksen *Making democracy work* Italian alueellisesta eriarvoisuudesta. Siinä uudistumisen onnistuminen pohjoisessa ja sen epäonnistuminen etelässä johtuivat Putnamin mukaan suurelta osin erilaisista sosiaalisista ympäristöistä. Alueiden sivilisoituneisuuden taso, kansalaisyhteiskunnan aktiivisuus ja asukkaiden kiinnostus yhteisiin asioihin selitti suurelta osin alueellisten instituutioiden toimintakyvyn eroja. (Ruuskanen 2002, 6.)

Putnam ryhtyi myöhemmin tutkimaan sosiaalisen pääoman vaikutuksia Yhdysvaltojen yhteiskuntaelämän muutoksessa (Ruuskanen 2002, 7). Putnam (2000) näki sosiaalisella pääomalla olevan laajoja hyvinvointipoliittisia vaikutuksia ja hän esitti sosiaalisen pääoman ansioiksi muun muassa seuraavia positiivisia tuloksia: sosiaalinen pääoma helpottaa kollektiivisten ongelmien ratkaisua, luottamusta järjestelmien toimivuuteen ja toisiin ihmisiin. Tämän nähdään parantavan esimerkiksi järjestelmän toimivuutta ja helpottavan julkisten palveluiden järjestämistä. Sosiaalinen pääoma edistää myös yhteisön toimintaa, sillä kun ihmiset ovat tekemisissä toisten kanssa ja heillä on keskinäinen luottamus, sosiaalinen vuorovaikutus helpottuu. Putnamin mukaan sosiaalinen pääoma saa ihmiset ymmärtämään, että he ovat riippuvaisia toisistaan. He osaavat ottaa huomioon toiset, ovat siksi vähemmän kynnisiä ja empaattisempia toisten asioille ja murheille. Sosiaalinen pääoma parantaa vuorovaikutusta tehostaen talouden toimintaa ja edistää päämäärien saavuttamista. Putnamin mukaan sosiaalisella pääomalla on vaikutusta myös ihmisten psykologiaan ja biologiaan, jonka kautta ihmisten terveys ja elämänlaatu paranee. (Putnam 2000, 47; Ruuskanen 2002, 7.) Sosiaalisen pääoman luonnetta, esiintymistä ja vaikutuksia väestön terveyteen Suomessa tutkinut Markku T. Hyypä (2005) on vahvasti samaa mieltä sosiaalisen pääoman terveysvaikutuksista kuin Putnam.

Hyypä (2005) pohtii, onko sosiaalinen pääoma yksilön vai yhteisön ominaisuus, mikä merkitys luottamuksella ja luottavaisuudella on sosiaalisen pääoman rakennusaineena ja onko hyvinvointivaltio osa sosiaalista pääomaa. Ihmisten osallistuminen vapaaehtoisesti kansalaisjärjestöjen toimintaan ja sosiaalinen aktiivisuus ovat hänestä sosiaalista pääomaa, jota hyvinvointivaltio voi edistää, mutta ei synnyttää. Hänen mukaansa "*...sosiaalinen pääoma tarkoittaa yhteiskunnan sosiaalisiin rakenteisiin juurtuneita normeja ja sosiaalisia rakenteita, jotka antavat ihmisille mahdollisuuden koordinoida toimintaansa haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi.*" Monet tutkijat ovat sosiaalisen pääoman myönteisistä ominaisuuksista eri mieltä, mutta sen yhteyksistä hyvään terveyteen ollaan yksimielisiä. (Hyypä 2005, 8.) Toisin sanoen saavuttamalla sosiaalista pääomaa ihmiset voivat paremmin.

4.4 Luottamus

Luottamus pitää koossa ihmisten keskinäisiä suhteita. Mitä suurempi perusluottamus on, sitä helpompi on toimia yhdessä ja keskittyä olennaiseen. Yhteisöjen hyvinvoinnille välttämätön keskinäinen luottamus on edellytys yhteisöjen demokraattiselle toiminnalle. Jos luottamusta tarkastellaan filosofisesti, se vaatii yhteisön epävarmuutta, sillä toiseen kohdistuva luottamuksen tunne paikkaa ennalta koettua epävarmuutta asioiden sujumisesta. (Hyypä 2005, 34.)

Saksalaisen sosiologin Luhmannin (1979,10) mukaan luottamus on vastaus epävarmuuteen ja riskiin, joita sekään ei pysty aukottomasti poistamaan. Se auttaa kuitenkin vähentämään epävarmuutta tärkeällä tavalla, sillä luottamus mahdollistaa toiminnan myös epätäydellisen tiedon varassa. Luottamuksessa on ennen kaikkea kyse perustelluista odotuksista toisen toimintaa kohtaan tulevaisuudessa. Luottaessaan toiseen ihminen uskoo toisen käyttäytyvän jatkossa odotettavalla ja ennustettavalla tavalla, olemaan luottamuksen arvoinen.

Hyypän (2005, 33–35) mukaan tulisi paremminkin puhua luottavaisuudesta perustuen siihen oletukseen, että hyvántahtoisuus kuuluu luonnostaan ihmisen henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Luottamus voi olla uskoa ihmisten luotettavuuteen yleensä tai uskoa järjestelmien, instituutioiden, luotettavuuteen, mutta yhteistä hyvää lisäävä luottamus syntyy vain ensimmäisestä (Hyypä 2005, 35).

Luottamusta tarvitaan, jotta voimme lähestyä muita ihmisiä, elää ja toimia yhdessä. Voimme tuntea luottamusta paitsi toisia ihmisiä, myös niitä sosiaalisia instituutioita kohtaan, joiden piirissä elämme ja toimimme. Luottamus instituutioihin voi olla yksilöllisen identiteetin ja henkilökohtaisen hyvinvoinnin kannalta tärkeää. (Kotkavirta 2001, 59.) Yhteisöllistä asumista ja sen rakenteita voidaan tässä yhteydessä ajatella instituutiona. Yhteisötaloon kuuluvat ihmiset muodostavat yhteisen asumisen instituution, jonka toimintaan luottamalla he voivat saavuttaa merkityksellisyyden kokemuksia ja lisääntyvää hyvinvointia, luottamalla toisiin ja tähän instituutioon. Instituutionaalisen luottamuksen rinnalla on huomioitava luottamus toisiin ihmisiin, jonka jokainen kokee omalla henkilökohtaisella tavalla. Luottamus toisiin ylipäätään on perusta myös rakenteiden ja toiminnan sujuvuuden luottamiseen. Instituutioon luottamisen taustalla on ajatus, että suhteemme instituutioihin ovat myös emotionaalisia ja niillä on monin tavoin vaikutusta siihen keitä ja millaisia ihmisiä yksilöinä olemme. Instituutiolla voi olla siis yksilöllistä identiteettiä edistäviä tai taannuttavia vaikutuksia. Suhde pätee myös toisinpäin, sillä instituutiot ovat ihmisten luomia ja ylläpitäviä rakenteita, jotka ovat luojiensa näköisiä. (emt. 2001, 60.)

Yhteisöasumisessa ajatellaan lähtökohtaisesti, että siihen kuuluvat ihmiset haluavat vapaaehtoisesti kehittää tai heissä kehittyä jatkuvasti valmiuksia ja taipumuksia, joilla he tunnistavat ja luovat erilaisia sääntöjä, rakenteita ja niiden muutoksia. On luontevaa tässä yhteydessä ajatella, että luottamus yhteisöasumisessa on kykyä ennakoita tulevia asioita ja luottaa siihen, että tuleva yhteisöasuminen toteutuu suunnitellulla ja reilulla tavalla, mukana olevien ihmisten yhteistyönä. Myös Luhmann (1979) vahvistaa tätä käsitystä, koska hänestä yksi keskeinen luottamuksen ominaisuus on, että se suuntautuu tulevaisuuteen. Luottaminen käytännössä merkitsee juuri tulevaisuuden tapahtumien ennakointia. Esimerkiksi instituutioon tai toiseen luotettaessa ennakoitaan, että toimitaan, kuten kuuluu tai kuten on luvattu toimia. Toisaalta on tärkeää, että luottamuksella on oltava vaikutuksia toimijan päätöksiin. Luottamuksella on merkitystä vasta, kun sillä on toimintaa suuntaavaa potentiaalia. (Luhmann 1979, 10, 25.)

Luottamusta tarvitaan erityisesti yhteisöasumishankkeen alkuvaiheessa täysin tuntemattomien ihmisten kanssa hanketta aloitettaessa ja tietysti koko prosessin aikana varsinaiseen asumiseen asti. Yhteisten tilojen käyttäminen ja arjen asioiden hoitaminen edellyttävät luottamusta yhteisön jäseniä ja yhdessä luotuja arjen toimintatapoja kohtaan yhteisöllisen asumisen onnistumiseksi.

Kotkavirran (2001) mukaan yksilöiden välisistä sosiaalisista suhteista voidaankin erottaa erilaisia luottamuksen tyyppisiä. Yleisellä tasolla sosiaaliset suhteet voidaan jakaa välittyneisiin ja välittömiin sen mukaan, millä tavoin ihmiset ovat tekemisissä toistensa kanssa. Samalla olemme näissä suhteissa tekemisissä eri tavoin oman itsemme kanssa. Keskinäinen vuorovaikutus ja siihen liittyvä keskinäinen tunnustus on välittynyttä ja abstraktimpaa silloin, kun muut ovat itselle läsnä erilaisissa tehtävissä, kuten työtovereina, opettajina, asiakaspalvelijoina tai ostajina. Tällöin ollaan tekemisissä jonkin roolin kanssa ja saatamme kuvata tämän roolihenkilönä ilman mitään merkittäviä yksilöllisiä piirteitä. Vastaavasti kun olemme tekemisissä jonkun kanssa, jonka tunnustamme ainutkertaisena yksilönä, emmekä liitä häneen roolia, on kyseessä välitön vuorovaikutus. Nämä vuorovaikutuksen muodot sekoittuvat jatkuvasti keskenään ja olemme tekemisissä sekä erityisten henkilöiden että yleisimpien tehtävien kanssa. Luottamusta voidaan tuntea ja osoittaa näissä vuorovaikutuksen muodoissa monilla eri tavoilla ja hyvin erilaisista asioista ja erilaisissa positioissa olevia ihmisiä kohtaan. Tässä yhteydessä luottamuksella voidaan tarkoittaa optimistista asennetta, että toinen on hyvántahtoinen ja vaikuttaa vuorovaikutukseen myönteisellä tavalla sekä tähän liittyvää odotusta, että toinen kokee hänelle osoitetun luottamuksen myönteisesti. Luottamuksessa on kyse toisen henkilön näkemisestä luottamuksen arvoisena ja yhteisten asioiden jakamisesta hänen kanssaan. (Kotkavirta 2001, 57.)

Mäkipeskan ja Niemelän (2005, 39) mukaan juuri yhteinen tavoite yhdistää ja luo perustan luottamuksen syntymiselle. Yhteisöasumisessa keskeisenä tavoitteena on ensin suunnitella kerrostalo kokonaisuudessaan yksilöllisistä asunnoista yhteistiloihin ja sen jälkeen toteuttaa ja rakennuttaa talo kohtuullisin kustannuksin. Jotta tämä tavoite voidaan saavuttaa, tarvitaan selkeitä rakenteita ja toimintatapoja, joihin sitoudutaan. Ihmiset ovat valinneet olla mukana näissä yhteisöasumisen ryhmissä ja yhteisöissä, koska ne toteuttavat heille tärkeitä asioita ja ne sitouttavat heidät toimimaan yhteisen tavoitteen hyväksi. Ryhmässä onkin valtavasti voimaa silloin, kun sillä on yhteinen tärkeä tehtävä. Ydinkysymykseksi ryhmän luottamuksen rakentamisessa muodostuu ihmisten osallistaminen tavoitteiden saavuttamiseen. Luottamuksen kannalta keskeiseksi tekijäksi muodostuu vapaus valita kuinka paljon ja miten osallistuu yhteiseen toimintaan ja kokemus oman osaamisen ja osallistumisen kunnioituksesta toisten taholta. Luottamus lisääntyy sitä enemmän mitä enemmän ihmiset nousevat toiminnan keskipisteeksi. (Mäkipeska & Niemelä 2005, 40–46.)

Edellä kuvatussa merkityksessään luottamus voidaan käsitteellistää eräänlaisena hyödykkeenä, joka parantaa yksilöiden välisten ja järjestelmien toimintakykyä ja yksilön

toimintaa järjestelmien osana, sillä se vähentää niihin liittyvää epäselvyyttä ja satunnaisuutta ja lisää niiden toiminnan ennustettavuutta ja toiminnan tavoitteiden toteutumista (Luhmann 1979, 25; Luhmann 1988). Jos ihminen esimerkiksi luottaa liikennesääntöjen hyödyllisyyteen liikenteen sujuvuuden edistäjänä, hän toimii sääntöjen mukaisesti. Samalla hän omalla käytöksellään vahvistaa liikennesääntöjen hyödyllisyyttä ja liikenteen sujuvuutta. Yhteisötalon muihin jäseniin ja toimintatapoihin sitoutumalla vahvistetaan sen rakenteiden ja järjestelmien tarkoituksenmukaisuutta ja vahvistetaan edellytyksiä yhteisölliseen asumiseen.

5 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tutkimustehtävänä on tarkastella yhteisön muodostamista ja yhteisöllisten rakenteiden ja toimintatapojen luomista yhteisöasumishankkeissa. Olen kiinnostunut yhteisöasumisen valintaan vaikuttavista tekijöistä sekä asukkaiden toiveista ja odotuksista yhteisöasumista kohtaan. Tällä hetkellä ihmisten lisääntyvä kiinnostus yhteisöllisiä toimintamuotoja kohtaan näkyy halukkuutena osallistua vapaaehtoisesti erilaisten järjestöjen ja ryhmien toimintaan. Tutkimuksen avulla selvitän, onko yhteisöasumisen valinnan taustalla tähän rinnastettavia tavoitteita asumisessa ja arjessa ja miten nämä mahdolliset yhteisölliset tavoitteet ilmenevät. Olen kiinnostunut myös yhteisötalojen rakentamistavan ja asumismuodon vaikutuksista asumiseen.

Yhteisön toiminnan ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen kautta kehittyvä yhteisöllisyys ja siitä syntyvät yksilön kokemukset yhteisestä ymmärryksestä, yhteisöstä saatavasta hyödyistä ja hyvinvoinnista tuottavat ihmisille sosiaalista pääomaa (Chambers 2006, 94). Tämän kaltaisen yhteisön ja yhteisöllisyyden syntyminen edellyttävät sen jäsenten välistä keskinäistä luottamusta, jonka avulla yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma voi kehittyä. Erityisesti tämän tutkimuskohteen vapaaehtoisuuteen perustuvissa yhteisöissä ja niiden yhteisöllisyyteen tähtäävissä rakenteissa sosiaalisen pääoman kehittymisellä on hyvät edellytykset, koska sosiaalinen osallistuminen on avaintekijä sosiaalisen pääoman kasvamisessa (Hyypä 2002, 178). Sosiaalinen pääoma on siis toimivan yhteisön avulla kehittyvä ominaisuus ja oletan tutkimuskohteiden ja niiden toimintatapojen luovan mahdollisuuksia tähän. Sosiaalinen pääoma on yksilön ominaisuus, jota ei voi tarkasti mitata. Pyrin kuitenkin löytämään vastauksista viitteitä tähän.

Tutkimuksessa kuvataan yhteisöllisyysprosessin alkuvaiheen kokemuksia, koska varsinainen yhteisöasuminen toteutuu vasta tulevaisuudessa. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miksi ihmiset valitsevat asumismuodokseen yhteisöllisen asumisen kaupungissa. Lisäksi selvitetään sitä, miten hankkeen alkuvaiheen rekrytoinnissa, suunnittelussa ja tulevaisuuden toiveissa rakennetaan luottamusta yhteisön tulevia asukkaita kohtaan ja millaisilla konkreettisilla tavoilla aloitteleva yhteisö rakentaa sen toimintatapoja ja pelisääntöjä ja miten eteen tulevat haasteet kohdataan.

Tutkimusta ohjaavat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Mitkä tekijät vaikuttavat yhteisöasumisen valintaan?
2. Millä tavoin yhteisössä rakennetaan luottamusta ja miten yhteisöllisyyttä, toimintatapoja ja pelisääntöjä hankkeen aikana luodaan?
3. Minkälaisia toiveita ja odotuksia yhteisöasumiseen liitetään?

6 Menetelmä ja aineistot

Tässä luvussa kerrotaan tarkemmin tutkimusmenetelmän valinnasta, tutkimuksen suunnittelusta, toteutustavasta sekä tutkimusaineiston käsittelystä ja sen analysoinnista.

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen lähtökohtana on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Sen tavoitteena on todellisen elämän kuvaaminen ja pyrkimys tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym. 2015, 161). Kvalitatiivinen tutkimusasetelma soveltuu yhteisöasumisen tutkimiseen ja tämän tutkimuksen näkökulmaan, jonka tavoitteena on kuvata tulevien asukkaiden toiveita ja odotuksia yhteisöasumisesta ja tehdä näkyväksi sitä prosessia, jonka avulla yhteisö työskentelee yhteisötalon rakennuttamisprosessissa ja miten se rakentaa toimintamalleja tulevan asuinyhteisön luomiseen. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedonkeruun välineenä ja käytetään metodeja, joissa tutkittavien omat näkökulmat pääsevät esille. (Hirsjärvi ym. 2015, 164.)

Metodologisessa kirjallisuudessa esiintyy runsaasti kvalitatiivisen tutkimuksen termejä, jotka kuvaavat laaja-alaisia suuntauksia, metodologisen ajattelun koulukuntia tai tutkimuksen lähestymistapoja. Näiden erilaisten tutkimusorientaatioiden välillä on yhteys siinä, että ne korostavat sosiaalisten ilmiöiden merkityksellistä luonnetta ja tarvetta ottaa tämä huomioon kuvattaessa kommunikaatiota, kulttuuria tai sosiaalista toimintaa. (Hirsjärvi ym. 2015, 162–163.) Käsillä olevan yhteisöasumista koskevan tutkimuksen tavoitteena on kuvata ja selittää ihmisten toimintaa heidän omassa ympäristössään, tuoda esille haastateltavien oma ääni sekä ymmärtää haastateltavien maailmaa heidän omasta näkökulmastaan käsin. Tässä tutkimuksessa kuvataan ihmisten sosiaalista toimintaa, sen ilmenemismuotoja ja sille annettavia merkityksiä laadullisin menetelmin.

Tästä tutkimuksesta voidaan löytää myös tapaustutkimuksen piirteitä. Tapaustutkimuksen kohde voi olla tapahtumakulku tai ilmiö, jossa tarkastellaan pientä joukkoa tapauksia, usein vain yhtä tiettyä tapausta. Tapaustutkimus on tarkkaa ja seikkaperäistä kuvausta tutkittavasta kohteesta, joka voi olla yksilö, yhteisö, organisaatio, kaupunki tai tapahtuma. Tapaustutkimuksessa pyritään ymmärtämään

monimutkaisia ilmiöitä kokonaisuutena. Tapaustutkimus saattaa sisältää erilaisia näkökulmia ja mahdollisesti myös yhteiskunnallisia prosesseja. Tapaustutkimuksessa lähtökohtana on kerätä monipuolinen aineisto ja kuvata tutkimuksen kohdetta perusteellisesti. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9–10.) Olennaista tapaustutkimuksessa on, että käsiteltävä aineisto muodostaa jollakin tavalla kokonaisuuden, tapauksen. Kokonaisvaltaisuuudessa piilee tapaustutkimuksen vahvuus. Kokonaisvaltainen ymmärtäminen on tapaustutkimuksessa tärkeämpää kuin yleistäminen. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 191.)

Tapaustutkimuksen tarkoituksena on tehdä tapauksesta ymmärrettävä (Laine ym. 2007, 31). Tapaustutkimus on enemmänkin lähestymistapa, näkökulma "todellisuuden" rakentamiseen, kuin varsinainen menetelmä. Sille on tyypillistä joustavuus ja monipuolisuus, jossa parhaimmillaan empiria ja teoria ovat vuoropuhelussa keskenään. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 198.) Tässä tutkimuksessa pyritään ymmärtämään yhteisöasumisen luomisprosessia ja sen toimintatapoja kokonaisvaltaisesti. Laadulliseen tutkimukseen soveltuva aineistolähtöinen analyysi sopii tapaustutkimusajatteluun hyvin ja sitä hyödynnetään tämän tutkimuksen analysoinnissa. Kerätystä aineistosta pyritään rakentamaan tulkintoja yleisemmällä tasolla. (emt. 2010, 190.)

Laine ym. (2007, 32–33) erottelevat seitsemän eri tapaustyyppiä. Ne ovat kriittinen, äärimmäinen, ainutlaatuinen, tyypillinen, paljastava, tulevaisuudesta kertova ja pitkittäisotokseen perustuva tapaus. Käsillä oleva tutkimus voidaan kiinnittää ainutlaatuiseen ja tulevaisuudesta kertovaan tapaukseen, sen ainutlaatuisen prosessin ja tulevaisuuteen suuntautuvan toiminnan kautta. Tulevaisuudesta kertovan tapauksen avulla pyritään selvittämään tulevaa nykyhetkestä käsin. (emt. 2007, 33.) Tämän tapauksen osalta sen voidaan ajatella tarkoittavan selvitystä siitä, minkälaisia rakenteita ja malleja ryhmärakennuttamisprosesseissa edellytetään ja miten niitä luodaan, jotta kokemuksia voidaan käyttää hyväksi tulevia yhteisötaloja suunniteltaessa.

Useimpia tapaustutkimuksia määrittävät kokonaisvaltainen analyysi luonnollisesti ilmenevästä tapauksesta, kiinnostus sosiaaliin prosesseihin, monien aineistojen ja menetelmien käyttäminen, aikaisempien tutkimusten hyödyntäminen ja tapauksen ja kontekstin rajan hämäryys (Laine ym. 2007, 10). Tämän tutkimuksen osalta määritelmän mukaista monien aineistojen ja menetelmien käyttöä ei saavuteta kokonaan, teemahaastattelun muodostaessa suurimman osan aineistosta. Aikaisempia

tutkimuksia pyritään hyödyntämään niiden vähäisyydestä huolimatta ja muut tapaustutkimuksen määritelmät, kokonaisvaltaisuuden ja sosiaalisten prosessien tutkimisen näen tässä tutkimuksessa olevan saavutettavissa.

6.2 Tutkimuksen toteutus

Tässä alaluvussa kuvataan tutkimuksen suunnitteluvaihetta, tutkimuskohteita, haastateltavien rekrytointia ja tutkimuksen toteutustapaa. Käytän tutkimuskohteista nimitystä yhteisötalo. Tutkimuksessa on mukana kaksi yhteisötaloa, joita yhdistää saman tyyppinen prosessi, jossa tavoitteena on rakennuttaa yhteisöllinen talo ja yhteisöllinen arki. Ilmiö on suomalaisessa rakentamiskulttuurissa verrattain harvinainen ja tutkimus käsittää kymmenen ihmisen haastattelut aiheesta.

6.2.1 Tutkimuskohteena yhteisötalot

Tutkimuskohteina oli kaksi erillistä, pääkaupunkiseudulle rakennettavaa yhteisötaloa. Molemmat talot rakennetaan asukaslähtöisinä ryhmärakennuttamiskohteina. Kohteiden varsinainen rakennustyö on aloitettu vuonna 2018. Toinen kohde pääsi aloittamaan rakentamisen keväällä 2018, toinen kohde etenee aikataulullisesti hieman jäljempänä, peruskiven muuraus tapahtui syksyllä 2018. Tämän tutkimuksen kirjoitushetkellä suurin osa puolitoista vuotta kestävästä varsinaisesta rakentamisprojektista on vielä edessä.

Kerrostaloina rakennettavista yhteisötaloista toiseen tulee yhteensä 39 omistusasuntoa, toiseen 40, sekä runsaasti yhteistiloja kaikkien asukkaiden käyttöön. Yhteisötalojen asukkaat muodostuvat heterogeenisestä ryhmästä, tulevat asukkaat ovat lapsista eläkeläisiin. Molempien hankkeiden taustalla on ajatus yhteisöllisestä elämästä muiden kanssa. Yhteisötaloilla ei ole muuta ideologista taustaa.

Molemmat kohteet sijaitsevat uudella, parhaillaan rakennettavalla asuinalueella, hyvien kulkuyhteyksien ja palveluiden läheisyydessä. Tontit sijaitsevat lyhyen matkan päässä kaupungin keskustasta. Alueelle valmistuu sekä niin sanottuja kovan rahan asuntoja, yhteisöllisiä taloja, hitas-perusteisia asuntoja kuin asuntoja opiskelijoillekin. Pääasiassa muut alueen asunnot ovat vapaarahoitteisia.

Käytän yhteisötaloista nimitystä yhteisötalo A ja yhteisötalo B. Yhteisötalo A sijaitsee uuden asuinalueen viereen nousevan ison kauppakeskuksen ehkä rauhallisemmalla puolella, sijoittuen meren rannasta kauemmaksi, kuin toinen yhteisötalo B. Yhteisötalo B tulee sijaitsemaan kuuden taloyhtiön korttelissa, jonka sijainnista johtuen meri on saavutettavissa heti korttelin läheisyydessä ja yhteisötalo B rajautuu lisäksi puistoalueeseen, kaupungin ulkoilusaariin ja kantakaupunkiinkin. Tulevaisuudessa raitiovaunuyhteys kulkee yhteisötalo B:n edestä ja alueella tulee myöhemmin olemaan kevyenliikenteen kulkuyhteys ulkoilusaariin ja kantakaupunkiin asti. Yhteisötalo A:n kortteli on nimetty kokonaan "yhteisökortteliksi". Kortteliin rakennettavista kerrostaloista kaikki talot ovat erilaisten taustayhteisöjen ja rahoitusmuotojen ylläpitämiä yhteisöllisiä taloja. (Setlementtiasunnot 2018.) Tämä yhteisötalo sijaitsee tiiviissä kerrostalojen keskittymässä. Yhteisötalo A:sta tulee olemaan hyvät liikenneyhteydet eri puolille kaupunkia.

Molemmat yhteisötalot rakennetaan Hitas-järjestelmän ehdoilla. Hitas-järjestelmällä tarkoitetaan vapaarahoitteista omistusasuntotuotantoa, joka toteutetaan kaupungin vuokraamalle tontille. Kaupunki säätelee rakennushankkeen hinta- ja laatutasoa ja kaupungilla hyväksytetään niin hankkeen suunnitelmat kuin hinta-arviot. Samalla kaupunki valvoo myös uudiskohteiden kauppoja ja kauppahintoja. (Hitas-järjestelmä 2018.) Tonttien hankinnassa merkittävänä taustavaikuttajana on ollut Koti kaupungissa – Hem i Stan -yhdistys, joka aktiivisesti etsii ja pyrkii edistämään uusien tonttien hankintaa yhteisötaloille. Kaikki tutkimuskohteiden tulevat asukkaat kuuluvat mainittuun Koti Kaupungissa – Hem i Stan -yhdistykseen. Se on edellytys hankkeeseen osallistumiselle. Yhdistykseen liittymisajankohta vaikuttaa myös oman asunnon valintajärjestykseen tulevassa yhteisötalossa. Mitä aikaisemmassa vaiheessa on liittynyt, sitä alhaisemman vuoronumeron saa oman asunnon sijainnin valitsemiseen. Yhdistyksellä on näiden kahden käynnissä olevan hankkeen lisäksi yksi, vuonna 2013 valmistunut yhteisötalo. Taustalla vaikuttavan yhdistyksen lisäksi yhteisötalojen asukkaat kuuluvat oman taloyhtiönsä asunto-osakeyhtiöön sekä sen asukasyhteisöön. Asunto-osakeyhtiöllä on hallitus ja lakiin perustuvat velvoitteet kuten muissakin taloyhtiöissä. Asukasyhteisö puolestaan vastaa asumisen ja yhteisöllisyyden suunnittelusta, kehittämisestä ja toimintatavoista.

Yhteisötaloihin rakennetaan yksittäisten omistusasuntojen lisäksi muun muassa yhteiskeittiö, ruokasali/olohuone, saunatilat kattokerrokseen, harrastetiloja, viherterasseja, kuntosali, pyörävarasto ja pyörien kunnostustila. Yhteistiloja on huomattavasti enemmän kuin tavallisissa kerrostaloasunnoissa. Yhteistilojen valintaan

ja suunnitteluun ovat olleet vaikuttamassa kaikki halukkaat yhteisötalon asukkaat. Seuraavaan taulukkoon on koottu kohdetalojen yhteiskäyttötiloja.

Taulukko 1. Yhteisötaloihin suunnitellut yhteistilat

Tila	Kohde A	Kohde B
Yhteiskeittiö 1.krs <ul style="list-style-type: none"> • ammattikeittiön laitteet ja työvälineet • astiat n. 100 hlö 	x	x
Ruokasali / Olohuone 1.krs <ul style="list-style-type: none"> • istuinpaikat n.70 hlö • muunneltava tila eri käyttötarkoituksiin 	x	x
Yhteissaunat (ylin kerros) <ul style="list-style-type: none"> • Iso 15-20 hlö • Pieni 4-6 hlö (perhesauna) • Sähkö- ja puukiuas tai heti valmis –kiuas 	x	x
Takkahuone / Klubihuone <ul style="list-style-type: none"> • Iso valkokangas (TV, elokuvat) • Äänieristetty tila, (musisointi) • Pieni keittiö • Takka • Väliseinällä vierashuone? 	x	x
Kattoterassi <ul style="list-style-type: none"> • Kesäkeittiö • Oleskelutilaa 	x	x
Viherterasi, laatikkokasvatus	x	x
Harrastetilat <ul style="list-style-type: none"> • ompelu- ja kudontatila • pienet puutyöt, maalaus • taimien istutus ym. 	x	x
Pesutupa <ul style="list-style-type: none"> • laitoskoneet • kuivausrumpu / pyykin kuivaustila 	x	x
Vierashuone <ul style="list-style-type: none"> • majoitustila 1-2 hlö • wc/suihku saunatiloissa 	x	
Pyörävarasto <ul style="list-style-type: none"> • säilytysjärjestelmän käytettävyyden helppoa • sähköpyörän lataus 	x <ul style="list-style-type: none"> • systeemi valitsematta 	x <ul style="list-style-type: none"> • systeemi valitsematta
Pyöränhuoltotila <ul style="list-style-type: none"> • mahdollisuus huoltaa pyöriä sisätilassa 	x	
Kuntosali <ul style="list-style-type: none"> • mahdollisuus ryhmäliikuntaan? 		x <ul style="list-style-type: none"> • avoinna mitä laitteita / välineitä hankitaan

6.2.2 Haastateltavien rekrytointi

Olin helmikuussa 2018 yhteydessä Koti kaupungissa – Hem i Stan -yhdistykseen, joka toimii taustayhdistyksenä yhteisöaloja rakennuttaville asukkaille. Lähetin heille tarkemman tutkimusehdotuksen (Liite 1.). Asia käsiteltiin yhteisesti ja sen pohjalta he lupautuivat mukaan tutkimukseen. Otin yhteyttä yhdistyksen puheenjohtajaan ja hänen avullaan molemmista yhteisöaloista löytyi yhteyshenkilöt. Yhteyshenkilöt toimittivat kirjallista materiaalia projektin etenemisestä etukäteen ja auttoivat haastateltavien rekrytoinnissa omasta yhteisöstään. Viikon kuluessa ensimmäisestä yhteydenotosta yhteyshenkilöt lähettivät minulle listan yhteystietoineen haastatteluun osallistuvista. Sovimme haastateltavien kanssa haastatteluajoista sähköpostilla. Samalla sain haastateltavien puhelinnumerot, mikäli oli tarvetta sopia uudelleenjärjestelyistä. Tarkkaa varmuutta ei ole siitä, valikoituivatko haastateltavat vapaaehtoisuuden perusteella vai olivatko yhteyshenkilöt valinneet itse, keitä he pyytävät haastatteluun mukaan. Haastatellessani toista yhteyshenkilöä projektin yleisistä vaiheista, hän mainitsi sivulauseessa, että "yritin saada mahdollisimman erilaisia ihmisiä mukaan".

Tavoitteena oli saada molemmista yhteisöaloista viidestä kuuteen haasteltavaa mukaan tutkimukseen. Haastateltavien kokonaismääräksi muodostui kymmenen (10), joista kaksi oli pariskunnan yhteishaastatteluja. Varsinaisia haastattelutilanteita oli yhteensä kahdeksan. Yksi haastatteluun alussa ilmoittautuneista ei myöhempiin yhteydenottoihin enää vastannut ja hän jäi kokonaan tutkimuksesta pois. Hän olisi ollut yhdestoista tutkimukseen osallistuva.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada syvällisempää tietoa yhteisöasumisen valintaperusteista ja yhteisön alkuvaiheen prosessista yhteisöllisten toimintatapojen luomiseksi, joten tutkimusjoukko oli melko pieni. Kahden eri yhteisöalan ottamisella mukaan tutkimukseen pyrittiin aineiston monipuolisuuteen ja erilaisten näkökulmien esilletuloon tutkimuksessa. Tarkoituksena ei ollut kuitenkaan tehdä vertailua kohteiden välillä.

6.2.3 Tutkimuksen osallistujat ja aineiston kerääminen

Haasteltavat olivat iältään 28–69-vuotiaita. Kymmenestä haastateltavasta kolme oli miehiä. Toisesta yhteisöalosta osallistui neljä haastateltavaa ja toisesta kuusi. Kaksi haastatteluista toteutettiin pariskunnan yhteishaastatteluna. Haastattelutilanteessa

pariskunnat kertoivat yhteisten näkemysten rinnalla myös henkilökohtaisia ajatuksiaan ja mielipiteitään teemoista. Haastattelut toteutettiin yliopiston tiloissa (1), kahvilassa (4), haastateltavien kotona (2) tai puhelimitse (1). Haastattelut nauhoitettiin kokonaisuudessaan. Haastattelujen kesto vaihteli 47 minuutista 100 minuuttiin.

Haastateltavat elivät eri elämänvaiheissa. Siinä vaiheessa, kun muutto yhteisötaloon tapahtuu, osa on eläkkeellä, osa jäämässä eläkkeelle, osa elää lapsiperhearkea tai nuoren parin elämää. Haastatelluista kaksi asuu kahden huoltajan lapsiperheessä, kaksi on pariskuntia ja neljä haastatteluun osallistuneista muuttaa yhteisötaloon asumaan yksin. Koulutustaustaltaan haastateltavat olivat yhtä lukuun ottamatta suorittaneet ylemmän korkeakoulututkinnon. He asuivat haastatteluhetkellä joko kerros- tai rivitalossa. Yksi haastateltavista asui ulkomailla haastatteluhetkellä. Kolmella haastateltavista oli aikaisempaa kokemusta yhteisöllisestä asumisesta. Yhteisöasumisen muoto oli ollut kimppekämpä, soluasunto tai kommuuni. Kahdella oli tällä hetkellä alivuokralainen nykyisessä asunnossaan.

Puolella haastateltavista ei ollut aikaisempaa kokemusta rakentamisesta. Osalla oli kokemusta jo olemassa olevien asuntojen tai vapaa-ajan asunnon remontoinnista, mutta heilläkään ei ollut kokemusta varsinaisesta rakentamisesta. Yksi oli ollut töissä rakennuksilla ja yhdellä oli kokemusta rakentamisesta sekä rakennussuunnittelusta oman työnsä kautta.

Aikataulullisesti haastattelut toteutettiin yhtä lukuun ottamatta touko- ja kesäkuussa 2018. Toisen pariskunnan haastattelu tehtiin myöhemmin elokuussa. Haastattelin molempien kohteiden yhteyshenkilöitä yhteisötalojen rakentamisen prosessista ja yleisistä asioista ennen varsinaisia haastatteluja. Tein ensin toisen yhteisötalon kaikki haastattelut sekaantumisten välttämiseksi ja siirryn sen jälkeen haastattelemaan toisen talon henkilöitä. Pyrin haastatteluissa luomaan avoimen keskusteluyhteyden, jossa haastateltavat saivat vapaasti kertoa omia näkemyksiä ja kokemuksia eri teemoista. En kommentoinut haastateltavien vastauksia ja pyrin luomaan ilmapiiriä, jossa haastateltavat kokivat voivansa puhua teemoista mahdollisimman luontevasti (ks. Fontana & Frey, 2000). Onnistuneessa haastattelussa haastattelijan valta-asema ei korostu, vaan hän kommenteillaan ja kannustavalla asenteella antaa tilaa haastateltavan omille kokemuksille ja tarinoille, jolloin haastattelussa voi toteutua tutkijan ja tutkittavan tasa-arvoinen suhde (Rapley, 2007; Denzin 1994).

Ennen varsinaisen haastattelun aloittamista haastateltavien taustatiedot kerättiin erillisellä lomakkeella (Liite 2.) Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanasta sanaan omiksi tiedostoikseen, hymähdyksiä tai naurahtelua ei litteroitu. Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010, 11) kuvaavat haastattelua aineiston tuottamisen tapana, joka tuottaa laajan ja moniaineksisen tekstimassan. Litteroitua haastattelutekstiä kertyi yhteensä 57 sivua rivivälillä yksi kirjoitettuna.

Tulosluvussa (luku 7) kuvaan haastateltavia lyhenteillä H1, H2, H3 ja niin edelleen. Lyhenteet on annettu haastateltaville satunnaisessa järjestyksessä. Haastateltavien anonymiteetin varmistamiseksi ikää tai sukupuolta ei kerrota.

6.2.4 Haastattelumenetelmä ja haastattelurunko

Aineiston tuottaminen toteutettiin teemahaastattelun keinoin. Haastattelu on yksi käytetyimmistä kvalitatiivisen tutkimuksen tutkimusmenetelmistä ja menetelmä, jolla on mahdollista saada ymmärrystä ympäröivästä maailmasta ja ihmisistä. Puolistrukturoidun teemahaastattelun etuna on, että teemat voivat edetä tutkittavan määrittelemässä järjestyksessä, antaen vapautta edetä haastattelussa tilanteen mukaan. (Fontana & Frey, 2000.) Teemahaastattelua puolsi tässä tutkimuksessa sen mahdollisuus tuottaa aineistoa, jota ei strukturoidulla kyselylomakkeella ehkä olisi saatu esiin. Lisäksi teemahaastattelussa tutkittavien omat näkökulmat pääsevät esille ja haastattelut voivat tuottaa ennalta arvaamatonta materiaalia. (Hirsjärvi ym. 2015, 162).

Onnistunut teemahaastattelu edellyttää huolellista tutkittavaan aiheeseen perehtymistä, jotta haastattelu kohdentuu tutkimuksen kannalta oikeisiin teemoihin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Tutkimuksen teemahaastattelurunko pohjautui tutkimuksen tutkimusongelmaan ja siitä johdettuihin kolmeen tutkimuskysymykseen. Haastattelurungon suunnittelussa ja työstämisessä hyödynnettiin Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 66–67) teoksen lukua "Teema-alueiden asema". Sen mukaan teema-alueiden tulisi olla riittävän väljiä, jotta ne mahdollistavat tutkittavan ilmiön moninaisuuden esiintulon.

Teemahaastattelussa oleellisinta on haastattelun eteneminen keskeisten teemojen varassa ilman yksityiskohtaisia kysymyksiä. Tämä vapauttaa haastattelun pääosin tutkijan näkökulmasta ja päästää tutkittavien äänen kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2010,

48.) Teemahaastattelulle on tyypillistä haastattelun aihepiirien eli teemojen olemassaolo, mutta kysymysten tarkka järjestys ja muoto puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2015, 218.) Haastattelujen edetessä minulle kertyi kokemusta teemahaastattelun tekemisestä. Haastattelijana pyysin haastateltavia kertomaan tietyn teeman aihepiiristä ja johdattelin seuraavaan teemaan, kun tietystä teemasta ei enää syntynyt uutta kerrottavaa. Kaikkien haastateltavien kanssa käsiteltiin samat teemat (Liite 3). Teemojen järjestys vaihteli keskustelujen aikana. Huomasin saavani uusia näkökulmia ja ennalta arvaamatonta aineistoa haastattelujen aikana.

Hahmottelin haastattelurunkoon ensin kolme pääteemaa. Ensimmäinen iso tema oli yhteisöasumisen valinnan syyt, toiveet ja odotukset. Toinen tema keskittyi asuinyhteisön luomiseen ja yhteisöllisyysprosessiin. Kolmas tema oli arjen hallinta asuinyhteisössä. Itse haastattelutilanteissa arjen hallintaan liittyvät asiat jäivät vastauksissa aika suppeiksi. Toiveissa ja odotuksissa pohdittiin arjen hallintaa, mutta sitä oli ehkä vaikea hahmottaa etukäteen, koska haastateltavilla ei vielä ollut kokemusta talossa asumisesta ja arjen toiminnasta siellä.

Pääteemojen alle tein etukäteen koontia aiheista, joista halusin haastateltavan kertovan itse tilanteessa. Aiheiden koonti pohjautui pitkälti tutkimuksen teoreettisiin käsitteisiin eli asumiseen, yhteisöön, yhteisöllisyyden muodostumiseen sekä tutkimuskysymyksiin, joiden avulla pyritään saamaan laajempaa tietoa haastateltavien yhteisöasumisen valinnan taustalla vaikuttavista tekijöistä, yhteisön ja sen toimintatapojen luomisprosessista sekä odotuksista. Näiden aiheiden pohjalta mietin alustavasti, miten asiaa voisi kysyä tai haastateltavan kertomaa tarkentaa lisäkysymyksillä, mikäli asia ei haastateltavan vapaassa keskustelussa tule riittävästi esille. Tällä varmistettiin, että etukäteen päätetyt tema-alueet tulivat käsiteltyä haastateltavan kanssa, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelivat haastattelusta toiseen. Minulla oli haastattelurunko keskustelun tukena, mutta ei kaikille samanlaisia valmiita kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 1999, 87.)

6.2.5 Aineiston käsittely ja analyysi

Aineiston hankinnan jälkeen tutustuin aineistoon kuuntelemalla haastattelun uudelleen heti varsinaisen haastattelun jälkeen. Huomasin jokaisen haastattelun yhteydessä olevani aina hyvin innostunut aiheesta. Tein muistiinpanoja siitä, mitä havaintoja ja minkälaisia ajatuksia haastattelu herätti tai minkälaista kirjallisuutta kannattaisi vielä

hankkia. Pysin litteroimaan haastattelut heti varsinaisen tutkimustilanteen jälkeen. Tällöin havainnot olivat vielä tuoreessa muistissa ja tulivat kirjatuksi oikein varsinaiseen aineistoon. Myös Ruusuvoori ym. (2010, 11) kehottavat tekemään aineiston keruuta, siihen tutustumista ja alustavien analyysien tekemistä samanaikaisesti. Tällöin kynnyksen siirtyä aineistonkeruuvaiheesta analyysiin madaltuu ja laadullinen tutkimus etenee sille tyypilliseen tapaan joustavasti, ilman tiukkaa hierarkkista järjestystä. Salo (2015, 172) huomauttaa, että analyysiä ohjaavat aina tutkimuskysymykset, tutkijan esioletukset ja teoreettiset ideat, eikä aineisto vastaa tutkijalle ilman kysymyksiä. Toki se saattaa antaa vihjeitä, mitä siltä kannattaa kysyä.

Litteroinnin aikana pystyin jo alustavasti hahmottamaan, mitkä tutkimuksen teemat synnyttivät enemmän ajatuksia kuin toiset. Vaikka teemat olivat samat kaikille, vastauksissa näkyi erilaisia näkökulmia. Haastatteluiden edetessä huomasin myös samojen asioiden nousevan esiin, samalla kun aineistosta tuli esiin myös uusia puolia. Osa käydystä keskustelusta ei juuri liittynyt aiheeseen, mutta litteroin nämäkin keskustelut kaiken varalta. Kaikkien haastattelujen jälkeen en pystynyt heti tekemään litterointia tai litterointia tapahtui pienissä pätkissä usean päivän ajan. Tämä osaltaan hankaloitti johdonmukaista etenemistä. Tarkoituksena oli saada kaikki haastattelut tehtyä kesäkuun 2018 loppuun mennessä. Yksi pariskunnan haastatteluista siirtyi kesälomakauden vuoksi elokuun loppuun. Jätin koko aineiston kesän ajaksi ja palasin sen pariin uudelleen viimeisten haastattelujen ja litterointien jälkeen.

Hyödynsin tämän tutkimuksen analysoinnissa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 108) kuvaavat aineistolähtöistä eli induktiivista analyysiä kolmivaiheiseksi prosessiksi. Karkeasti jaotellen prosessi etenee siten, että ensimmäinen vaihe on aineiston pelkistäminen, toinen vaihe aineiston ryhmittely ja kolmas vaihe teoreettisten käsitteiden luominen. Tutkimuksessa sekä teoria, teemahaastattelurunko että aineistosta löytyvät uudet teemat ohjasivat sekä sisällön ryhmittelyä, teemojen rakentumista ja varsinaista analyysiä. Tätä kutsutaan aineistolähtöiseksi analyysiksi (ks. Tuomi & Sarajärvi 2004, 102). Samoin Salo (2015, 169) kuvaa sisällön analyysiä aineiston luokitteluvaiheeksi, jossa tiivistetään ja luokitellaan teksti seuraamalla aineistosta nousevia rakenteita ja ryhmittelyä. Tärkeää on myös ymmärtää, ettei sisällönanalyysi ole varsinainen tutkimusmenetelmä vaan tapa saada aineisto järjestykseen. Laadukasta sisällönanalyysiä tulisi Salon mukaan tehdä ajatuksen kanssa; kohdallisemmin, kokonaisvaltaisemmin ja refleksiivisesti. Pelkkä havaintojen ryhmittely teemoihin ei riitä eikä tuota vielä varsinaista aineiston analyysiä. Sen lisäksi tarvitaan reflektointia otetta kohdata aineisto ja aineiston

pohdintaa teorian kanssa siitä, miten teemat jäsentävät ja rakentavat aineistoa uudella tavalla. (Salo, 2015.) Toisaalta ajattelen Syrjälän (2005, 367) tavoin aineiston analyysistä myös niin, että lopulta kaikissa analyysitavoissa on jotain samaa. Kaikkea laadullista aineistoa järjestellään, pilkotaan tai syntetisoidaan tulkintojen tekoa varten.

Ensimmäiseksi tulostin kaikki litteroidut haastattelut. Luin litterointiliuskat useasti. Osaa haastatteluista kuuntelin uudelleen, koska kesän aikana oli ollut pitkä tauko. Seuraava vaihe oli analyysin tekeminen eli kuvauksen erittely eri kokonaisuuksiksi teemojen avulla. Analyysissa runsaasta ja hajanaisesta, osin sekavastakin aineistosta pyritään löytämään merkitysten muodostamia kokonaisuuksia (Laine 2001, 39). Laineen mukaan aineiston kuvaamat ilmiöt muodostuvat monista erilaisista merkityksistä ja ne tulevat esiin haastatteluissa. Tutkittava kokonaisuus on sen tekijälle selkeämmin hahmotettavissa, mikäli aineiston pystyy jäsentämään kokonaisuuksiksi ja nämä kokonaisilmiöt edelleen osakokonaisuuksiksi. Tässä vaiheessa käytin apuna teemahaastattelurungon teemoja ja sain aineistoa jäsennettyä aluksi näiden laajempien teemojen alle.

Olin aikaisemmin tulostanut kaikki litteroidut haastattelut ja käytin paperiversioita apuna samalla kun tein ryhmittelyä tekstitiedostoon tietokoneella. Ennen varsinaista ryhmittelyä olin siirtänyt toiseen tiedostoon sellaiset aineiston kohdat, jotka eivät mielestäni liittyneet tutkimukseen. Ryhmittely tapahtui leikkaamalla tekstiaineistosta ne kohdat teemojen alle, jotka liittyivät kyseiseen teemaan ja liittämällä nämä tekstit samaan teemaan. Haastattelurungon teemojen lisäksi aineistosta tuli esiin myös uusia teemoja.

Teemoittelussa pyrin pitäytymään samalla käsitteellisellä tasolla kuin haastateltavat olivat asian kertoneet. Ryhmittelyn rinnalla luin nousseisiin teemoihin liittyvää kirjallisuutta ja kirjoitin rinnakkain tutkimuksen teoreettista osuutta. Ryhmittelyn jälkeen pelkistin ja tiivistin aineistoa ja muodostin uudet teemat teoreettisen kirjallisuuden ja siellä esiintyneiden käsitteiden sekä aineistosta nousseiden teemojen pohjalta. Teemoja olivat matka alkaa, yhteisötalon valinta, yhteisön luominen ja toimintatavat, toiveet ja tulevaisuus. Ryhmittelyn ja teemoittelun avulla tein tarkempaa analyysia ja hyödynsin näitä teemoja edelleen tulosluvun otsikoinneissa.

7 Tutkimustulokset

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen tulokset tutkimuskysymyksiin ja teemoihin peilaten. Tulosten esittelyssä haastateltavat on numeroitu satunnaisessa järjestyksessä molemmista yhteisötaloista.

7.1 Matka alkaa, yhteisötalo löytyy

Oma elämäntilanne tai siihen vaikuttaneet tietoiset muutokset olivat saaneet osan haastateltavista pohtimaan asumismuotoaan uuden elämänvaiheen edessä. Osalla oli toiveena vain saada muutosta asumiseensa, sen enempää elämäntilanteesta johtumatta. Kokemusta erilaisista asumismuodoista, asuntotyypeistä ja omistusmuodoista oli kaikilla. Yksinasuville suunnatut tai vahvasti yksityistä perhekuntaa varten suunnitellut asunnot eivät enää vastanneet asumisen odotuksia, etsittiin muutosta omaan asumisratkaisuun tai haluttiin yksinkertaisesti elää elämää enemmän yhdessä muiden kanssa.

Kyllästyminen yksinasumiseen tai lokeroitunut elämä kerrostalossa oli edistänyt haavetta yhteisöasumisesta. Joillakin yhteisöasuminen oli ollut ajatuksissa jo pidemmän aikaa, osa tuli hankkeeseen mukaan aika sattumalta, ystävän ehdotuksen tai lehti-ilmoituksen perusteella ja toisille yhteisöasuminen oli se kaivattu yhteisöllisyyden muoto, jota omaan elämään toivottiin lisää. Haastateltavat yhdistivät yhteisöllisen asumisen keinona saavuttaa tätä päämäärää. Tämä vahvistaa osaltaan näkemystä yhteisöllisen elämäntavan ja yhteisöihin kuulumisen kasvusta (Hautamäki ym. 2005, 7).

Matka yhteisötalon jäseneksi ja osaksi pitkäkestoista ryhmärakennuttamishanketta oli kaikilla alkanut vähän eri tavoin. Joillekin se oli ollut yhteisöllisten asumiskohteiden ja erilaisten toteutusmuotojen tietoista etsintää internetistä, eräs kiinnostui aiheesta lehtijutun perusteella ja hankki sen jälkeen itselleen lisätietoa.

Joka toisen hankkeeseen lähteneistä innosti mukaan ystävä tai sukulainen. Ajatus yhteisöasumisesta oli ollut taustalla jo aikaisemminkin, mutta ystävän tai sukulaisen innostamana tilaisuuteen oli helpompi tarttua. Osalla oli etukäteistietoa yhteisöasumisesta yleisellä tasolla ja päätöstä asumistavan muutoksesta oli voinut prosessoida etukäteen. Kun oikea hanke sitten tuli vastaan, päätös mukaan

lähtemisestä oli nopea, sillä kiinnostus oli olemassa ja toimintatapa asumismuodosta jo tiedossa.

"Et mä oon ollu hyvin kiinnostunut tällasesta ja tavallaan hakenu tämmöst mallia ja täst oon keskustellu paljon ystävien ja tuttavien kanssa, näistä mahdollisuuksista ja sitten yhtäkkiä yks mun kaveri kertoi mulle, että hän on tällaisessa mukana ja silloin haettiin tähän porukkaa, niin siin ei paljon tarvinnu, niin kun houkutella eikä mieltää, koska tää tuntu heti mielenkiintoiselta, mielenkiintoiselta jutulta, ni sit se oli niinku, sillä tuli se päätös tehtyä." (H8)

Yhteisöasumisesta osalla oli tietoa ja kokemusta omasta lähipiiristä, jonka perusteella uusien ryhmärakennuttamiskohteiden varmistuessa valinta asumismuotoon oli selvä. Kyseinen haastateltava ja osa muistakin haastateltavista tekivät arviota kahden yhteisöasumiskohteen välillä ja lopulta sijainti ratkaisi asian.

"Poikaystävän vanhemmat asuu yhteisötalossa, ovat olleet mukana siitä asti kun viimeisiä asuntoja meni varaukseen (heidän yhteisötaloonsa). Heidän kautta kuultiin tästä ja tontista tai oli kaksi tonttia tiedossa. Se oli syksyllä 2015." (H7)

Lähipiiriltä saadut henkilökohtaiset kokemukset ja yhteisöasumisen tavat sekä siihen liittyvät vaikutusmahdollisuudet oman asunnon suunnittelua kohtaan voimistivat tämän haastateltavan päätöstä lähteä mukaan hankkeeseen. Asumisen on todettu suhteutuvan asukkaan tai perheen aikaisempaan asumishistoriaan ja arvomaailmaan, jonka perusteella asumispäätökset usein muodostuvat. Kiinnostavaa on miten tietyn ajankohdan yksilölliset päätökset suhteutuvat olemassa oleviin rakenteisiin ja kuinka paljon aikaisemmat kokemukset määrittävät ihmisten asumisen valintoja. (Juntto 2010, 21.) Olemassa olevista rakenteista voidaan kuvata muun muassa tämän hetken voimistuvia yhteisöllisiä rakenteita asuntosuunnittelussa ja lisääntyvää kiinnostusta kaupunkiasumista kohtaan. Yhteisöasuminen asumismuotona voidaan tässä nähdä myös eri sukupolvien valintojen jatkumona.

Eläkkeellä olevien tai kohta eläkkeelle siirtyvien haastateltavien pohdinnoissa ja valinnan taustalla ilmeni halukkuus elää yhteisöllisesti muiden kanssa. He arvostivat tekemiseen liittyvää vapaaehtoisuutta ja asuinyhteisön ikäjakauman heterogeenisuutta. He eivät halunneet yhteisötaloa, jossa lähes kaikki olisivat senioreita ja ikääntyminen

tapahtuisi samaan tahtiin. Monet olivat lisäksi selvittäneet yhteisöllisten senioritalojen toimintaa ohjaavia periaatteita. Keskeisenä käytänteenä yhteisöllisissä senioritaloissa olivat usein kiertävät ja pakolliset ruoanlaitto- sekä siivousvuorot, yleensä kuuden tai kahdeksan viikon välein. Pakkotahtinen yhteisasuminen ei innostanut haastateltavia ja sen sitovuus muun muassa aktiivisen mökkeilyn tai matkustelun kanssa ei sopinut heidän mielestään yhteen.

Tutkimuksen kohteina olevat ryhmärakennuttamishankkeet on suunnattu kaikenikäisille ihmisille ja kaikki yhteinen toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Jos vapaaehtoisia ei ole, yhteisiä ruokailuhetkiä järjestetään harvemmin tai talon ylläpito- ja kunnostustöiden tekeminen teetetään ulkopuolisilla. Tämä malli edellyttää enemmän taloudellisia resursseja asukailta ja se on ollut yksi syy yhteisöllisyyden ohella, miksi yhteisöllisissä senioritaloissa on päädytty kiertäviin työvuoroihin (Dahlström & Minkkinen 2009).

Alkuinnostuksen yhteisötaloihin eräs haastateltavista oli saanut juuri yhteisöllisessä senioritalossa, vaikka päätyikin hankkimaan oman asunnon Koti Kaupungissa – Hem i Stan ry:n kautta. Hänellä oli ollut harrastukseen liittyvä tapaaminen senioreiden yhteisötalon saunaosastolla ja hän innostui yhteisötalosta sitä kautta.

"Me oltiin siellä ylhäällä saunomassa ja katoin sitä menoo vähän aikaa ja tajusin et hitsi, tää on nyt se juttu. Sen käynnin jälkeen mä menin kotiin ja googlasin et mitä tää tarkoittaa ja missä tällaisia juttuja on. Sit löysin tän meidän hankeen, ne oli täyttäne 80 prosenttia asunnoista, ni sit ne päätti täyttää loput ja menin infotilaisuuteen kuuntelemaan et mist täs on kyse. Siinä tilaisuudessa liityin jäseneksi eli tulin aika loppuvaiheessa, en ollu viimeinen, mutta en ihan alussakaan." (H6)

Yleisenä tavoitteena kaikilla haastateltavilla oli ollut löytää jonkinlainen yhteisöasumisen muoto. He olivat itse olleet aktiivisia hankkeen löytämiseksi. Esimerkiksi iso omakotitalo tai kerrostaloasunto oli joillakin ollut mietinnässä ja ystäväpiiristä etsittiin halukkaita mukaan yhteisöllisempään asumiseen. Asuntoa oli ollut vaikea löytää, ystäväpariskunnista pääsääntöisesti vain toinen osapuoli oli ollut innostunut tästä asumismuodosta ja sen seurauksena valinta oli valmiissa yhteisötalomallissa. Haastateltavat olivat tulleet mukaan yhteisöasumisen hankkeeseen eri tavoin, hankkeen eri vaiheissa ja heidän perustietonsa yhteisöasumisesta vaihtelivat. Yhdistävänä tekijänä heillä oli halu asua yhteisöllisesti

kaupungissa ja löytää sopiva asumismuoto tähän. Vain yhden vastauksissa yhteisölliset arvot jäivät aika ohuiksi.

Lehtonen (2010, 9–11) työryhmineen on pohtinut 2010-luvun alussa haasteita asumisvaatimusten moninaistumisesta ja kohtuuhintaisten sekä -laatuisten asuntojen puuttumisesta. Asiaa on tutkittu kaupunkiympäristöissä URBA-hankkeessa. Sen mukaan tulevaisuuden asumiskonsepteissa on kyse asuntotuotannon valtavirran haastamisesta, uusista toimintamalleista moninaisten toimijoiden kanssa ja kiinnostuksesta siihen, mitä marginaalista voisi nousta. URBA-hankkeen mukaan ulkomaisten esikuvien perusteella uusyhteisöllisyydestä kiinnostuneet muodostavat ryhmärakennuttamalla uutta potentiaalia asumiseen (Nupponen 2010, 172). Tämän tutkimuksen haastateltavat ovat mukana asuntotuotannon monipuolistamisessa, mutta toisaalta asuminen on osa kulttuurimme syviä arvoja ja se ilmenee alan hitaana muutoksena.

7.2 Yhteisötalon valintaan vaikuttavia tekijöitä

Ryhmärakennuttamishankkeeseen mukaan lähteminen ja yhteisöllisen asumisen valintaperusteet olivat moninaiset. Kaikilla haastatelluilla oli useita valintaan vaikuttavia syitä, osa kertoi valintaperusteitaan tärkeysjärjestyksessä, osa ei osannut määritellä, mikä valintaan vaikutti eniten. Yhdelle tietty yhteisötalo sijainteineen oli ollut tärkein asia, toiselle riitti tieto siitä, että pääsee mukaan yhteisölliseen asumiseen. Valintaan vaikuttavat tekijät ryhmittelin viiteen (5) eri teemaan. Teemat ovat taloudellisuus, sosiaalisuus ja yhteisöllisyys, vaikutusmahdollisuudet talon suunnittelussa, ekologisuus ja sijainti. Seuraavassa kuvataan valintaan vaikuttavia tekijöitä tarkemmin.

7.2.1 Taloudelliset tekijät, ratkaiseeko raha?

Taloudelliset tekijät tulivat esiin kaikkien haastateltavien keskusteluissa yhtenä valintaan vaikuttavana tekijänä. Asunnon hankinta on ihmisen suurimpia investointeja. Mikäli oman asunnon suunnitteluun kerrostalorakentamisessa pystyy vaikuttamaan ja saamaan sen yleistä markkinatasoa edullisemmin, taloudelliset tekijät eivät voineet olla vaikuttamatta valintaan. Toisille taloudellisuus ja edullisempi neliöhinta oli ollut merkittävämpää kuin toisille. Yksi tutkittavista mainitsi taloudellisuuden lähes ainoaksi valintaperusteeksi. Muille taloudellisuus näyttäytyi hyvänä lisänä ryhmärakennuttamisessa ja yhteisöllisessä asumisessa, mutta heidän kohdallaan muut

tekijät tulivat ennen taloudellisia tekijöitä. Osalle ryhmärakennuttamisesta johtuva asuntojen yleistä hintatasoa alhaisempi neliöhinta mahdollisti asunnon hankinnan läheltä kaupungin keskustaa, johon ei muuten olisi ollut mahdollisuuksia.

Ryhmärakennuttamalla asunto-osakeyhtiömuotoinen yhteisötalo, saadaan kustannuksia pienennettyä grynderin eli urakoitsijan puuttuessa rakentamisprosessista kokonaan. Suomessa on yleensä asunto-osakeyhtiötalot rakennettu perustajaurakoinnilla, jota saksalaisen mallin mukaan on aikaisemmin kutsuttu grynderirakentamiseksi. Grynderi termi juontaa juurensa Saksan osin spekulatiiviseen rakentamiseen 1800-luvun lopulla. Perinteisessä suomalaisessa rakentamismallissa asunto-osakemalli on vaikuttanut Suomen asuntomarkkinoiden vaihteluihin suhdanteiden mukaan, yleinen asuntojen hintataso on ollut korkea ja asukkaan mahdollisuudet vaikuttaa toteutukseen talojen rakennusvaiheessa ovat jääneet vähäisiksi. (Junto 2010, 25.)

Ryhmärakennuttamishankkeissa tulevat asukkaat suunnittelevat ja rakennuttavat talon itse, tarvittava pääoma tulee olla jokaisella asukkaalla olemassa, eikä grynderille tyypillisesti menevää osaa tarvitse maksaa ollenkaan. Hankkeeseen osallistumisesta saatavaa taloudellista hyötyä ja kustannustehokkuutta pohdittiin seuraavasti:

"Yksi asia millä ryhmärakennuttaminen toivottavasti synnyttää kustannustehokkuutta suhteessa siihen, että ostaisi joltain grynderiltä, on se, että me tässä se kustannusriski otetaan." (H2)

Nuoremmat yhteisöasumiseen ryhtyvät joutuivat pohtimaan mahdollisuuksiaan projektiin, koska rahoitus piti olla 100-prosenttisesti itseltä ja rakennusaikana saattaisi tulla vielä yllätyksiä, jotka korottaisivat kustannuksia. Yhteisöasumiseen ryhmärakennuttamalla lähteneet ottivat tämän johdosta ison taloudellisen riskin. Yksi hallitukseen kuuluva henkilö toi esiin myös hallituksen vastuun, koska ryhmärakennuttamisessa kaikilla oli omat rahat hankkeessa kiinni. Perhekunnat olivat sijoittaneet omaisuuttaan hankkeeseen, eikä hallitus voinut ottaa riskejä epäonnistumisista. Tämä asia oli tiedostettu ja se tuotiin kaikille tiedoksi heti alkuvaiheessa.

"Markkinointi-infoissa oli kiinnostuneita ihmisiä, joilla ei sitten ollutkaan rahaa. Se vaatii aika paljon, että on täysi määrä rahoittaa oma asunto, koska rakentuvaa kohdetta ei pystynyt vielä siinä vaiheessa käyttämään vakuutena. Siinä me oltiin tiukkoja, ettei alettu edes elättelemään toiveita, koska jos sellainen henkilö, jolla ei välttämättä olekaan sitä rahaa ja on sitten sen mahdollisen yhtiölainan varassa, niin sitten se vaarantaa koko hankkeen." (H7)

Ryhmärakennuttamalla yhteinen kerrostalo saatiin kustannuksia pienennettyä, mutta samalla asukkaat joutuivat ottamaan suuren taloudellisen riskin. Taloudelliset tekijät valinnan perusteena nähtiin positiivisena asiana, mutta siihen liittyvä epävarmuus oli pystyttävä kantamaan usean vuoden ajan ja alussa lähes tuntemattomien ihmisten kanssa. Tähän tarvittiin keskinäistä luottamusta ja sovittuja sääntöjä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Hankkeeseen mukaan lähteneet ihmiset toimittivat hallitukselle rahoitusselvityksen ja he allekirjoittivat sopimuksen, maksoivat tietyn varausrahan ja maksusuunnitelma tulevia maksuja varten oli laadittu rakentamisprosessin etenemisen mukaan ja se oli tiedossa kaikilla etukäteen.

Mäkipeskan ja Niemelän (2005) mukaan luottamus perustuu keskinäisiin juridisiin tai psykologisiin sopimuksiin. Tässä tapauksessa oli nähtävissä molempia. Allekirjoitettu sopimus edustaa tässä juridista sopimusta ja psykologisella sopimuksella tarkoitetaan niitä odotuksia, joita ihmisillä on toisia kohtaan suullisesti sovittuna tai ääneen lausumattomina niin sanottuina hiljaisina sopimuksina. Sopimuksen on oltava sellainen, että kaikki osapuolet hyötyvät siitä. Tässä tapauksessa osapuolet kokivat yhteistyöllä saavutettavan sekä taloudellisia ja sosiaalisia päämääriä. Luottamus pohjautuu kaikessa avoimuuteen ja rehellisyyteen. Osapuolilla tulee olla yhteinen tieto ja käsitys siitä, minkä suhteen yhteistyötä ollaan rakentamassa, mitä asioita siihen liittyy ja miten tilanteet voivat mahdollisesti muuttua. Tämä tieto luo pohjan sille, mistä on sovittava ja millä tavalla. Tiedon tulee olla riittävän kattavaa, jotta osapuolet voivat ymmärtää sovitut asiat ja sen kohteena olevan todellisuuden samalla tavalla ja sitoutuakseen siihen. Sitoutuminen puolestaan merkitsee yhteistä tahtotilaa asiaa kohtaan ja vastuun ottamista sen toteutumisesta. Jos kaikki sitoutuvat, toiminta on johdonmukaista ja sovittujen asioiden mukaan toimimista. Kun sopimus pitää ja kaikki antavat siihen oman panoksensa, syntyy myös keskinäinen arvostus ja kunnioitus. Tällä tavalla syntynyt luottamuksellinen yhteistyö muodostaa ennustettavan ja johdonmukaisen alustan luoden sen jäsenille turvallisuutta ja varmuutta. (Mäkipeska & Niemelä 2005, 32–33.)

Edellä kuvattu prosessi muodostaa luottamuksen syntymistä kuvatun dynamiikan, joka muodostaa ikään kuin itseään vahvistavan kierteen: Mihin tahansa luottamuksen osatekijään panostamalla kierre voidaan saada liikkeelle ja vahvistumaan. Luottamusdynamiikan aikaansaaminen ei ole kohtuuttoman vaikeaa, mutta eri osatekijöiden toimivuuteen tulee kiinnittää jatkuvaa huomiota. Kun luottamus on osa pysyvää toimintakulttuuria, se tuottaa ja vahvistaa yhteisön sosiaalista pääomaa omalla painollaan. (Mäkipeska & Niemelä 2005, 33.)

Haastateltavien piti itse järjestää tarvittava pääoma hankkeeseen, koska alkuvaiheessa oli epävarmuutta saada rakennusaikaista lainaa ryhmärakennuttamiskohteeseen. Alustavia neuvotteluita oli käyty eri rahalaitosten kanssa, mutta kohteiden kokonaiskustannuksia pidettiin suurina, vaikka maksajia oli paljon ja toisaalta ryhmärakennuttamiskohteet olivat vielä harvinaisia. Näistä luotonantajilla ei ollut kokemusta ja ryhmärakennuttajien mahdollisuudet lainaan olivat epätodennäköiset. Luotonantajat pohjaavat päätöksensä usein historiallisiin ajattelutapoihin, rahalaitokset ovat monessakin mielessä vanhakantaisia ajattelu- ja toimintatavoiltaan ja niiden muutokset säännöissä, laeissa ja asetuksissa ovat hitaita. Yksi ratkaiseva kysymys ryhmärakennuttamishankkeiden edistämiseksi on rahoituksen järjestyminen rakentajille, joka edellyttää ryhmärakennuttamisen profiilin nostamista rahoittajien silmissä (Nupponen 2010, 179). Kiristynvä kilpailu herättää tätä kaivattua muutosta myös rahalaitosten toimintakulttuureihin.

Markkinointi-infoissa korostettiin oman rahoituksen hankkimista edellytyksenä osallistumiselle, laina olisi positiivinen lisä, mikäli se lopulta saataisiin. Ihmiset rahoittivat tulevaa hanketta joko vakuutena olevalla omistusasunnolla ja/tai kesämökillä, säästöillä tai itse hankkimallaan lainalla. Osalla oli mahdollisuus saada rahallista tukea tai lainan takaaja lähisukulaiselta. Loppujen lopuksi hankkeet saivat rakennusaikaisen lainan myös rahalaitokselta.

7.2.2 Sosiaaliset ja yhteisölliset tekijät

Yhteisötalon ja yhteisöllisen elämäntavan valinnassa vaikuttava tärkeä tekijä oli ollut muut hankkeessa olevat ihmiset. Vastausten mukaan alkuvaiheen kokoontumisissa ihmisistä oli tullut hyvä, luotettava ja asiantunteva kuva. Sen pohjalta sitouduttiin hankkeeseen ja rakennuttamisprojektiin. Moni kertoi alussa sitoutuneensa enemmän ihmisiin ja siihen tunteeseen, että näiden kanssa kykenemme rakentamaan talon, muut

asiat tulivat sitten myöhemmin. Alussa oli vain usko ihmisiin. Luhmannin luottamuskäsitys pohjautuu edellä kuvattuun uskoon ihmisten keskinäisestä luottamuksesta, sillä luottamus toisia kohtaan uudessa tilanteessa mahdollistaa toiminnan epävarmassakin tilanteessa, jossa tulevaisuus on vasta suunnitteilla. Luottamuksessa on kyse luottamisesta toisiin ja toimintaan siinä hetkessä ja myöhemmin tulevaisuudessa. (Luhmann 1979, 10.) Keskinäisen luottamuksen avulla ihmiset sitoutuivat toimintaan, he olivat toiminnan keskiössä edistämässä hanketta ja toiminnan edetessä yhteistyö ja samalla luottamus lisääntyivät. Eräs haastateltava kertoi sitoutumisen olleen ihan alussa kahdensuuntaista. Ensin oli mietittävä, sitoudunko mukaan projektiin ja hyväksytäänkö minut mukaan. Lopullinen päätös oli kuitenkin aina tulijan.

Yhteisön perustamisvaiheessa olennaisen tärkeää oli saada vuorovaikutusilmapiiri sellaiseksi, että kaikkia kuunneltiin ja erilaisia mielipiteitä arvostettiin. Avoimen ja rehellisen vuorovaikutuksen perusedellytys oli, että yhteisöllä on vuorovaikutukselle säännölliset ja yhteisesti sovitut tavat toimia. Ihmisiä tuli mukaan toimintaan eri vaiheissa. Osa oli mukana perustamiskokouksessa, toiset liittyivät mukaan suunnitteluvaiheen päätösvaiheessa. Toimintaohjeena taustayhteisön laatimien sääntöjen mukaisesti kaikkien oli pitänyt käydä infotilaisuudessa ja liittyä jäseneksi Koti kaupungissa – Hem i Stan –yhdistykseen. Nämä olivat ensimmäiset tehtävät jokaiselle mukaan liittyneelle. Jäsenyys on merkityksellinen, sillä se tarjoaa turvallisuutta ja mahdollisuutta samaistua yhteisöön ja sen jäseniin. Tunne kuulumisesta yhteisöön ja siitä, että voi antaa yhteisölle jotain on tärkeää itsetunnon ja itsensä hyväksymisen kannalta. Jäsenyys vahvistaa yhteisön jäsenten suotuisaa käyttäytymistä, jos yhteenkuuluvuus jakautuu kaikille ja se johtaa helposti yhteisiin arvoihin ja luo edellytyksiä yhteisöllisyyden kokemuksiin. (Hyypä 2002, 26.)

Mukaan lähteneet ihmiset jatkoivat yhteistä suunnittelua ja toisiin tutustumista säännöllisillä tapaamisilla. Luottamukselle on ominaista, että mitä paremmin ihmiset tuntevat toisensa, sitä paremmat mahdollisuudet heillä on myös luottaa toisiinsa. Tämän kaltainen luottamukseen perustuvan vuorovaikutuskulttuurin luominen edellyttää kaikenlaisen tiedon jakamista ja kaikkien mielipiteiden arvostamista. (Mäkipeska & Niemelä 2005, 34–38.) Hankkeen alusta alkaen toiminta perustui yhteisiin tapaamisiin, joissa jokaisella oli mahdollisuus tuoda oma mielipiteensä kuuluviin. Hallitus toimi fasilitaattorina, mutta sillä ei ollut sen enempää päätösvaltaa kuin muillakaan. Harjusen (2016) tutkimus erään ryhmärakennetun kerrostalon yhteisöllisyysprosessista tuo esiin projektinjohtajien valta-aseman suhteessa muihin

toimijoihin. Sen tutkimuksen mukaan asukkaiden organisoimista työryhmistä vaikutusvaltaisimmin oli rakennusryhmä, koska sen jäsenet koostuivat rakennus- ja suunnittelualan ammattilaisista. Valta-asema koettiin kuitenkin positiivisena, sillä avoin viestintä prosessin vaiheista, myös ongelmista, lisäsi asukkaiden luottamusta asiantuntijoiden toimintaa kohtaan. (Harjunen 2016, 45–46.) Tämän tutkimuksen vastauksista nähdään osallistujilla olleen mahdollisuus oman mielipiteen ilmaisemiseen, mutta hallituksen esityksiä kuunneltiin ja niihin luotettiin. Osaltaan tässä oli nähtävissä saamaa luottamusta asiantuntijuutta kohtaan, kuin Harjusen pro gradu -tutkimuksessa.

Elämää yhdessä muiden ihmisten ja eri-ikäisten kanssa arvostettiin. Osa oli jäänyt eläkkeelle tai edessä oli muu muutos elämäntilanteessa. Tahtotilana oli elää yhdessä muiden kanssa, vaikka asuisikin yksin omassa asunnossa. Pelättiin yksin jäämistä, "mökkiytymistä" ja nähtiin, että yhteisöllinen talo voisi olla ratkaisu tähän. Osa oli kokenut isossa kaupungissa tutustumisen muihin ihmisiin vaikeana, vaikka viihtyikin hyvin monen ikäisten ihmisten seurassa. Yhteisötaloon liittymisen yhtenä motiivina oli ollut juuri monen ikäiset ihmiset. Toivottiin, että yhteisötalossa vallitsisi kyläyhteisön normit, jossa yhteisö muodostuisi heterogeenisestä ryhmästä ja heidän erilaisista taustoistaan. Juuri tätä monipuolista ihmisverkostoa kaivattiin omaan arkeen lisää. Uusea palasi haastattelussa lapsuuden naapurustoon, jossa asui erilaisia ihmisiä.

"Ei se välttämättä oo pointti edes, minkälaisia ne ihmiset on. Se on myös kiva ajatus, et ne ihmiset ei oo itse valittuja ja se on semmoista elämän jakamista vähän isommassa mittakaavassa. Ihmissuhteiden ei tarvitse olla aina kauheen henkilökohtaisia. Ne suhteet on arjen elämistä yhdessä ja asioiden tekemistä helpommaksi." (H9)

Eräs haastateltavista totesi yksinkertaisesti inhoavansa yksin asumista ja yhteisöasuminen oli hänestä täydellinen ratkaisu siihen. Omassa yksityisasunnossa jokainen säilyttää oman yksityisyytensä, mutta samalla on tietoinen siitä, että on mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen ja tarvittaessa naapuriapuun. Se lisäsi haastateltavien mukaan turvallisuuden tunnetta. Tutkimusten mukaan naapuriverkostot käynnistävät yhteisöllisyyden ja siinä sosiaalinen osallistuminen on avaintekijä. Jokainen ihminen tarvitsee sosiaalista tukea, joka näkyy lähipiirin jakamana hyväksyntänä ja arvostuksena. Maslow'n tarvehierarkian mukaisesti sosiaalinen tuki perustuu ihmisen yleiseen turva- ja arvostustarpeeseen. Sosiaalinen tuki voi esiintyä

ystävyytenä, naapuruutena tai empatiana, mutta se voi olla puhtaasti myös välineellistä avunantoa ja huolenpitoa. Jopa tieto, jos siihen liittyy yksilön kannalta tarpeellista huolenpitoa, voidaan katsoa kuuluvaksi sosiaaliseen tukeen. (Hyyppä 2002, 56, 178.) Haastateltavat näkivät ihmisten heterogeenisuuden lisäksi positiivisena asiana ihmisten saman tyyppisen asenteen. "Näin ei ehkä ole perinteisissä taloyhtiöissä", pohdittiin. Hankkeessa mukana olleet olivat tutustuneet muihin ihmisiin projektin eri vaiheissa ja oppineet tuntemaan toisiaan. Osa tunsikaikki, osa pienemmän porukan.

Halu elää yhteisössä yhteisöllisesti erilaisten ihmisten kanssa määrittä useiden näkemyksiä siitä, miksi oli ryhtynyt hankkeeseen mukaan. Osalle yhteisölliset arvot eivät kuitenkaan olleet se ykkösasia, vaikka he näkivät ne hyvänä lisänä kaiken muun ohella.

"Se että tuntee naapurinsa etukäteen, harvoin huonontaa yhteiseloä." (H9)

Eräs haastatelluista oli ollut kiinnostunut yhteisöllisestä asumisesta jo pitkään ja hän oli perehtynyt muun muassa tanskalaisiin yhteisöasumisen malleihin. Talkoohenkiset ihmiset ja muutenkin aktiivisesti eri järjestötoimintoihin osallistuvat olivat mielellään aktiivisia myös asumisessa ja arjessa. Haastateltavien ajattelussa tuli esille halu tehdä yhdessä, auttaa muita ja tulla itse autetuksi matalalla kynnyksellä.

"Mä näen tässä win win –juttua, ku meitähän on nyt varamummoja siinä monta ja vastavuoroisesti voidaan ainakin kuvitella, että joku käy meille apteekissa, jos tarvetta. Just silleen, ku yksin asuu, et saa sellasta naapuriapua luonnollisesti." (H1)

"Et kyl mä niinku tykkään tehdä erilaisia asioita. Normaali kerrostalo, ni ei ole kuitenkaan sellaista, kun naisilla on just käsityöt ja kaikki, mut miehillä ei oo kauheen paljon sellaista fiksumä tekemistä, jos haluis oikeesti tehdä. Et kyl se aika tylsä on. Mut tässä vois tehdä yhdessä kaikkia juttuja, se voi olla taloudenpito, lumen luomista, yhdessä tekemistä." (H3)

Yhteistä tekemistä peräänkuulutettiin ja toiveissa oli lähes jokaisella löytää porukoita, joiden kanssa tehdä ruokaa, saunoa ja harrastaa yhdessä. Samalla huolehdittaisiin yhteisen talon huollosta, toimivuudesta ja kehittämisestä. Yhteisöllisyys voisi levittäytyä myös oman yhteisön ulkopuolelle. Ajatuksissa oli järjestää avoimia tilaisuuksia talossa,

voitaisiin mahdollisesti pitää kahvilaa tai kytkeä lähiseutua mukaan yhteisiin tapahtumiin, joihin kuka tahansa olisi tervetullut.

Hyypän (2002) mukaan yhteisö muodostuu sosiaalisesta verkostosta, jossa lenkit voivat olla tiukkoja tai löysiä. Tämä ajatus on alkujaan lähtenyt siitä kysymyksestä, etteivät kaikki yhteisöt toimikaan vain hyvää tarkoittavaan suuntaan, vaan osa yhteisöistä perustaa toimintansa myös arveluttavien ja haitallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämän kysymyksen ratkaisemiseksi jo 1970-luvulla on osoitettu, että ihmisten väliset heikot siteet ovatkin todellisuudessa vahvoja. Heikkojen siteiden nähdään leviävän laajemmalle kuin vahvojen ja kiinteiden ystävyysseurojen. Yksilön kannalta tärkeitä ovat heikot siteet, joista juuri useimmat vapaaehtoisuuteen perustuvat yhteisöt muodostuvat. Heikot siteet lisäävät liikkumavaraa enemmän kuin vahvat ja kiinteät. Heikot lenkit lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteisöissä ja jos niissä on monia vaihtoehtoisia heikkoja siteitä, ne menestyvät paremmin, kuin yhteisö, jonka sidokset ovat hyvin vahvat ja kiinteät tai perustuvat muodollisiin järjestöihin tai vaikkapa työyhteisöön, johon kuulutaan myös muiden syiden kuin yhteisön vuoksi. Vahvoilla siteillä viitataan usein esimerkiksi rikollisverkostoihin. (Hyypä 2002, 28, 51.) Tämän tutkimuksen yhteisöasumisen yhteisöt ovat heikkoja verkostoja, joissa ihmiset kuuluvat erilaisiin löysiin verkostoihin ja osallistuvat vapaaehtoisesti erilaisiin ryhmiin oman yhteisönsä sisällä ja sen ulkopuolella.

Myös Putnamin esittämän vapaaehtoisen osallistumisen nähdään vahvistavan sosiaalista pääomaa ja lisäävän hyvinvoinnin kokemusta (Putnam 2000, 19). Vapaaehtoinen yhteisöllisyys nähtiin yhteisöasumisen toiminnan kulmakivenä. Jokainen asukas saisi määrittää itse sen, minkä verran pystyisi ja haluaisi olla yhteisissä asioissa mukana. Tavoitteena oli löytää tasapaino yksityisyyden ja yhteisöllisyyden välillä.

"Et se voi tulla itse aiheutettuna paineena tai tunteena, et pitää olla enemmän mukana, kun haluais. Sekään ei oo oikein. Just silleen kun se tuntuu itselle sopivalta. Sen löytäminen on varmaan semmonen, että kukaan ei katso pahalla, vaikka sä et moneen viikkoon tuu asunnosta ulos ollenkaan. Tai osallistu johonki ollenkaan, mut sit heti ku sä meet, iha niinku luonteva." (H4)

Vaikka yhteisöllistä elämistä arvostettiin, osa näki asumisen näissä tulevilla yhteisötaloissa kuitenkin melko tavallisena kerrostaloasumisena. Vastauksissa toistui

tietoisuus valinnan mahdollisuudesta. Jokaisella tulee aina olemaan mahdollisuus mennä omaan asuntoon ja laittaa ovi kiinni. Osalla oli kokemusta isoistakin kommuuneista ja sen myötä liiallinen idealismi yhteisöllisyyttä kohtaan oli karissut. Tiedostettiin, että yhteisön sisällä kaikki eivät ehkä pidä kaikista ihmisistä, mutta silti voi tulla hyvin toimeen. "Yhteisöllisessä talossa sitoudutaan enemmän elämänmuotoon, ei olla hankkimassa uutta ystäväpiiriä vaan naapureita, joiden kanssa arjen asiat sujuvat", kuvasi eräs haastateltavista. Elämä ja asuminen yhteisötalossa nähtiin siis hyvin samanlaisena kuin muissakin asumismuodoissa.

"Lopulta tää on aika perinteinen asunto-osakeyhtiö, jossa nyt on vähän enemmän yhteistiloja, joissa naapurit tuntee toisensa paremmin kuin tyypillisissä taloyhtiöissä." (H2)

"Mut sithän se on vaan sitä asumista. Sulla on sun elämä ja sit sulla on sun ystävät ja sit sä asut jossain. Et eihän se yht'äkkii voi se asuminen muuttuu sun koko elämäks. Sit voi pettyä." (H1)

Tunnistettiin myös, että vasta muutto taloon sekä arjen käytänteiden muodostuminen tulevat näyttämään sen, minkälaiseksi yhteisö ja yhteisöllisyys muodostuvat. Vastaukset osoittavat haastateltavilla olevan erilaisia odotuksia yhteisöllisyyden suhteen. Toiset arvostivat vapaaehtoisuuteen perustuvaa yhteistä tekemistä yhteisön sisällä ja sen ulkopuolella. Toisille asuinyhteisö tulisi olemaan enemmänkin asumista hankkeen aikana tutuksi tulleiden ihmisten kanssa tavallista kerrostaloa laajemmissa yhteistiloissa. Haastateltavien ikä ja elämäntilanne vaikuttivat odotuksiin yhteisöllisyydestä ja kanssakäymisestä toisten kanssa. Ne, joilla oli elämäntilanteen vuoksi enemmän käytettävissä olevaa vapaa-aikaa, korostivat yhteisöllisiä toimintatapoja enemmän ja olivat valmiita osallistumaan niiden toteuttamiseen. Tässä kohtaa voidaan nähdä keinoja saavuttaa sosiaalista pääomaa Hyypän määritelmän mukaan, jossa hän tarkoittaa sosiaalisen pääoman olevan ihmisten keskinäistä hyvää tahtoa sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalista vuorovaikutusta. (Hyypä 2002, 48).

7.2.3 Sijainti, sijainti, sijainti

Yhteisötalon sijainti oli ollut tärkeä valintaperuste. Osalle se oli ollut ensimmäinen tekijä hankkeeseen osallistumiselle. Tämän tutkimuksen kohteina oli kaksi eri yhteisötaloa,

joiden rekryointi ja suunnitteluprosessi oli edennyt lähes samaa tahtia. Osa haastateltavista tutustui molempiin sijainteihin. Kaikille oli ollut tärkeää kaupungin keskustan läheisyys, hyvät liikenneyhteydet eri suuntiin, ulkoilumahdollisuuksien monipuolisuus ja luonnon läheisyys. Toisia oli houkuttanut meren läheisyys, toisia taas urbaani ympäristö. Erästä haastateltavaa rosoinen kaupunkiympäristö houkutteli, vaikka hän oli muuttamassa pois vihreydestä olisi uudessa asuinympäristössä luontoa lähellä.

"Jos muutetaan kantakaupunkiin, niin muutetaan täysin urbaaniin ympäristöön. Ollaan ytimessä, mutta kuitenkin asuinalueen rauhallisemmalla puolella." (H9)

Yhteisötaalo A:n kortteli on nimetty kokonaan yhteisökortteliksi. Kortteliin rakennettavat talot toimivat eri periaatteilla yhteisöllisesti. Taloja ja asuntoja rakennetaan muun muassa niin opiskelijoille, kehitysvammaisille, senioreille kuin taitelijoillekin (Settlementiasunnot 2018). Osa haastateltavista valitsi tämän sijainnin myös sen vuoksi, että muidenkin talojen toiminta korttelissa pohjaa yhteisöasumiseen. Tämä nähtiin asumista monipuolistavana tekijänä ja sen uskottiin tuovan heterogeenisuutta alueelle. Se, mikä uuden asuinalueen uhkana nousee esiin, on juuri alueen liian yksipuolinen asukaskunta. Haastateltavat pelkäsivät alueen asukasemmistön muodostuvan korkeatuloisista, johtuen vapaarahoitteisesta rakentamisesta.

Yhteisötalot valmistuvat kokonaan uudelle asuinalueelle ja ne ovat osa uutta kaupunkiasumista. Alueelle tullaan rakentamaan ennakoidun asukasmäärän perustella erilaisia palveluita, muun muassa koulu. Lapsiperheelle valintaan vaikutti juuri koulun sijainti.

"Sijainti oli ainakin järkeväoloinen, se oli tärkeää, että se on lähellä koulua ja esimerkiksi toinen hanke on hieman vaikeampi tavoittaa nuorten koululaisten. Meidän juttu on paljon lähempänä koulua." (H2)

Tutkimuksen kohteena olevaa aluetta rakennetaan parhaillaan asuinalueeksi. Alue on ollut ennen tätä monenlaisessa käyttötarkoituksessa ja sillä on pitkä historia. Eräs haastateltava kertoi juuri alueen ja sijainnin houkuttelleen hänet mukaan. Hänelle oli

merkityksellistä, että asuinalueella on mielenkiintoinen historia. Hän oli viehätynyt siitä, että alueella on juuria ja jatkuvuutta.

Muualta kaupunkiin muuttaneet kokivat usein juurettomuutta suuressa kaupungissa. Eräs haastateltava pohti tässä rakentamishankkeessa ja asumismuodossa ehkä olevan jotain pysyvämpää ajatusta, koska asumisen ohella verkostot arjessa erilaisten ihmisten kanssa monipuolistuvat ja sijainnin lisäksi yhteisöllisen asumisen uskottiin sitouttavan asuinpaikkaan kiinteämmin. Vastaajalla oli ollut voimakas tunne, ettei heillä ollut mitään juuria sillä alueella, jossa he tällä hetkellä asuivat. Ajatus muutosta uudelle alueelle, josta syntyy uutta kulttuuria ja elämää, jota voi itse aloittaa, kiehtoi. Voi kokea kuuluvansa asuinpaikkaan, vaikka ei olekaan vuosikymmenien sukuhistoriaa. Lähdetään luomaan yhdessä jotain uutta.

Sijainti oli ollut kaikille merkittävä tekijä yhteisötalon valinnassa. Sijainti merkitsi eri asiaa eri ihmisille. Yhteisötalot sijaitsivat erilaisissa ympäristöissä, vaikka lähekkäisillä alueilla. Tämä oli mahdollistanut jokaisen haastateltavan toiveiden ja arvojen mukaisen sijainnin.

7.2.4 Vaikutusmahdollisuudet kerrostalorakentamisessa

Mahdollisuudet vaikuttaa kerrostalossa oman asunnon suunnitteluun ovat yleensä vähäiset. Ryhmärakennuttamishankkeissa se oli yksi suunnittelua ja rakentamista ohjaavista periaatteista. Talo suunniteltiin ja rakennutetaan alusta asti itse, jolloin vaikutusmahdollisuudet olivat erittäin hyvät. Käytännössä alussa oli vain neliöitä tietyistä kerroksesta ja ilmansuunnasta. Hormien ja viemäriputkien paikat olivat pääsääntöisesti määrätty ja sen perusteella jokaisella oli vapaus suunnitella oma asunto tarpeidensa mukaan, taloudelliset lähtökohdat huomioiden. Muutokset maksoivat.

Arkkitehti oli piirtänyt ensimmäisen version jokaisen asunnosta alustavien toiveiden perusteella. Sen jälkeen oli ollut mahdollisuus vielä tehdä muutoksia. Osa oli siirtänyt seiniä, valinnut paljon avointa tilaa tai suurentanut kylpyhuonetta. Kulkua makuuhuoneesta kylpyhuoneeseen arvostettiin. Toisilla suunnitelmissa oli iso keittiö, jollekin luksusta oli ylimääräinen vesipiste omaa harrastusta varten. Korkeaa tilaa oli hyödynnetty parvella. Sisustukseen, huoneiden lukumäärään ja moniin asunnon

ratkaisuja koskeviin asioihin vaikuttaminen oli ollut monelle ensimmäistä kertaa asuntoa rakennuttavalle iso asia.

"Haluttiin päästä vaikuttamaan siihen, minkälainen meidän asunto on, siitä huolimatta, että me ollaan kaupunki- ja kerrostaloasujia, ei haluttu omakotitaloa, haluttiin päästä sanomaan, minkälainen se meidän asunto tulee olemaan." (H2)

Vaikutusmahdollisuudet oman asunnon suunnitteluun olivat samat niin alusta asti hankkeessa olleilla, kuin myöhemmin mukaan tulleilla. Toiveet asunnot huonejaoista toteutuivat, lisäksi asukas pystyi vaikuttamaan materiaaleihin, laatutasoon ja kodinkoneiden valikoimaan.

"Tein muutoksia asunnon pohjaan, vaikka tulin mukaan aika loppuvaiheessa. Sain siirtää seiniä vielä ja kokonaisuutena sain sellaisen asunnon, kun halusin. (H6)

"Nyt saadaan sit meidän haluamamme koti ja se laatutaso mikä me halutaan, ja semmoset värrit sinne sisään, mitä me toivotaan". (H3)

Vaikutusmahdollisuudet asunnon suunnitteluun ja materiaalivalintoihin olivat ryhmärakennuttamishankkeen etuja. Varsinainen suunnittelu oli arkkitehdin vastuulla yhdessä muiden erikoissuunnittelijoiden (sähkö, rakenne, LVI) kanssa, mutta asukkaat määrittivät tilat ja osallistuvat yksityiskohtien muovaamiseen. Tätä kutsutaan *myötäsuunnitteluksi*. Monet haastateltavat suunnittelivat asuvansa asunnoissaan pitkään, jopa loppuelämän. He olivat asuntoa suunnitellessaan varautuneet myös erilaisiin tuleviin elämäntilanteisiin ja huomioineet asunnon suunnittelussa tämän mahdollisuuden. Tätä varautumista kutsutaan *muuntojoustoksi*. (Korpela 2014, 49.)

Asukkaiden mukaan ottaminen suunnitteluun, kuuleminen ja toiveiden täyttäminen voi olla haastavaa suunnittelijoille. Yhtenäisten asuntopohjien suunnittelu kerrostaloon on yksinkertaisempaa ja yleisesti ajatellaan, että jälleenmyynti standardiasunnoissa on turvallisempaa. Tässä mallissa jokainen asukas on erillinen asiakas, jonka kanssa käydään yksilölliset toiveet ja tarpeet tapauskohtaisesti. Rakennuttajina toimivat asukkaat arvioivat taloa ensi sijassa sisältä käsin, sillä he viettävät paljon enemmän aikaa asunnoissaan kuin julkisivua katsellen, joka on yleensä arkkitehtien ensimmäinen

prioriteetti. Asukkaat arvioivat itse millä tavoin suunnitellut ratkaisut vaikuttavat asunnon jälleenmyyntiarvoon ja minkälaisia riskejä he ovat tässä asiassa valmiita ottamaan. (Korpela 2014, 50.) Tutkimuksen haastateltavat olivat tyytyväisiä hankkeelle palkattuun arkkitehtiin ja lisäksi he olivat saaneet suunnittelun tueksi ohjausta ja tietotaitoa yhteisön muilta jäseniltä, joilla oli alan koulutusta, työkokemusta tai näkemystä asioista.

7.2.5 Ekologisuus rakentamisessa, asumisessa ja elämisessä

Lähtökohtana tulevan asuinalueen suunnittelussa ja rakentamisessa oli ollut ekologisuuden huomioiminen. Ryhmärakennuttamisessa voidaan vaikuttaa ekologisuuteen jo rakennusvaiheessa. Monelle oli ollut merkityksellistä se, että yhteisötalot olivat tehneet ratkaisuja kestävän rakentamisen ja ekologisen elämäntavan huomioimiseksi yleisiä säädöksiä energiatehokkaammin. Lähes jokainen haastateltava mainitsi pitävänsä tärkeänä talon ekologisuutta, laadukasta rakennustapaa ja tarkoituksenmukaisia materiaaleja, vaikka niistä aiheutuisikin lisäkustannuksia rakennusvaiheessa. Näiden valintojen nähtiin myöhemmin laskevan kustannuksia varsinaisen asumisen aikana. Pitkällä aikavälillä näillä toimenpiteillä pyritään saavuttaman pitkäikäinen ja rakenteiltaan toimiva asuintalo, jossa on puhdas sisäilma. Hometalot, rakentamisen huono laatu ja voiton maksimointi nousivat esiin monien haastateltavien pohdinnoissa. Näitä asioita haluttiin yhteisötaloissa välttää.

"Tehdään terveellinen ja paras mahdollinen talo juuri meille. Yhteisössä on mukana sisäilmatutkija ja me kaikki halutaan terve talo. Kuiva ja hyvä talo, kun muutetaan. Me ollaan kiinnitetty erittäin paljon huomiota tähän asiaan, kun rakennuttajakonsulttia on valittu." (H1)

"Meille tulee maalämpö, jäteveden talteenotto, näitä vihreitä asioita, aurinkopaneeleita ja viherkatto. Joillekin nämä oli tärkeempiä, kuin toisille. Joillekin vain lisäkustannuksia." (H3)

Maalämmön rakentamiseen päätyi toinen yhteisötaloista. Toisessa asiasta keskusteltiin, laadittiin selvityksiäkin, mutta enemmistöpäätöksellä siitä luovuttiin.

Rakennustavan ohella haastateltavia motivoivat muutkin ekologisuuteen liittyvät asiat. Hyvät liikenneyhteydet tulevat takaamaan sujuvan liikkumisen paikasta toiseen ja

tarjoavat mahdollisuuden autottomuuteen. Pyöräilyn sujumuuteen oli panostettu suunnittelemalla käytännölliset pyörävarastot, pyörien huoltohuone ja sähköpyörille latauspisteitä.

Yhteiskäyttöautojen mahdollisuuteen uskoi moni. Nämä käytänteet olivat vielä epäselviä ja tarjontakin muuttuu palveluiden jatkuvasti kehittyessä. Autohalliin oli varattu paikkoja yhteiskäyttöautoille ja sähköautoille oli suunniteltu latauspisteitä. Oli yhteiskäyttöautojen toimintatapa mikä tahansa, nähtiin yhteisötaloissa palvelun käyttämisen olevan vaivatonta. Osa omisti haastatteluhetkellä auton, osa ei. Autosta oltiin valmiita luopumaan, jos yhteiskäyttöautojen saatavuus ja käyttöehdot monipuolistuvat. Autopaikkoja oli suhteessa asukasmäärään vähän.

"Kaava määrittää paljonko pitää olla autopaikkoja ja koska meillä on määräystä vähemmän, saatiin siitä se 40 prosentin alennus, kun tulee näitä yhteiskäyttöautoja ja halutaan etsiä sille ratkaisua." (H3)

"Ainakin toistaiseksi pidetään autoa (omaa), mutta jos jostain tulee sellainen palvelu, et joskus voi edullisesti seisottaa autoa (yhteiskäyttö) mökin pihassa ja käydä sieltä pari kertaa viikossa lähikaupassa, ni sellainen ois hyvä." (H3)

Talon yhteistilat nähtiin yhtenä ekologisuutta lisäävänä tekijänä. Ne mahdollistivat pienemmän neliömäärän omassa asunnossa ja vain harvalle oli suunniteltu oma sauna asuntoon. Yhteisötalo A:ssa ei tule olemaan yhtään yksityistä saunaa, kaikki käyttävät yhteisiä saunatiloja. Yhteisötalo B:ssä tulee olemaan muutama oma sauna. Osalle tulee kylpyamme. Siitä koettiin selvästi ekologista syyllisyyttä suuren veden kulutuksen vuoksi.

Yhteinen pesutupa mahdollistaa suuremman pyykinhuollon kerrallaan, eikä erillisiä pyykinpesukoneita välttämättä tarvita asuntoihin. Yhteisissä tiloissa voi järjestää omia juhlia ja tarvittaessa vieraat voivat yöpyä vierashuoneessa. Eräs haastateltava pohti oman asumisen ympäristövaikutuksia ja totesi asuntonsa neliömäärän olevan huomattavasti pienempi tulevassa yhteisötalossa kuin mitä se tällä hetkellä on.

Kattopuutarha oli yksi ekologinen valinta ja sitä pidettiin ihanteellisena ratkaisuna, etenkin jos oli tottunut omaan pihaan edeltävässä asumismuodossa. Kattopuutarhassa voidaan muun muassa kasvattaa hyötykasveja ruoanvalmistukseen, kasveilla voidaan

myös imeyttää sadevesiä, ne luovat viihtyisyyttä ja niiden avulla voidaan rajata oleskelualueita. Kattopuutarhan lisäksi yhteisötaloilla on korttelin yhteinen piha-alue.

Ekologisuutta tuettiin myös yhteisten palvelujen ja tavaroiden jakamisella. Toiveissa oli, etteivät kaikki omistaisi kaikkea. Yhteisten tavaroiden ja hankintojen lisäksi oli ollut keskustelua keskitetystä siivouspalvelusta yksityisasuntoihin, esimerkiksi ikkunoiden pesettämisestä.

"Se tuntuu vaan kauheen järkevältä jakaa monia asioita. Oon jo tehny listan, mitä en halua omistaa yksin" (H9)

"Turha kaikkien on kaikkia lehtiä tilata, on mietitty myös kauppakassipalvelua ja siihen liittyvää kylmäsäilytysratkaisua. Postilähetyksiä varten on paikka aulassa mietittynä, mutta en tiedä mikä se systeemi on." (H3)

"Luomuruokapiiriä on mietitty. Me ollaan oltu siinä jo vuosia mukana." (H10)

Ryhmärakennuttamisessa ei ole määritelty energiataloudellisuuden tai ympäristöystävällisyyden mittareita, mutta tämä näkökulma on esillä lähes kaikissa ryhmärakennuttamishankkeissa. Säästäminen energiassa, kestävät valinnat materiaaleissa ja liikkumistarvetta vähentävän elämäntavan mahdollistaminen, ovat osa luontevaa asukkaiden tavoitteiden mukaista suunnittelua. Kun asukkaat rakennuttavat itselleen, he ovat valmiimpia tekemään investointeja energiansäästöön jo rakennusvaiheessa. (Korpela 2014, 51.)

7.3 Yhteisöllisyyttä ja käytänteitä luomassa

7.3.1 Prosessin kuvaus

Seuraavassa kuvataan koko prosessista, miten ryhmärakennuttamishankkeita ja yhteisöllisyysprosessia projektin aikana vietiin eteenpäin. Prosessin eri vaiheet on kuvattu myös kaaviolla. (Liite 4).

Tutkimuskohteina olevien yhteisötalojen ensimmäinen info oli Hem i Stan – Koti kaupungissa ry:n organisoima. Tässä infossa pidettiin perustamiskokous ja valittiin tulevalle projektille johtoryhmä. Samalla Hem i Stan – Koti kaupungissa yhdistys siirsi

vastuun hankkeesta valitulle johtoryhmälle ja hanke irtautui omaksi projektikseen. Vastuu hankkeesta, rekrytoinnista ja koko prosessista siirtyi yhteisölle. Tästä prosessi lähti liikkeelle. Perustamiskokouksen jälkeen infotilaisuuksia pidettiin säännöllisesti uusien jäsenten rekrytoimiseksi.

7.3.2 Tutustuminen toisiin

Pääsääntöisesti tutustuminen oli tapahtunut vapaamuotoisesti kokousten ja muiden tilaisuuksien aikana. Tutustuminen oli haastateltavien mukaan ollut luonnollista ja tapahtunut tapaamisten aikana. Osallistumismäärän kasvaessa esittäytymiseen alkoi mennä paljon aikaa. Toisessa yhteisötalossa päätettiin luoda asukkaista kuvalliset power point -diat yhteiselle alustalle. Esittelydiat olivat kaikkien vapaasti luettavissa. Tutustuminen toisiin oli haastateltavien mukaan paljon kiinni myös omasta aktiivisuudesta ja mahdollisuuksista osallistua kokouksiin.

"Ihmisethän käy eri intensiteetillä kokouksissa ja sit on olemassa tiettyjä ihmisiä, joihin tutustuu nopeemmin. Ne, jotka on yhdistyksen hallituksessa tai ne, joilta tulee sähköpostia tai sitten ne, jotka kirjoittaa facebookissa tästä porukasta. Sit osa asuu kauempana tai on ulkomailla asuvia ja ne tulee vaan silloin tällöin." (H6)

"Minä koin, että tutustuin ja kyselin niiltä henkilöiltä asioita, mutta ehkä ois voinu vähän paremmin sit niinku. Ehkä se on mennyt niin, että matkan varrella on tutustuttu, mut ois voinu panostaa enemmän siihen. Jotain leikkejä tai muita ois voinu olla." (H7)

"Ne jotka asuu muualla tai sit on vaan kiireisiä, mutta kaksi kolmasosaa on jossain mukana. Muutamat ei oo oikeestaan tai ei oo niiden juttu jostain syystä." (H1)

Tietoista ryhmäytymistä oli molemmissa yhteisöaloissa ollut. Vetäjät olivat oman yhteisön jäseniä. Ryhmäytymistä edistävät tehtävät olivat osan kokemusten mukaan toimineet hyvin. Ne olivat avanneet lukkoja, niiden kautta oli päästy tuulettamaan ajatuksia ja sen jälkeen työskentely oli sujunut paremmin, kerrottiin. Toiset eivät nähneet ryhmäytymistä tärkeänä, riitti että tiesi ja tunsu hankkeessa mukana olevia. Aktiivisesti toiminnassa mukana olleet haastateltavat kokivat, että projektiin liittyvät suunnittelu- tai käytännön tehtävät pienryhmissä olivat hyviä tapoja tutustua. Niissä käsiteltiin ja ratkottiin rakentamiseen liittyviä asioita yhdessä, samalla tutustuttiin ja ryhmähenki syntyi yhteisestä tekemisestä. Toisaalta sen vastapainoksi tarvittiin myös

vapaamuotoista seurustelua. Osa kaipasi tämän tyyppistä vuorovaikutusta enemmänkin.

Toiminnan edetessä huomattiin, että toiset olivat verbaalisesti lahjakkaampia kuin toiset ja osa oli tottuneempia käyttämään sähköisiä alustoja. Tästä ehkä johtui passiivisempi suhtautuminen toisiin tai käsiteltäviin asioihin, pohdittiin. Porukassa hyväksyttiin, etteivät kaikki ole yhtä sosiaalisia. Sen taustalla on erilaisia syitä, kuten eräs haastateltava pohti:

"Ihmiset saattaa asumisaikana olla tosi erilaisia, ku nytte. Ei oo niin spontaaneja tai rohkeita, onhan se aika hullua ruveta suunnittelemaan taloa, ku kukaan ei oo ammattilainen. Osa on varovaisia, mutta se ei tarkoita epäsosiaalisuutta. Se voi muuttua. Ikä ja terveys voi myös vaikuttaa ja käytettävissä oleva aika. Tätä on korostettu, ettei kenenkää tarvii olla sosiaalinen. Se ei toimi, että hiki hatussa yrittää olla sosiaalinen. Se ei toimi kauaa. On pakko olla sellaista, että tuo enemmän ku vie. Ei voi vain päättää olla mukava. Se ei vaan toimi kovin kauan silleen." (H9)

Tutustuminen ja muiden asukkaiden tunteminen nähtiin tärkeäksi projektin etenemisen kannalta. Oli helpompi tehdä yhteistyötä, kysyä tai soittaa tarvittaessa, kun ihmiset tunsivat toisensa. Hankkeen edetessä tutustuminen ja havainnot ihmisten erilaisista toimintatavoista tulivat näkyviksi. Jos pyydettiin esimerkiksi valitsemaan jokin yksityisasuntoa koskeva asia, osa ei vastannut ja asia meni oletusvalinnalla.

"Sekin työllistää, että ketkä ei oo vastannu. Ja on tavallaan ollu hauska huomata, et ne yksittäiset ihmiset jotka niinkö ehkä 20 pinnaa ihmisistä, jotka aiheuttaa 80 pinnaa ongelmista ja työstä, et ne aika hyvin tietää jo etukäteen, et nyt täältä tulee taas joku tämmönen." (H7)

Tutkimuksen tekohetkellä projekti oli kohdassa, jolloin yhteisöalojen varsinainen rakennusprosessi oli vasta alkamassa. Tässä vaiheessa haastateltavat kertoivat tuntevansa yhteisön ihmisiä paremmin, kuin koskaan missään muualla ovat naapureitaan tunteneet.

Toisaalta myös ryhmän koko vaikuttaa toimintakulttuurien ja yhteisöllisyyden asteen muotoutumiseen. Pienemmissä ryhmissä yhteisöllisyys muodostuu helposti tiiviimmäksi, koska asioita hoidetaan suorassa vuorovaikutuksessa. Ryhmien

kasvaessa suorien kontaktien luominen vaikeutuu, mutta suuri asuinyhteisö voi puolestaan mahdollistaa hyvinkin erilaiset elämäntavat ja yhteisöllisyyden hyödyntämisen. Riittävän suuressa yhteisössä asukkaiden osallistuminen voi vaihdella toiminnan siitä vaarantumatta. Monissa suurissa yhteisöissä on havaittu kolmasosan osallistuvan aktiivisesti lähes kaikkeen yhteistoimintaan, toisen kolmanneksen useimmiten ja viimeisen kolmanneksen hyvin harvoin. Asukasryhmän koolla ei ole kuitenkaan todettu olevan suoraa yhteyttä yhteisöllisyyden asteeseen. Kyse on enemmänkin yhteisön tavoitteista, tahdosta ja tavasta järjestäytyä. Ideaalikokoa asuinyhteisölle on siis vaikeaa tai jopa mahdotonta määritellä. (Helamaa & Pylvänen 2010, 50.)

7.3.3 Toiveista toteutukseen

Kun ihmisiä oli riittävästi mukana, aloitettiin talon yhteisten tilojen suunnittelu. Työskentely toteutettiin toiminnallisilla työmenetelmillä kaikkien mielipiteiden huomioimisella. Työskentelyä vetivät molemmissa taloissa ryhmätyömenetelmiä aikaisemminkin käyttäneet yhteisön jäsenet.

Alussa ihmiset saivat ehdottaa tiloja ja toimintoja, joita taloon haluttaisiin tulevan. Eniten ääniä saaneet ehdotukset valittiin ja niitä aloitettiin työstämään pienemmissä ryhmissä. Erilaisia tarkentavia kyselyjä tehtiin esimerkiksi yhteisruokailusta tai saunan käytöstä. Osan mielestä kyselyt olivat jopa liikuttavan tarkkoja. Suunnitteluryhmiin osallistuttiin oman kiinnostuksen mukaan. Tapaamisia pidettiin muun muassa toisten kotona tai ravintolassa, kahvilassa. Työryhmät toimivat itsenäisesti, joku toimi vetäjänä, hoiti aikatauluja ja tiedottamista muille. Eräs haastateltavista tiedosti, että mitä enemmän teki ja otti vastuuta, sitä enemmän pystyi tekemään. "Osa vaan koko ajan enemmän".

Ryhmien ehdotukset esiteltiin kuukausikokouksissa, facebookissa ja ne vietiin yhteiselle alustalle, jossa niitä pystyi kommentoimaan. Ehdotuksista keskusteltiin, tarkoituksenmukaisuutta ja alustavia kustannuksia arvioitiin ja lopuksi äänestettiin.

"Ettei rakenneta jotain, mitä ei käytetä." (H3)

"Tietty reunaehdot on ollu ja lakikin jo edellyttää jotain." (H10)

"Koska se on aika kriittinen, et mitä siinä alussa päätetään, ni se vaikuttaa pitkälle. Jos alussa on tehty vääränlaisia valintoja, ni sit tulee kalliiksi." (H7)

"Ihmiset kyllä hyväksyy sen, pitää ymmärtää, et enemmistöpäätöksiä tehdään." (H5)

Alkuvaiheessa suunnittelu perustui toiveisiin ja enemmistön päätöksiin. Kustannuslaskelman valmistuttua tehtiin muutoksia taloudellisista syistä. Ainakin toiseen yhteisötaloon suunniteltiin kaksi asuntoa lisää ja supistettiin yhteistiloja. Yhteistiloja pidettiin kuitenkin hyvin tärkeinä, erityisesti saunatiloja ja yhteiskeittiötä ruokailutiloineen arvostettiin.

Merkityksellisenä tekijänä nousi esiin tilasuunnittelun kautta mahdollistuva spontaani tapaaminen toisten kanssa. Tästä esimerkkinä oli suunniteltu yksi kaikille yhteinen ulko-ovi ja aula, josta tullaan sisään. Käynti kahteen eri porraskäytävään kulkee tämän aulan kautta. Aulaan oli alustavasti suunniteltu lehtien lukupiste, sohvat seurustelua ja vaikka käsitöiden tekemistä varten. Aulaa kuvattiin humoristisesti "naispesäksi, jossa voi kyttäillä naapureita ja valvoa". Yhteiskeittiö ja ruokailutila ovat sisääntulokerroksessa ja pesutupa on sijoitettu lähelle oleskelutilaa ihan tietoisesti.

"Pesulat on kans sellasii kohtaamispaikkoja, kun puhutaan näistä yhteisöistä. Nyt pesula on olkkarin lähellä, et sä paat pyykit pyörimään ja meet vaikka olkkariin lueskelee ja kahville. Ainahan sitä voi vaihtaa muutaman sanan varmaan kaikkien kanssa, ku näkee." (H1)

Pohjoismaisen yhteisöasumisen mukaisesti yhteisötaloissa on enemmän arkisen yhdessäolon mahdollistavia yhteistiloja. Näiden tilojen suunnittelulla on ratkaiseva merkitys sen suhteen, miten aktiivisesti tiloja käytetään. Asukkaiden tarpeita palvelemaan suunnitellut ja keskeisesti sijoitetut tilat rohkaiset kohtaamiseen toisten kanssa. Jos tilat ovat epäkäytännölliset tai syrjässä, asukkaat viihtyvät mieluummin kodeissaan. Amerikkalainen arkkitehti Charles Durrett on tutkinut yhteistilojen käyttöä yhteisötaloissa ja todennut suunnittelulla olevan paljon merkitystä käyttöasteeseen. Hyvin ja huonosti suunniteltujen tilojen erot käyttömäärissä voivat olla jopa kaksikymmenkertaiset. (Korpela 2014, 67.)

7.3.4 Yhteiset toimintatavat muotoutuvat

Hanke käynnistyi infotilaisuudessa johtoryhmän valinnalla. Johtoryhmään saivat ilmoittautua kaikki halukkaat. Osa johtoryhmään ilmoittautuneista ehkä tiesi itsellään olevan sellaista osaamista, josta olisi hyötyä, arveltiin. Alussa johtoryhmä selvitti perusasioita, tutustui ryhmärakennuttamislakiin ja edisti uusien osakkaiden hankintaa infotilaisuuksilla. Myös muut jäsenet pitivät infotilaisuuksia. Infoja pidettiin pääasiassa yhdistyksen jo valmistuneessa yhteisötilassa. Info-tilaisuuksien tavoite sisältöineen oli hyvin valmisteltu etukäteen.

"Infossa tuli hyvä fiilis siitä, että siellä oli faktoja. Suunnitelma vaikutti hyvin tehdyltä ja harkitulta ja siinä oli huomioitu kaikenlaisia riskejä jo siinä vaiheessa paljon, ne kerrottiin. Siinä oli inhorealismiakin suorastaan mukana, joka oli tarpeellistakin ja meille sellaista turvallisuutta tuovaa. Ettei olla pilven päällä, ihanan yhteisöllistä meininkiä tai haihattelua. Kaikki riskit oli mietitty aika hyvin." (H9)

Johtoryhmässä työt jaettiin oman osaamisen ja kiinnostuksen mukaan. Ryhmän monipuolinen osaaminen ja ammattitaito oli ollut hyödyksi hankkeen eteenpäin viemisessä. Johtoryhmien lisäksi yhteisötilassa toimivat konsultit. Joihinkin asioihin konsultti saattoi sanoa ei, päätettiin kuitenkin tehdä selvitys ja vasta sen pohjalta asiasta äänestettiin ja päätettiin. Rakennusalan asiantuntemusta johtoryhmässä pidettiin tärkeänä. Joillekin ammattilaisten mukanaolo oli yksi syy lähteä hankkeeseen mukaan. Johtoryhmän työtä sekä siihen uhrattua aikaa arvostettiin paljon.

"Kyl kunnioitan hirveesti noit tyyppiä, jotka on tuol hallituksessa. Jotka on alottanu tän ja mehän ei ees tiedetä kaikkee, ku ne on istunu neuvotteluissa rakentajan kanssa, ne neuvottelut on ollu aika tiukkoja." (H6)

Tiedonkulku on yksi hankkeen onnistumisen kulmakivistä. Siihen oli panostettu muun muassa luomalla heti alussa yhteisölle oma suljettu Facebook -ryhmä. Google Drive -alustaa oli myös käytetty ja myöhemmin tuli mukaan Sokopro, rakentajille tarkoitettu ohjelma, jossa jokaisella taloudella oli oma kansio. Sähköpostia käytettiin virallisten asioiden, kuten laskujen lähettämiseen. Kaikki eivät olleet facebookissa, tieto heille välittyi sähköpostilla. Johtoryhmän pöytäkirjat jaettiin, ne olivat vapaasti sähköisenä

luettavissa ja yleisesti tiedottamisessa pyrittiin avoimuuteen. Yhteisistä tiedotuskanavista huolimatta viestintä koettiin välillä vaikeaksi.

"Huomaan, että ihmiset ei joko lue tai sitten ei ymmärrä sitä, mitä ne lukee, tai ymmärtää väärin. Vastanottajalla on vastuu." (H7)

Osa toimintatavoista oli ollut olemassa joko ryhmärakennuttamislakiin kirjoitettuna tai Koti kaupungissa – Hem i Stan –yhdistyksen säännöissä. Edellytys hankkeeseen osallistumiselle oli käydä infossa sekä yhdistyksen jäsenyys. Tämän jälkeen allekirjoitettiin käynnistysvaiheen sopimus, varattiin haluttu neliömäärä 15 neliön tarkkuudella ja maksettiin sitoutumismaksu. Jos olisi halunnut perääntyä hankkeesta, varausmaksu maksettaisiin takaisin, mikäli tilalle saataisiin uusi osakas. Kaikkien asunnon varanneiden tuli myöhemmin esittää hallitukselle rahoitus selvitys ja tiedot vakuuksista.

Normaalin yhtiöjärjestyksen lisäksi oli laadittu asukassopimus, jonka kaikki hyväksyivät allekirjoituksella. Asukassopimus päätettiin koskemaan myös vuokralaisia, mikäli joku osakkaista haluaisi vuokrata oman asuntonsa. Asukassopimuksessa kaikilla asukkailla oli samat velvollisuudet ja oikeudet. Asukassopimukseen oli kirjattu yhteisötalon toimintatavat ja toiminnan arvopohja. Asukassopimuksen päätavoitteena oli sujuva ja turvallinen arki tuttujen naapureiden yhteisössä.

Yhteisöllisyyden kehittäminen oli osa projektia. Esimerkkinä kuukausikokousten tarjoilut organisoitiin asuinkerroksien mukaan, se lisäsi keskinäistä vuorovaikutusta ja tapa koettiin tasapuolisena. Lähes alusta asti oli toiminut myös erillinen ryhmä yhteisön sisällä, jonka toimintaa oli esimerkiksi osallistuminen ravintolapäivään, juhla järjestelyt ja muut tapahtumat. Yhteinen toiminta ja erilaiset juhlat koettiin hyväksi tavaksi yhteisöllisyyden kasvattamisessa.

Yksi kiinnostavampia valintoja tuleville asukkaille oli oman asunnon sijainti yhteisötilassa. Asuntojen valintajärjestys tapahtui siinä järjestyksessä, milloin oli yhdistykseen liittynyt. Mitä aikaisemmin oli liittynyt, sitä alhaisemman vuoronumeron asunnon valintaan sai. Taustayhdistys oli määrittänyt valintaprosessin toimintatavan ja siihen liittyvät koevarauskierrokset. Koevarauskierroksilla ihmiset ilmoittivat toiveensa asunnosta vuorojärjestyksen mukaisesti, jonka perusteella pystyi arvioimaan

varsinaisessa valinnassa saamaansa asunnon sijaintia. Tätä tapaa oli hyödynnetty jo aikaisemmin rakennetuissa yhteisöaloissa. Yksi haastateltavista piti asunnon valintatapaa yhteisöllisyyden testinä. Pelkona hänellä oli, jos osa ihmisistä jäisi pois epämieluisan valinnan tuloksena, niin mitä seurauksia siitä olisi yhteisöön. Toinen oli epävarma saako asuntoa ollenkaan huomattessaan useampien harkitsevan samankokoista asuntoa hänen kanssaan ja osalla oli häntä pienempi vuoronumero. Lopulta toisessa yhteisöalossa syyt yksittäisten perhekuntien vetäytymiseen liittyivät enemmän rakennustapaan, kuin asunnon sijaintiin talossa. Toisessa yhteisöalossa muutaman syynä vetäytymiseen oli puolestaan asunnon sijainti suhteessa ilmansuuntiin.

Johtoryhmä työsti asuntojen neliöhintaan liittyvää jyvitystä eli perusteita kustannusten jakamiseksi. Yhteiset tilat olivat kaikkien yhdessä maksettavia, eikä valmista mallia jyvitykseen ei ollut. Selvitystyön jälkeen tehtiin synteesi. Neliöhintaan vaikutti muun muassa asuinkerros, ilmansuunta ja asunnon koko. "Se oli sellaista, josta ois ollu potentiaalia tulla ongelmia, mut se meni kohtuu sujuvasti", toteaa yksi johtoryhmän jäsenistä. Toiminnan periaatteena oli, että tehtyjä päätöksiä ei pureta.

"Ihan niinku yhteisöllisyydenkin kannalta, kun jotain on sovittu, niin mennään sen mukaan. Se on tärkeää." (H3)

Työryhmät ja johtoryhmä olivat valmistelleet asioita hyvin ennen niiden tuomista asukaskokouksiin. Ehdotukset olivat perusteltuja. Myöhemmin osakeyhtiön perustamisen jälkeen kuukausikokoukset olivat nimeltään ylimääräisiä yhtiökokouksia. Ennen osakeyhtiön perustamista ei voitu käyttää nimitystä yhtiökokous. Ryhmärakennuttamishankkeen toiminta edellytti kokouksia kuukausittain ja niistä muodostui ylimääräiset yhtiökokoukset. Toiminta jatkui samanlaisena kuukausikokouksissa kuten ennenkin.

7.3.5 Asukastoimikunta

Suunnitteluvaiheen, urakkasopimusneuvotteluiden ja peruskiven muuraamisen jälkeen hallituksen työtä helpotettiin perustamalla asukastoimikunta. Asukastoimikunnan tarkoituksena oli miettiä talon toimintatapoja varsinaisen asumisen aikana. Hallitus

työskenteli edelleen talon rakentamisen edistämiseksi, asukastoimikunta yhteisön käytänteiden.

Molemmissa yhteisöissä oli valittu asukastoimikunta ja sille puheenjohtaja. Asukastoimikunta mietti, miten yhteiselämä talossa muuton jälkeen organisoidaan ja millä säännöillä yhteistä arkea eletään. Haastattelujen aikaan asukasryhmät oli vasta perustettu ja niiden toiminta oli alkuvaiheessa. Toimikunnan tavoitteista ja tehtävistä oltiin kuitenkin tietoisia.

"On parempi, et se toiminta lähtee heti käyntiin, kun me muutetaan, että me totutaan alusta asti siihen, ettei tuu tyhjää aikaa tai väärää käytänteitä, joita me sitten ruvetaan muuttamaan." (H5)

Asukastoimikunta nähtiin yhteisön kannalta tärkeänä ja yhteisöllisyyttä ylläpitävänä asiana niin haastatteluhetkellä, muuton jälkeen kuin myöhemmin toiminnassa. Asukastoimikunta kokoontui aktiivisesti ja mietti pelisääntöjä. "Asukaskokouksen tarkoitus olisi se mihin halutaan tulla ja yhtiökokous se mihin on pakko tulla", kiteyttää haastateltava. Asukastoimikunnassa oli sovittu, että puheenjohtaja ja puolet toimikunnasta vaihtuvat kahden vuoden välein. Käytäntö oli perusteltua jatkuvuuden ja uusien ideoiden kannalta.

Sovittavista asioista mainittiin saunojen käyttö, yhteisruokailut, raaka-aineiden hankinta, kattopuutarhan hoitaminen, yhteisten tilojen vuokraus yksityiskäyttöön, varausmenetelmät ja yhteisten tilojen siivous. Alustavasti molemmissa taloissa yhteistilojen käyttäminen yksityisesti olisi maksullista. Kattoterassin osalta yksityiskäyttö oli poissuljettu. Maksuilla haluttiin kannustaa yhteisöllisyyteen.

"On ajatus, et jos käytät eksklusiivisesti, maksat niistä. Jos tila kaikkien käytössä, ei maksua peritä. Tällä yritetään kannustaa sosiaalisuuteen. Siis maksaa siitä, että se on toisilta poissa käytöstä, eikä siitä, että käyttää ite." (H10)

Yhteisruokailuja toivottiin ainakin kahdesta kolmeen kertaan viikossa. Osa kertoi innokkuudestaan ruokailujen järjestämiseen, osa taas ei pitänyt yhteisruokailuja kovin tärkeinä. Toiset liittyivät yhteisruokailun yhteisöllisyyteen ja elämän jakamiseen muiden

kanssa. Ajatus oli enemmänkin yhteisen pöydän ääressä syömisessä, kuin itse ruoassa. Yhteisruokailuista toivottiin arkea helpottavaa ja hauskaa toimintatapaa. Yhteisruokailut ovatkin pohjoismaisen yhteisöasumisen keskeinen idea (Korpela 2014, 84). Monet haastateltavista olivat sisäistäneet tämän näkemyksen.

Asukastoimikunta oli miettimässä toimintaohjetta myös ristiriitojen käsittelyyn. Yhteisöasumiseen ei liitetty ainoastaan positiivisia kuvauksia, vaan ymmärrettiin ristiriitoja väistämättä esiintyvän, kun ollaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

7.4 Toiveita, odotuksia ja kehittämiskohteita yhteisöasumisessa

Talon valmistuttua asumisen toivottiin olevan turvallista arkea, jossa lapset voivat leikkiä yhdessä eri tiloissa ja muita asukkaita tavattaisiin ilman sen suurempaa suunnittelua. "Voisi käydä syömässä, jos joku on sitä valmistanut tai on itse ollut tekemässä". Seuran saaminen spontaaniin toimintaan talon sisällä ja sen ulkopuolella uskottiin olevan vaivattomampaa. Spontaani toiminta ei sisällä samalla lailla velvollisuuksia kuin säännöllinen sopimukseen perustuva toiminta, mutta sen merkitys voi olla sopimuksellista yhteistoimintaa tärkeämpi. Suunnittelemattomat kohtaamiset ja vuorovaikutus naapureiden kesken muodostavat näkymättömän siteen asumisen yhteisöllisyydelle; kuulumiset, ajatukset ja hyvät ideat vaihtuvat. Niistä voi seurata jotakin merkityksellistä ja kauaskantoista. (Helamaa & Pylvänen 2012, 45.)

Yhteistä tekemistä voisi haastateltavien mukaan olla musisointi, elokuvien katsominen, kulttuuritapahtumat, lenkkeily, koirien ulkoilutus, sienestys tai vaikkapa melonta. Vastauksissa korostui helppous saada seuraa ja kivaa tekemistä. Aikaa ei tulevaisuudessa mene ensin matkustamiseen, jotta voi harrastaa, sillä se tapahtuu pääasiassa talon sisällä. Erilaisia käsitöitä, askarteluja, puutarhanhoitoa, lukupiirejä, ehkä joogaa, taidetta ja muita kädentaitoja tullaan haastateltavien mukaan tekemään yhdessä ja yksinkin, tilat ja toiveet yhdessä tekemisestä mahdollistavat kaiken tämän. Eräs oli lupautunut pitämään taidekursseja muille, myös lapsille.

Ne, jotka olivat haastatteluhetkellä jo eläkkeellä tai kohta jäämässä, toivoivat itselleen monia aktiivisia vuosia ja suunnittelivat oman ajankäytön suuntaamista enemmän myös talon yhteisten asioiden ja mukavan toiminnan hyväksi. Nuoremmilta asukkailta he toivoivat muun muassa tietoteknistä apua ja ehkä niiden opettamistakin muille. Yhteiseloja ja avunantoa lapsiperheiden ja muiden kanssa toivottiin. Naapuriapua

arvostettiin, moni kertoi mielellään auttavansa muita. Lapsia voitaisiin hoitaa tarvittaessa, käydä kaupassa, saada koiranhoitoapua ja apua yksityisasunnon pieniin remontti- tai huoltotöihin. Arjen sujuminen ja siihen liittyvät välttämättömät asiat toivottiin onnistuvan helpommin ja luontevammin. Tämä näkyi kaikkien haastateltavien vastauksissa.

Yhteisiä juhlia toivottiin asukkaiden kesken ja niitä oli ajatuksissa järjestääkin. Juhlat ja niiden järjestelyt suunnittelusta toteutukseen edellyttävät yhteistä sopimista ja yhteistyötä. Tämä vaihe nähtiin tärkeänä osana yhteenkuuluvuuden tunnetta itse juhlien lisäksi. Bändin perustaminen jossain muodossa tai ainakin yhteinen musisointi oli musiikkia harrastavilla ollut pohdinnassa ja joku haaveili pitkistä ja antoisista keskusteluhetkistä.

Toisista ihmisistä, yhteisötaloon suunnitelluista tiloista ja toiminnoista koettiin saatavan turvaa asumisen arjessa heti muuttamisen jälkeen, kuin myöhemmin ihmisten ikääntyessä.

"Et on turvallinen ympäristö elää, ettei tarvii jossain pienessä yksiössä yksin itkeä." (H3)

Tulevaisuuden odotusten ohella pohdittiin omaa roolia ja sopeutumista yhteisöasumiseen. Pohdinnan taustalla oli epävarmuutta siitä, onko itsestä kaikkeen tähän asumismuotoon, jossa yhteistyö muiden kanssa ja yhteisten asioiden eteen on läsnä. Halua olla mukana oli, mutta pelkoa enemmänkin siitä, jos ei teekään tarpeeksi muiden mielestä. Innostus yhteisöasumiseen oli vastaajan kohdalla vaihdellut ja vastaajan mukaan näitäkin asioita on ollut hyvä miettiä etukäteen. Toinen tiedosti omana riskinään olevan eristäytymisen kotiinsa, mutta ennalta tutut ihmiset ja yhteinen toiminta toimivat toivottavasti vastavoimana sille.

Tulevaisuuden odotuksissa oli myös realismia mukana. Kaikki asiat eivät ehkä suju täydellisesti, tulee erimielisyyksiä, arvotetaan asioita eri näkökohdista ja vuorovaikutus toisten kanssa tulee sujumaan luontevammin kuin toisten. Vuorovaikutuksen ei haastateltavien mukaan tarvitse aina olla henkilökohtaisella tasolla, vaan suhteet yhteisötalossa nähtiin enemmänkin olevan arjen tekemistä helpommaksi ja

mukavammaksi erilaisten ihmisten kanssa. Yhteisöasumiselta toivottiin elämän jakamista laajemmin kuin oman perheen kesken.

"Et ei sellaista idealismia oo. Uskon ja luulen etten tule tykkäämään kaikista ihmisistä ja minusta ei kaikki tule tykkäämään, mutta se ei silti haittaa mitään. Silti voi tulla hyvin toimeen." (H9)

Yleisesti toivottiin, että yhteisöasuminen ja rakennustapana ryhmärakennuttaminen lisääntyisivät. Kaupungin asuntorakentaminen nähtiin tällä hetkellä liian yksipuolisena, kalliina ja yksilökeskeisenä. Kerrostaloissa ja kaupungeissa asutaan tiiviisti seinänaapureina, mutta koetaan silti yksinäisyyttä. Haastateltavat tiedostivat oman etuoikeutensa sekä taloudellisesti että sosiaalisesti voidessaan valita ja osallistua näihin yhteisöasumisen hankkeeseen. Monet toivoivat samanlaisia mahdollisuuksia tulotasosta riippumatta kaikille. Yhteisöasumisen kehittämisessä ja sen toteutumisessa laajemmin nähtiin olevan isoja mahdollisuuksia myös kaupungin hyvinvointipolitiikalle.

Hankkeen mukana eläminen, sen suunnittelu ja monenlaiset valinnat, päätökset ja ratkaisut olivat vieneet ihmisiltä aikaa ja energiaa. Prosessia jälkikäteen arvioitaessa haastateltavat esittivät myös kehittämisen kohteita.

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista oli ihmisiä, joilla ei ollut kokemusta itse rakennussuunnittelusta tai rakentamisesta. Kuukausikokousten lisäksi olisi ollut tarvetta "tukiryhmille", joissa olisi voinut puhua ja pohtia esiteltäviä ja/tai päätettyjä asioita vielä yhdessä ja päätösten vaikutuksia omaan asuntoon tai koko taloon. Näissä toivotuissa tukiryhmissä ammattilaisen mukanaolo olisi tärkeää tai tarpeen mukaan ainakin joku sellainen henkilö, joka ymmärtäisi asiaa paremmin. Hallitus perehtyi usein syvällisemmin asioihin ja monella hallituksen jäsenellä oli alan koulutus, jonka arveltiin helpottavan heidän ymmärtämistään asioista. Kun asiat olivat hallitukselle selkeitä, osin ehkä itsestäänselvyksiä, ei ehkä osattu ajatella miten perustasolla asiosita pitäisi puhua, vastaajat pohtivat. Tukiryhmien perustamista ei pidetty hallituksen vastuulla, niitä olisi voinut itsekin organisoida, jos vaan olisi projektin edetessä ymmärtänyt. Myös yksityisasunnon valintoihin kaivattiin lisää yhteistä keskustelua, esimerkiksi erilaisia näkökulmia ja käytännöllisyyttä lisääviä periaatteita valinnan tueksi.

"Tavallaan sellasta keskustelua erilaisten vaihtoehtojen mahdollisuuksista, merkityksistä, ni sellaista ois voinu organisoida enemmän, joka ei liity varsinaisesti rakentamiseen, vaan ehkä just keittiösuunnitteluunkin tai sähkösuunnitelmaan, esimerkiksi et mitkä asiat toimii." (H6)

Moni mainitsi hyödyntäneensä oman perheen, sukulaisen tai ystävän asiantuntemusta omaa asuntoa koskevissa valinnoissaan. Yksi oli hyödyntänyt sisustussuunnittelijaa väri- ja materiaalivalinnoissa. Osa pohti myös suomalaisten tapaa olla kysymättä asioista, vaikkei kaikesta oikein ymmärtänytkään.

Yksi haastateltavista mainitsi yhteisöasumisen olevan hänelle mahdollisuus oman itsensä kehittämiseen. Projekti oli hänen mukaansa ollut hyvää koulutusta siitä, että osaa antaa tilaa myös muiden mielipiteille ja ajattelutavoille. Vaikka oma ratkaisu tuntuisi oikealta, päätöksen ei välttämättä tarvitse olla sen mukainen. Hän kertoi kouluttavansa itseään vähän "chillimpään" olemiseen.

8 Yhteenveto

Tutkimustulosten mukaan yhteisöasumisen valintaan vaikuttavat sosiaaliset, yhteisölliset, ekologiset ja taloudelliset tekijät. Yksinkertaisuudessaan yhteisöasumisen valinta perustui ihmisille luonnolliseen haluun jakaa elämää toisten ihmisten kanssa. Yhteisöllisen asumisen taustalla oli hyvin samansuuntaisia tekijöitä, joita esitettiin myös Helamaan ja Pylväsen (2012) yhteisöasumista koskevassa tutkimuksessa. Heidän mukaansa heterogeenisuutta iän ja perhemuotojen suhteen arvostettiin, ihmisillä oli halua asua yhdessä muiden kanssa ja lisäksi heillä oli pyrkimys ekologisesti kestävään elämäntapaan ja mahdollisuus aktiivisen toimijan rooliin asumisessa. (Helamaa & Pylvänen 2012, 36–41.)

Tässä tutkimuksessa taloudellisiin tekijöihin vaikutti eniten mahdollisuus hankkia asunto keskeisellä sijainnilla markkinahintoja edullisemmin. Asumismukavuuden ohella vaikutusmahdollisuudet oman asunnon suunnitteluun nähtiin taloudellisina tekijöinä. Jokaisen yksityistalouden tekemät valinnat olivat suoraan yhteydessä kustannuksiin. Materiaalivalinnoilla ja muutostöillä saattoi olla suuriakin vaikutuksia lopullisiin kustannuksiin. On huomioitava, että yhteiset tilat lisäsivät kustannuksia, mutta toisaalta vähensivät yksityisasuntojen neliömäärää.

Ekologinen ajattelu ja toiminta nähtiin mahdollistuvan yhteisötalossa muun muassa tilan ja tavaroiden jakamisen, liikenteen, energiantuotannon ja yhteisen ruoanvalmistusprosessin myötä, elintarvikkeiden hankinnasta jätteiden lajitteluun. Meltzerin (2005, 154) tutkimuksen mukaan erilaisissa yhteisöllisissä asumismuodoissa asuvilla havaittiin ympäristömyönteisiä muutoksia elämäntavoissaan verrattuna edelliseen asumismuotoon. Esimerkiksi asuntojen keskikoko oli pienempi, autojen omistus vähäisempää, lajittelu huolellisempaa ja tavaroita lainattiin yleisemmin. Tutkimuksessa tarkasteltiin asukkaiden elämäntapamuutoksia kahdessatoista asuinyhteisössä ympäri maailmaa. Meltzer näkee asiassa yhteisöllisyyden ja ympäristömyönteisen toiminnan yhteyden, jossa ihmiset kokevat hallitsevan omaa elämänsä ja asumistaan ja jossa henkilökohtaisilla ja yhteisillä valinnoilla koetaan olevan merkitystä (Meltzer 2005, 155). Tämän tutkimuksen haastateltavat mainitsivat kestävään kehitykseen ja ekologisuuteen liittyviä tavoitteita, osa niistä on jo toteutunut tai toteutumassa rakennuttamisprosessissa. Myöhemmin asumisessa yhteisön toimintatavat voivat edistää ja lisätä ekologista ajattelua yksilötasolla.

Yhteisöasumisen luomisprosessia määrittivät yhteiset konkreettiset päämäärät, joista tärkeimpiä olivat itse talon rakennuttaminen, halu vaikuttaa asumiseen kaupungissa sekä aktiivisen toimijan rooli niin hankkeen aikana kuin myöhemmin tapahtuvassa arjessa. Tutkimuksen kohteina olleissa kahden eri hankkeen toiminnassa korostuivat tavoitteellisuus ja sopimuksellisuus. Yhteisöllisyyttä ei jätetty sattuman ja satunnaisuuden varaan, vaan sitä rakennettiin tietoisesti toimintatapoihin ja yhteisesti suunniteltuihin tiloihin. (Helamaa & Pylvänen 2012, 34.) Toimintatapoja olivat tietoinen tutustuminen, kokouskäytännöt, päätöksentekoprosessi, jokaisen näkemyksen kuuleminen ja vaikuttamismahdollisuus esimerkiksi yhteisten tilojen suunnittelussa ja niissä tapahtuvassa toiminnassa. Asuinyhteisöiltä toivottiin turvallisuutta, helpotusta arkeen ja sosiaalisen elämän monipuolisuutta erityisesti naapuriavun, suunnitellun ja spontaanin yhdessä tekemisen sekä jakamisen kautta.

Yhteisöllisyys hankkeen aikana ilmeni haluna osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Yhteisöllisyys merkitsi eri ihmisille erilaisia asioita. Joillekin yhteisöllisyys oli sitä, että talo saadaan valmiiksi ja pääsee muuttamaan mieluisalle alueelle, toiselle se oli turvallisuuden tunnetta tai toivetta monimuotoisemmasta arjesta, esimerkiksi lastenhoidon, ruoanvalmistuksen tai yhteisten harrastusten. Kumpikin tutkimuksen asuinyhteisöstä oli prosessin aikana luonut pohjaa omalle toiminnalleen, joka ajan kuluessa tulee muotoutumaan asukkaiden ja asuinyhteisön toimintaympäristön myötä. Asuinyhteisöt olivat luoneet itselleen mallin, jonka mukaan ryhmärakennuttamishanketta on johdettu eteenpäin. Tämän tutkimuksen tekohetkellä oltiin luomassa pelisääntöjä yhteiseen arkeen ja asumiseen. Suunnitellut pelisäännöt ovat muutettavissa ja niiden lisäksi jokainen asukas tulee elämään omaa arkeaan itselleen ominaisella tavalla. Yhteisöasumisessa ei siis ole kyse yhdestä yhtenäiskulttuurista vaan asumisen kulttuurit elävät rinnakkain. Kyse ei ole myöskään staattisesta ilmiöstä vaan elävästä, ajan ja ihmisten myötä muuttuvasta asumismuodosta. (Helamaa & Pylvänen 2012, 24.)

Yhteisöasumishankkeissa syntyneitä kokemuksia keskinäisestä yhteisöllisyydestä ovat vahvistaneet yhteinen tavoite, ihmisten keskinäinen kunnioitus ja toisten kuuntelu. Lisäksi hankkeen suunnittelu ja huolenpito yhteisistä asioista sekä keskustelut mahdollistivat erilaisten mielipiteiden ilmaisemisen, mutta myös niiden avartumisen. Kuukausikokoukset, hallitustyöskentely ja toiminta erilaisissa pienryhmissä olivat tärkeitä tutustumisen ja yhteisöllisyyden muodostumisessa. Yhteisöllisyyttä siis syntyy siellä, missä näitä prosesseja vaalitaan ja tuetaan (Vanhalakka-Ruoho & Filander 2009.)

Tutkimuskysymysten asettelussa pohdin sosiaalisen pääoman todentamisen vaikeutta tutkimuksessa. Putnamin (2005) määrittelyn avulla sosiaalista pääomaa voidaan ajatella syntyneen hankkeiden aikana vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Yhteinen tasapuolinen keskustelu ja suunnittelu johtivat päätöksiin kohti yhteisen tavoitteen päämäärää. Putnam näkee sosiaalisen pääoman hyödyllisenä, koska juuri se helpottaa luottamusta prosessien toimivuuteen ja toisiin ihmisiin. Se edistää myös yhteisön toimintaa, sillä kun ihmiset ovat tekemisissä toisten kanssa ja heillä on keskinäinen luottamus, myös sosiaalinen vuorovaikutus helpottuu. Sosiaalinen pääoma saa ihmiset ymmärtämään, että he ovat riippuvaisia toisistaan. He osaavat paremmin ottaa huomioon toiset ja ovat empaattisempia toisten asioille ja murheille. Sosiaalinen pääoma parantaa vuorovaikutusta tehostaen toimintaa ja edistää päämäärien saavuttamista. Kuten aiemmin totesin, sosiaalisen pääoman saavuttamista on vaikea tunnistaa yksilötasolla, samaan tapaan kuin ei luottamustakaan. Se on mahdollisesti tunnetta siitä, että asiat etenevät ja yhteistyö sujuu. Usein arkielämän tasolla luottamus ei tapahdu ilmaisullisen tietoisuuden tasolla, vaan pikemminkin kyseessä on taso, jota voidaan kutsua käytännön tietoisuudeksi. Tämä merkitsee itsestään selvää tai hiljaista tietoa, jonka perusteella ihmiset tulevat toimeen sosiaalisissa tilanteissa ilman, että välttämättä osaavat ilmaista toimintaansa sanallisesti. (Luhmann 1979, 25.) Koska sosiaalinen pääoma on toimivan yhteisön avulla kehittyvä ominaisuus, voidaan tutkimuskohteina toimineiden yhteisöjen todeta toimintamalliensa avulla saavuttaneen tätä ominaisuutta.

9 Luotettavuus

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997, 23) mukaan tutkijan on otettava huomioon monia eettisiä kysymyksiä. Tutkimuseettiset periaatteet liittyen tiedonhankintaan ja julkistamiseen ovat yleisesti hyväksytyjä. Periaatteiden tunteminen ja noudattaminen ovat jokaisen tutkijan omalla vastuulla. Eettisesti laadukas tutkimus edellyttää, että tutkimuksenteossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi ym. 1997, 23.)

Yksi tärkeä lähtökohta eettisiin kysymyksiin on ihmisarvon kunnioittaminen. Sitä voidaan toteuttaa antamalla ihmisille mahdollisuus päättää itse haluavatko he osallistua tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 1997, 25.) Tutkimusehdotuksessa kerrottiin tutkimusjoukolle etukäteen tutkimuksen tarkoituksesta, tutkimustavasta, eettisistä periaatteista (muun muassa vaitiolo, kohteen ja haasteltavien tunnistettavuuden häivyttäminen, valmiin tutkimuksen julkaiseminen, aineiston säilytys ja lopulta tuhoaminen), jonka jälkeen he tekivät päätöksen tutkimukseen osallistumisesta.

Tutkimuksen aihe ja tutkimuskohteet ovat vielä vähän tutkittuja. Ryhmärakennettuja yhteisöaloja on Suomessa verrattain vähän, etenkin kahta samaan aikaan rakennutettavaa. Vaikka kohteita tai sijaintia ei mainita nimellä, ne ovat silti melko helposti tunnistettavissa. Tämä saattoi vaikuttaa haastateltavien vastauksiin. Haastattelijana pyrin keskusteluyhteyteen, jossa en arvottanut haastateltavien näkemyksiä. Iso-Britanniassa tehdyn haastattelututkimuksen perusteella tutkittaville on tärkeää, että tutkija on puolueeton, eikä arvioi tai arvota tutkittavan kokemuksia ja mielipiteitä (Ruusuvoori ym. 2010, 447–448).

Tämän tutkimuksen luotettavuuteen ja yleistettävyyteen vaikuttaa tutkimusjoukon koko. Haastattelujen määrä tutkimuksessani oli pieni, enkä pyrkinyt tutkimuksella tuottamaan yleistyksiä, vaan syvällisempää tietoa tutkimukseen osallistuneiden ihmisten valintaan vaikuttavista tekijöistä, odotuksista, toimintatapojen luomisesta sekä koko prosessista matkalla yhteisöasumiseen. Tutkimukseen osallistuneiden varsinainen rekrytointi ei ole tiedossani, sillä yhteyshenkilö antoi yhteystiedot suoraan minulle. Voi olla että aktiivisimmat toimijat valikoituvat mukaan tutkimukseen tai valinta oli osittain yhteyshenkilön aikaansaamaa. Haastatteluvastauksista voidaan päätellä tutkimukseen osallistuneiden olleen hankkeen toiminnassa aktiivisesti mukana. Näkemyksiä passiivisempien osallistujien rooleista ja ajatuksia ei tässä tutkimuksessa ehkä tullut riittävästi esille. Lisäksi on huomioitava, että tutkittavat voivat jättää osin vastaamatta

haastattelijalle. He eivät ehkä paljasta kaikkia ajatuksiaan ja päättävät itse mitä tuovat julki ja mitä haluavat kertoa. Hirsjärvi ym. (2015, 206–207) tuovat esille haastateltavien taipumusta antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia ja vaikenevan omista tai tutkimuskohteessa esiintyvistä heikkouksista. Esimerkiksi aiheet kasvavista kustannuksista tai vaikeutuneista urakkaneuvotteluista mielellään sivuutettiin. Toisaalta osa kertoi avoimesti hankkeen sekä hyvät että huonot puolet ja kehittämistä vaativat asiat. Tässä kohtaa huomioitavaa oli ihmisten erilainen suhtautuminen asioihin ylipäättään. Toiset näkevät asioissa aina enemmän positiivisia puolia, toiset ovat kriittisempiä, joita oma arvomaailma taustoittaa.

10 Pohdinta ja johtopäätökset

Tämä tutkimus osoittaa ryhmärakennuttamisen ja yhteisöllisen asumismuodon synnyttävän uudenlaisia vaihtoehtoja asumiseen, jotka ovat lähtöisin asukkaiden tarpeista ja toiveista. Tämän kaltaisella kansalaisten omaehtoisella aktiivisuudella voidaan vaikuttaa perinteisiin asuntotuotannon ja rakennussuunnittelun toimintamalleihin. Tämä tutkimus lisää osaltaan ryhmärakennuttamalla toteutettavien yhteisötalojen tunnettavuutta, erityisesti suunnitteluvaiheen toimintamallin luomisen sekä käytännön toteutuksen osalta. Aihetta aikaisemmin käsitelleet pro gradu -tutkielmat ovat keskittyneet yhteisöasumiseen pääasiassa varsinaisen asumisvaiheen aikana (Harjunen 2016; Gruborovics 2013). Yhteisöasumista harkitsevat, hankkeeseen ryhtyvät tai siinä mukana olevat voivat hyödyntää tämän tapaustutkimuksen tuloksia osana omaa hankettaan.

Lisääntyvä tietoisuus pohjoismaisen yhteisöasumisen mallista pyrkii osaltaan poistamaan ennakkoluuloja ja väärinkäsityksiä yhteisöasumista kohtaan. Korpela (2014, 126), joka itsekin asuu yhteisötalossa, kirjoittaa kohtaamistaan negatiivisista mielikuvista ryhmärakennuttamishankkeissa. Ennakkoluuloja on esitetty maallikoiden johtamis- ja suunnittelutaitoja kohtaan, sijoitetun omaisuuden luottamisesta ventovieraiden käsiin tai rakennusliikkeiden epärehellisyydestä ilman vakaata rakennuttajaa. Yhteisöasumiseen ryhtyviä samaistetaan hippiliikkeen tai muun aatteellisen toiminnan alle, isoissa yhteisöissä tiedetään varmasti ristiriitoja syntyvän, eikä yhteisruokailu voi toimia makumieltymysten tai erilaisten annoskokojen vaihdellessa. Täydellistä yhteisöä ei ole olemassakaan ja aina kun ihmiset ovat tekemisissä toistensa kanssa, ristiriidoilta ei voida välttyä. Tämä tutkimus ja Korpelan näkemykset tuovat esiin sen, ettei onnistuminen riipu asukkaiden keskinäisistä kemioista tai sosiaalisista taidoista. Toimiminen yhteisössä edellyttää rakentavaa asennetta ja yhteistyötaitoja toimia epähierarkkisessa ryhmässä sekä mielipiteen ilmaisemista toisia kunnioittaen ja yhteisesti sovittujen toimintatapojen noudattamista. Nämä taidot ihmisillä vaihtelevat, mutta ne ovat opittavissa. Lisäksi hankkeet tarvitsevat hyvän hallituksen ja johtohenkilöt, vaikka päätöksiä tehdäänkin demokraattisesti. Taloudellisista asioista ja maksuista sovitaan kirjallisesti, asunto-osakeyhtiön talous toimii, kuten muissakin asunto-osakeyhtiöissä. Maksut yhteisten tilojen käytöstä tai yhteisruokailuista ovat pienimuotoisina siitä irrallaan. (Korpela 128-129.)

Yhteisöasuminen asumismuotona ja eteenkin ryhmärakennuttaminen ovat vielä marginaalisia toteutustapoja, mutta yksittäisten esimerkkien, positiivisten kokemusten ja ihmisten tietoisuuden avulla mallia voidaan tehdä tunnetummaksi ja saada myös päättäjiä mukaan huomaamaan sen positiiviset vaikutukset. Korpela (2014, 123) tiivistää ryhmärakennuttamisen ja yhteisötalojen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ilmenevän asuntotuotannon hinta- ja laatukilpailua lisäävästi, houkuttavan aktiivisia edelläkävijöitä mukaan toimintaan ja yhteisöasumisella voidaan mahdollisuuksien mukaan myös keventää yhteiskunnan hoidettavaksi jäävien sosiaalipalveluiden taakkaa. Lisäksi asukkaiden rakennuttamat persoonalliset rakennukset elävöittävät kaupunkeja.

Tämän hetken säädökset ja erityisesti rahoitusmuotojen kapeus aiheuttavat eriarvoiset mahdollisuudet yhteisöasumisen valinnalle. Lähtökohtaisesti mahdollisuus ryhmärakennettuun yhteisötaloon on tällä hetkellä hyvän varallisuustason tai jo olemassa olevan omistusasunnon omaavilla ihmisillä. Lisäksi tarvitaan pitkäjänteisyyttä, organisointi- ja johtamistaitoja ja kykyä selvittää asioita. Tähän tutkimukseen osallistuneista lähes kaikilla oli korkeakoulututkinto ja he toimivat laaja-alaista osaamista edellyttävissä ammateissa. Oman yksityisasunnon suunnittelu ja siihen kohdistuvat valinnat edellyttävät tahtoa perehtyä asioihin, asiantuntijoiden hyödyntämistä ja kykyä muodostaa niiden pohjalta itseä parhaiten hyödyttävät ratkaisut. Yhteisöllisen asumismuodon soisi lisääntyvän myös vuokra-asumisessa. Tosin siinä sitoutuminen voi olla ohuempaa, johtuen asunnon vaihdon helppoudesta tai siitä, että voi tahtomattaan joutua muuttamaan pois. Taloudellinen side on aina vahva sitouttaja. Kun henkilökohtaiset rahat ovat kiinnitettyinä yhteisötaloon, panostetaan hankkeen onnistumiseen ja laadukkaaseen rakentamiseen. Vuokra-asumiseen perustuvaan yhteisöasumiseen olisi tarvetta kehittää muita sitoutumiseen vaikuttavia toimintamalleja.

Asuminen kohtaa uusia suuria haasteita tulevaisuudessa. Koska kaikkeen ei voida varautua etukäteen, tarvitaan enemmän joustovaraa niin asuntojen ratkaisuihin kuin asuntolainojen mitoituksessakin. Yhteisöasumisella on vahvat pyrkimykset tähän.

Lähteet

- Anttila, E. (2010). Esikaupunkien vuosisata. Paikallinen yhteisöllisyys Helsingin seudun vanhoissa työväen esikaupungeissa 1900-luvulla. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2015:7. Helsinki: Unigrafia.
- Anttonen, A. (1985). Tuulenkylä – asuinyhteisön synty. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapoliittisen laitoksen tutkimuksia.
- Anttonen, A. (1989). Tarina Tuulenkylästä. Asuntohallitus, tutkimus- ja suunnitteluosasto. asuntotutkimuksia 3:1989.
- Bauman, Z. (2001). Community. Seeking safety in an insecure world. Cambridge: Polity Press.
- Chambers, D. (2006). New social ties. Contemporary connections in a fragmented society. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Cronberg, T & Vepsä, K. (1983). Asumisen uusi suunta. Helsinki: Tammi.
- Dahlström, M., & Minkkinen, S. (2009). Loppukiri, vaihtoehtoista asumista seniori-iässä. Helsinki: WSOY.
- Delamont, S. (2007). Ethnography and Participant observation. Teoksessa C. Seale, G. Gobo, J.F. Gubrium & D. Silverman (toim.), Qualitative research practice (205–217). London & Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Delanty, G. (2003). Community. London: Routledge. Denzin, N. (1994). The art and politics of interpretation. In N. Denzin & Y. Lincoln (Eds.) Handbook of qualitative research (500–515). London: Sage Publications.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2003). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Etzioni, A. (1996). The New Golden Rule. Community and Morality in a Democratic Society. New York: Basic Books.
- Fontana, A. & Frey, J., H. (2000). From Structured Questions to Negotiated Text. Teoksessa N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln. Handbook of qualitative research. (645–672). Thousand Oaks (Calif.): Sage.
- Gruborovics, E. (2013). Yhdessä jaettu. Yhteisöllinen elämäntapa senioritalo Loppukirissä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Haatanen, K. (2000). Yhteisöllisyyden paradoksit. Helsingin yliopiston sosiaalipoliittikan laitoksen julkaisuja 4/2000.
- Harjunen, J. (2016). Miten asuinyhteisöä tehdään ryhmärakennetussa kerrostalossa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Hasu, E. (2010). Asumisen päätöksiä – järjellä vai tunteella? Teoksessa A. Junnto (toim.), Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Gaudeamus

- Haverinen, L. (1996). Arjen hallinta kotitalouden toiminnan tavoitteena. Kotitalouden toiminnan filosofista ja teoreettista tarkastelua. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 164.
- Hautamäki, A. (2005). Johdanto. Teoksessa A. Hautamäki, T. Lehtonen, J. Sihvola, I. Tuomi, H. Vaaranen & S. Veijola, Yhteisöllisyyden paluu (7–13). Tampere: Tammer-Paino.
- Heinonen, U. (2008). Sähköinen yhteisöllisyys. Kokemuksia vapaa-ajan, työn ja koulutuksen yhteisöistä verkossa. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIV. Pori.
- Helamaa, A., & Pylvänen, R. (2012). Askeleita kohti yhteisöasumista. Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta. Monikko-hanke. Tampere.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2003). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hultunen, P. (2007). Yhteisöasuminen elämänpoliittisena valintana. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Huttunen, L. (2010). Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa J. Ruusuvoori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), Haastattelun analyysi (39–63). Tampere: Vastapaino.
- Jallinoja, R. (2006). Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Juntto, A. (1990). Asuntokysymys Suomessa. Topeliuksesta tulopolitiikkaan. Väitöskirja. Valtion painatuskeskus. Helsinki: Asuntopoliittinen tutkimuskeskus.
- Juntto, A. (2010). Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kangaspunta, S. (2006). yhteisöllinen digi-tv – Digitaalisen television uusi yhteisöllisyys, yhteisöllisyyden tuotteistaminen ja yhteisötelevisioiden vaihtoehto. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Kerovuori, J. (2012). Hankeneuvonantajan tehtävät asuinyhteisön vuorovaikutteisessa rakennuttamisprosessissa. Diplomityö. Tampereen Teknillinen yliopisto. rakennustuotanto ja -talous. Raportti 9.
- Korkiamäki, R. (2013). Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa. Akateeminen väitöskirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 137. Tampere: Suomen Yliopistopaino.
- Hitas-järjestelmä. (2018) <https://www.hel.fi/kv/hitas-fi/hitasjarjestelma/19.3.2018>. Viitattu 16.1.2019
- Korpela, S. (2014). Yhteinen talo. Ryhmärakennuttaminen ja yhteisöasumisen pohjoismainen malli. Helsinki. Into.
- Kortteinen, M., Tuominen, M. & Vaattovaara, M. (2005). Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. Yhteiskuntapolitiikka 2005:2.
- Laakso, S. & Loikkanen, H. (2004). Kaupunkitalous. Helsinki: Gaudeamus.

- Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. toim. (2007). Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus. Helsinki University Press.
- Lapintie, K. (2008). Ilmastonmuutos ja elämänvirta. Kestävä kehitys vastaan asumispreferenssit. Yhdyskuntasuunnittelu 2008:1.
- Lehtonen, H. (1990). Yhteisö. Tampere: Vastapaino.
- Lyytikä, A., & Kuusinen, H. (2001). Suomalainen asuinyhteisö. Selvitys uudisrakennetuista kohteista ja koerakentamishankkeen suunnitteluprosessi. Suomen Ympäristö 518. Ympäristöministeriö.
- Maffesoli, M. (1995). Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista. Gaudeamus. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Meltzer, G. (2005). Sustainable community. Learning from the cohousing model. Trafford.
- Mäenpää, P. (2008). Avara urbanismi. Yritys ymmärtää suomalainen kaupunki toisin. Teoksessa H. Lehtonen, I. Aaltojärvi, J. Hirvonen, T. Ilmavirta, M. Ilmonen, K. Krokfors, M. Lapinleimu, P. Mäenpää, R. Mäntysalo, M. Norvasuo (toim.), T. Nupponen, S. Puustinen & K. Rantama, Asuttaisiinko toisin? Kaupunkiasumisen uusia konsepteja kartoittamassa. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja. Espoo: Yliopistopaino.
- Nisbet, R. (1953). The quest for community. A study in the ethics of order and freedom. New York: Oxford University Press.
- Putnam, R. (2000). Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community. New York. Simon & Schuster Paperbags.
- Puustinen, S. (2010). Asumisen arvot ja tavoitteet. Teoksessa M. Norvasuo (toim.), Asutaan urbaanisti. Laadukkaaseen kaupunkiasumiseen yhteisellä kehittelyllä. Espoo: Yhteiskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 99. Aalto-yliopisto.
- Rapley, T. (2006). Interviews. Teoksessa C. Seale, G. Gobo, J.F. Gubrium & D. (Eds.). Qualitative Research Practice. London & Thousand Oaks: Sage
- Ruonavaara, H. (1993). Omat kodit ja vuokrahuoneet. Sosiologinen tutkimus asunnonhallinnan muodoista Suomen asutuskeskuksissa 1920–1950. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja, Annales Universitatis Turkuensis, Sarja – ser C osa tom. 97. Scripta lingua fennia edita. Turun yliopisto, Turku.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.), (2010). Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>. Viitattu 24.4.2018
- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. (2010). Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus?. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle (189-199). Jyväskylä: PS-kustannus.

- Salo, U.M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa S. Aaltonen & R. Högbacka (toim.), *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa* (166–190). Tampere: University Press & Nuorisotutkimusverkosto.
- Saukkonen, K. (2004). *Preferenssi ja sosiaalinen valinta. Sarja keskusteluja ja valintoja*. Turku. Turun kauppakorkeakoulu.
- Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J.F. & Silverman D. (Eds.), (2007). *Qualitative Research Practice*. London & Thousand Oaks: Sage
- Setlementtiasunnot. (2018). <https://www.sttinfo.fi/tiedote/yhteisöllinen-kortteli-ja-taide-yhdista-helsingin-kalasadaman-uudessa-rakennushankkeessa?publisherId=16960646&releaseId=67999061> Viitattu 12.1.2019
- Silverman (toim.), *Qualitative Research Practice* (15–35). London & Thousand Oaks: Sage
- Sotkasiira, T. (2015). Kun aineisto ei riitä. Monimenetelmäisyys metodologisena ja käsitteellisenä oppimisena. Teoksessa S. Aaltonen & R. Högbacka (toim.), *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa* (117–140). Tampere: University Press & Nuorisotutkimusverkosto.
- Syrjälä, L. (2005). Kertomuksen tutkija kasvatustieteen maastossa. *Kasvatus* 36 (5), (366–372).
- Tedlock, B. (2000). *Ethnography and ethnographic representation*. Teoksessa N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln. *Handbook of qualitative research*. (455-486). Thousand Oaks (Calif.): Sage.
- Tummers, L. (2015). Understanding co-housing from a planning perspective: why and how? *Urban research & Practice* 8:1, (64–78).
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Vestbro, D. U.2010. History of Cohousing, Internationally and in Sweden. Teoksessa D.U. Vestbro. *Living together: Cohousing Ideas around the World: Proceedings from the international collaborative housing conference in Stockholm*. Division of urban and Regional studies. School of Architecture and Built Environment. The Royal Institute of Technology.
- Wellman, B. (2001). Physical place and cyberplace: The rise of personalized networking. *International journal of urban and regional research* 25 (2). Sivut 227–252.
- Williams, J. (2005). Designing Neighbourhoods for Social Interaction: The Case of Co-housing. *Journal of Urban Design* 10:2, (195–227).

Tutkimusehdotus

Olen Kirsi-Marja Ajosenpää ja opiskelen Helsingin yliopistossa kasvatustieteitä, pääaineenani kotitaloustiede. Olen kiinnostunut tekemään pro gradu –tutkimustani yhteisöasumiseen liittyen. Tutkimuksessani olen kiinnostunut selvittämään yhteisöasumisesta kiinnostuvien ja ryhmärakennuttamisprosessiin osallistuvien motiiveja ja odotuksista yhteisöasumisesta. Toisena mielenkiinnon kohteena on muun muassa miten yhteisöasuminen vaikuttaa arjen hallintaan ja millä tavalla yhteisöllisyyttä ja yhteisiä pelisääntöjä synnytetään uuden rakennushankkeen aikana. Tutkimuksen pääpaino on siis toiveissa ja odotuksissa, ei vielä kokemuksissa. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu yhteisöteoreetisoinneista ja kotitaloustieteen arjen hallinta –käsitteestä.

Tavoitteenani on kerätä tutkimusaineisto haastatteleamalla tulevia yhteisöasumishankkeen asukkaita. Haastattelu toteutetaan teemahaastattelun keinoin, jossa käsitellään tutkijan ennalta määrittelemiä teemoja vapaassa järjestyksessä haastateltavan kanssa. Haastattelutilanne ei vaadi ennakoivaltautumista. Tutkimustani varten tarvitsen noin kymmenen (10) haastateltavaa. Haastateltavat valikoituvat vapaaehtoisuuden perusteella. Haastattelupaikka sovitaan haastateltavien kanssa erikseen, mutta haastattelupaikkana voi toimia Helsingin yliopiston tilat, haastateltavan koti tai muu molemmille osapuolille sopiva paikka. Haastatteluaineisto on tarkoitus kerätä touko- ja kesäkuun 2018 aikana.

Haastattelut nauhoitetaan tutkimuksen jatkokäsittelyä varten. Ainoastaan tutkija kuuntelee nauhoitteita ja työstää niitä edelleen. Haastattelukertomukset litteroidaan tekstimuotoon ja haastateltavien henkilötiedot muutetaan anonyymeiksi tutkimukseen. Tutkija säilyttää tutkimuksen ajan henkilötiedot erillisessä tiedostossa mahdollista myöhempää yhteydenottoa varten. Tutkimuksen valmistuttua henkilötiedot ja nauhoitteet hävitetään asianmukaisesti.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja haastateltavalla on oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä kohtaa tahansa niin halutessaan. Kaikki tutkimustilanteiden keskustelut ovat luottamuksellisia. Varsinaisessa tutkimusraportissa kaikki sellainen informaatio muutetaan tai hävytetään, jossa yksittäinen haastateltava on mahdollista tunnistaa. Tutkimuksessa ei mainita asuntokohteita tai paikkakuntaa nimeltä, mikäli haastateltavat ja muu yhteisö näin toivovat.

Tutkimus julkaistaan Helsingin yliopiston E-thesis –verkkopalvelussa ja yliopiston kirjastossa osana opinnäytetöiden sarjaa. Tutkimusta ei julkaista muissa yhteyksissä ilman yhteisön asukkaiden kanssa tehtyä erillistä sopimusta.

Olen lukenut nettisivuilta kahdesta rakenteilla olevasta kohteestanne Sompasaaren Sumpista ja Kalasataman Messistä. Tiedustelen alustavasti halukkuutta osallistua pro gradu –tutkielmani tutkimuksen tekemiseen?

Annan mielelläni lisätietoja tutkimukseen liittyen.

Ystävällisin terveisin; Kirsi-Marja Ajosenpää

kirsi-marja.ajosenpaa@helsinki.fi

Taustatiedot haastattelua varten

1. Nimi

2. Ikä

3. Koulutus
 - a. peruskoulu
 - b. toisen asteen koulutus / lukio
 - c. alempi korkeakoulututkinto / opistotason tutkinto
 - d. ylempi korkeakoulututkinto
 - e. tohtorin tutkinto / lisenssiaatti
 - f. muu, mikä?

4. Ammatti?

5. Mikä on asumismuotosi (kerros-, rivi-, paritalo tai omakotitalo) tällä hetkellä ja millä paikkakunnalla asut?

6. Perhesuhteet, keitä muuttaa samaan asuntoon kanssasi yhteisötalossa?

7. Onko sinulla lemmikkieläimiä? Mitä?

8. Onko sinulla aikaisempaa kokemusta yhteisöasumisesta?

9. Onko sinulla aikaisempaa kokemusta rakentamisesta?

10. Milloin olet liittynyt Koti kaupungissa –yhdistykseen?

Haastattelurunko / TEEMA-ALUEET

1. SYYT, TOIVEET JA ODOTUKSET

- asumismuodon valinnan motiivit?
 - miksi, milloin, miten?
 - oma/perheen elämäntilanne
 - yhteisötalon rakentamisajankohta, -tyyppi, -tapa
 - taloudelliset-, yhteisölliset- tai ekologiset motiivit
 - innovatiivisuus/tulevaisuusajattelu asumisessa, rakentamisessa
 - ym.
- toiveet ja odotukset yhteisöasumisessa ja sen toimintatavoissa?
 - yksilö/perhekuntataso, yhteisö, kaupunki, kerrostalo, ekologisuus, ympäristö, yhteiskunta
 - arjen sujuvuus
 - arjen monipuolistuminen
 - elämän laatu /hyvinvointi
 - merkitysten kokeminen
 - yksilön kokemus omasta hyödyllisyydestä yhteisössä
 - ristiriidat
 - ym.

2. ASUINYHTEISÖN LUOMINEN JA YHTEISÖLLISYYSPROSESSI

- asukkainen rekrytointi ja valinta
- tutustuminen toisiin (virallinen / epävirallinen)
- asuinyhteisön arvot
- erilaisen osaamisen ja asiantuntijuuden hyödyntäminen yhteisön sisällä (vrt. ulkopuoliset asiantuntijat)
- suunnittelu- ja rakennusvaihe, mitä, miten
- mahdolliset työryhmät, vetäjät, eri roolit yhteisössä
- toiminnan vapaaehtoisuus, käytetty aika, avunanto
- miten päätökset tehdään, millä perusteella päätökset syntyvät, tasapuolisuus päätöksissä ja asioissa

- päätösten ja toimintamallien kirjaus, tiedotus, läpinäkyvyys (fb, netti, kirjalliset tiedotteet tms.)
- käytänteet ristiriitojen sovitteluun
- ym.

3. ARJEN HALLINTA ASUINYHTEISÖSSÄ

- **yksilö / perhe / yhteisötasolla**
- yhteisön toimintamallit arjen hallintaan?
 - ruoanvalmistus
 - astiahuolto
 - vaatehuolto
 - lastenhoito
 - lemmikit
 - liikkuminen (yhteisöautot, pyörät, julkinen)
 - ym.
- Mitä? Miten järjestetään? Kuka?
- Vaikutukset yksilön/yhteisön toimintaa, vapaa-aikaan, taitojen kehittymiseen, yhteisöllisyyteen jne.

Tutkimuskohteiden ryhmärakennuttamisen prosessi

